

Elza Triole
Luna-parkas

VALSTYBINĖ GROŽINES LITERATŪROS LEIDYKLA
VILNIUS * 1962

Elsa Triolet
L'Age de Nylon
LUNA-PARK
NRF 15 4d.
1959

Verté
A. GUDAITIS

Namas buvo parduodamas su visa apystata. Sode žydėjo alyvos, baisybė alyvų, žiedai sviro kaip juodųjų vynuogių kekės. Kaimo krautuvininkė, kuriai buvo pavesta saugoti raktus, ilgai krapštėsi, kol atrakino duris. Pirkėjas žiūrėjo, laukė. Daugiau jis įėjo paskui ją į mažyti prieškambarį, perėjo valgomąjį su uždarytomis langinėmis ir, atsidūręs virtuvėje, pasakė:

— Gerai, aš perku.

Tai buvo pilnokas vyriškis, blondinas, sakytume net labai šviesus, jei būtų turėjęs daugiau plaukų, bet jų bebuvo likusi vien aureolė aplink pakaušį, pūpsanti lyg pakilusi. Akys jo buvo viena žydruma,— naujagimio akys,— o tarp skystučių blakstienų jų žydruma rodėsi esanti bekraštė. Nosis jo buvo trumpa, lūpos putnios, dantys smulkūs, balti. Toks buvo tasai pirkėjas, negaištas laiko su ilgais svarstymais, ir tik nebent užkampio krautuvininkė galėjo nepažinti iš pirmo žvilgsnio, kad tai yra kino režisierius Žiustenas Merlenas. Paprastai kino režisierius būna plačiai žinomas iš vardo, ne iš veido, bet Žiusteno Merleno vardas buvo tiek įžymus, jog jis galų gale pasidarė nebeatskiriamas nuo paties žmogaus, ir jo stamantri figūra,

jo auksinė aureolė, jo žydras žvilgsnis sutapo į vienovę su tuo vardu: Ziustenas Merlenas.

Jis buvo ką tik baigęs statyti filmą. Dar nebuvo nutilę studijos triukšmai, galvoj tebeknibždėjo siužetiniai įvykiai, akyse tebemirgavo paveikslai,— jau jis išdūmė. Nusivylęs, kaip visada, kai jau padėta paskutinė plyta, jis klausė save: kaip jis galėjo pasirinkti sukti tą neįdomią istoriją, tą menką siužetuką, iš kurio nieko gero negali išspausti, kada pasaulis pilnas nuostabių dalykų, svarbių dalykų, kuriuos reikėtų papasakoti. Ir kaip jam — ir kaip jam atėjo šitai į galvą! ..

Gerai, nesvarbu, ar šitas namas, ar kitas, kad tik greičiau išikūrus, nelaukiant net, kol baigtos bus pirmo formalybės. „Tu šneki apie formalybes,— galvojo krautuvininkė,— o moki milijonus už tą seną laužą!"

Ziustenas turėjo mitrų reikalų vedėją — rytojaus dieną jis jau galėjo kurtis tame name, stovinčiame tarp alyvų. Atvažiavęs pavakary, jis čia susirado miegamąjį kambarį, gulė į lovą, paklotą krautuvininkės, ir atsibudo tik kitos dienos vakare. Tyras oras ėjo pro atdaras terasos duris. Jis užsivilko chalata virš pižamos ir ėjo ten, iš kur tyras oras plaukė.. .

Ziustenas Merlenas pavaikščiojo kiek po terasą ar balkoną, apgaubtą ūkanotų sutemų, jau virstančių naktimi. Alyvos šaka, drėgna ir kvepianti, pabraukė jam per veidą. .. Rytoj, bus matyt rytoj. Ziustenas grįžo į vidų, vėl atsigulė ir užmigo.

Saulė tvino į kambarį pro tris langus iš terasos pusės. Patogiai atsirėmęs ant priegalvių, Ziustenas smalsiai žiūrinėjo kambarį savo naujuose namuose. Visų pirma, vos pravėręs akis, jis klausė save, kur

čia aš dabar esu...— buvo nejaukus įspūdis, jog per klaidą esi patekęs pas svetimus žmones. Gal vakar vakare per daug išgerta buvo? Dar įeis kas nors ir paklaus, ką jis čia veikia! Jis vos nešoko lėkti laukan... Paskui jis atsitokėjo, pamažu prisiminė viską atbuline eile: vakare drėgna alyvos šaka.. . krautuvinkė, klojanti patalą... jis įvažiuoja automobilį į garažą. . . B, aišku: gi čia jo namai, jis juos ką tik nusipirko! Ziustenas Merlenas, kai pasiekdavo tam tikrą nuovargio laipsnį, imdavo kartais paikioti. Na, gerai, jis juos nusipirko, tuos namus,.. Įdomu. Gulėdamas lovoj, Ziustenas žiūrinėjo *savo* miegamąjį.

Miegamasis turėjo to, kas nejudantį miegančio žmogaus kūną skiria nuo lavono. Šiltas, ramus, jis tartum kvėpavo ir, rodės, laukė, kad šit ateis, kaip visada, toji, kuri čia gyvena. Kuri visas naktis miegojo šitoje štai lovoje. Nes nebuvo jokios abejonės, kad tai — moters miegamasis. Ziustenas ūmai pajuto, kokios plonos paklodės. Monogramos jose.. . tik jis neįstengė jų perskaityti iš išvirkščios pusės. Jau gerokai pavargusio jo būta, jei nepastebėjo guldamas, koks patogus čia matracas, kokios lengvos antklodės. Jis taip pat gerai būtų išsimiegojęs ir ant grindinio.

Šis kambarys buvo ypatingas tuo, kad jis buvo panašus į dėžę nuo cigarų. Visas išmuštas medžio lentelėmis, sienos ir lubos, brangiomis raudonmedžio spalvos lentelėmis. Langu angos — didelės, iki pat grindų, kairėj, nuo terasos, ir mažos, dešinėj—buvo išmuštos tokia pat mediena... Baldai aptraukti dryžuotu šilku. Ziustenas prisiminė, kaip žybtelėjo žaliai ir rausvai opaliniai flakonai ant tualetinio staliuko, prieš jam užgesinant šviesą. Šit jie.. . Senas kilimas, išsiuvinėtas, jo raštas imituoja parketą... Ziustenas pakilo, staiga

sujudęs, pagautas smalsumo, kaip keleivis, atvykęs į nepažįstamą miestą: jis norėjo apžiūrėti savo namus, jam magėjo susipažinti su namais, kuriuose yra šitoks kambarys.

Ziustenas išėjo į terasą saulėtojoj pusėj, į tą pačią, kur vakar jau beveik naktį alyvos buvo atėjusios jo pasitikti. Terasa didelė, aukštumo sulig antresoliu, iš abiejų pusių apaugusi alyvomis, ties viduriu atdara "į laukus. Ziustenas žiūrėjo į šviežią žalumą, vaiskią, švelnią it mažo paukštelio pūkas, kuri dengė lengvai banguotą žemę priešais jį, ir jautė, jog kyla jame lyg koks keistas džiugesys: jam atsitiko kažkas gera. Numeris, ištrauktas atsitiktinai, buvo laimingas, davė tai, kad šit jam taip gera, taip žavu... Jis dabar tuoj apsirengs greitai, apeis namus, sodą, apylinkę, viską pamatys, viską patirs.

Laiko jam buvo pakankamai. Jis neskubėjo, atsidėjęs žiūrinėjo viską, aliai kamputį, nuo palėpės iki rūsio, nuo vartelių mūro sienoje, einančioje palei kaimo gatvę ir skiriančioje sodą nuo kaimynų sodų, ir iki plačios angos užpakalinėje, aklojoje sienoje, užtaisytoje grotomis, nuo laukų pusės. Nei namai, nei sodas nebuvo kažkaip dideli, bet sodą didino laukai, su kuriais jis siekėsi pro grotas; o namuose visos patalpos buvo pereinančios į viena kitą: prieškambarėlis — į valgomojį dešinėj ir į biblioteką tiesiai... o valgomojo išorinė siena buvo vienu langų, jei juos atidarai, jis pereina į sodą... Ir taip toliau. Beje, to „toliau“ buvo tik trys kambariai antrajame aukšte, į kuriuos lipama įvijais laiptais iš prieškambarėlio; dar toliau virtuvė tuoj už valgomojo, garažas tuoj už virtuvės ir mažiuliukas sandėliukas tuoj už garažo. Kambarys, kuriame Ziust-

tenas nakvojo, buvo už bibliotekos, truputį aukščiau,— į jį reikėjo palipti tris pakopas.

' Ziustenas mėgo vaikščioti, tai buvo vienintelis jo sportas. Jis vaikščiojo, apžiūrinėdamas pavasarį, taip pat, kaip savo namus ir savo sodą. Saulutės plačios plaštakos, šilti pirštai glostė nuo jo pečių nuovargi, žaidė su jo aureole..'. Ziustenas žiūrėjo, kaip grįžta spalvos į blyškius žemės skruostus. Gyvenvietės sudėty buvo didelė ferma ir penki ar šeši Šiaip namai,— ir viskas. Pakrašty ant aukštumėlės stovėjo pilis gilumoje parko. Pilies langinės buvo visą laiką uždarytos. Kitapus gyvenvietės, toli laukuose, matėsi fabriko kaminai. To kaimelio žmonės ėjo ten uždarbiauti, jie išvykdavo itin anksti, kas dviračiu, kas motoroleriu. Vaikai irgi itin anksti eidavo į mokyklą prie fabriko, pėsti. Namie likdavo tik moterys. Tad Žiustenui vienam priklausė visas pasaulis. Jis paspruko, niekam adreso nepasakęs.

Vaikščioti, alsuoti, miegoti... Nustojo virti viduje, Vezuvijus galvoje pagaliau nusiramino, liovėsi versti lavą, ugnį. Ziustenas po daug kilometrų kasdien padarydavo laukų keleliais su giliomis provėžomis, įeidavo takučiais į krūmynus, į miškus. Kraštovaizdis buvo gana plokščias, tuščias, platus, monotoniškas, ir kai jis eidavo, tai jausdavosi nelyginant oro erdvėse ar jūrų platybėj — atrodydavo, kad nejudi į priekį, kad mini vietoje. Namo pareidavo valgyti, miegoti. Jo žydros akys greit palenkė į save krautuvininę, poniją Vaven, ir ji apsiėmė su motinišku atsidėjimu rūpinti visą jo namų ruošą. Ji mielai būtų jam padavinėjusi į stalą valgomajame, bet Ziustenas, gyniodamasis nežinąs, kada pareisiąs, nusikratė jos paslaugomis ir apsitarnaudavo pats virtuvėje, išdabintoje mažomis baltomis

plytutėmis su mėlynais paveikslėliais, prie seniai be-
naudotos viryklos po gaubtu ir prie dujinės varyklėlės.
Ponia Vaven padėdavo jam valgio reikmenis ant neda-
žyto stalo ir palikdavo prie dujų viryklėlės išvirtų
daržovių, kiaušinių, bifštekso. Ziustenas puikiai sugė-
bėjo pats pasikepti kiaušininės, pasiskrudinti mėsos
pagal savo skonį. Ponia Vaven beateidavo tik rytojaus
dieną, ir jis mėgėdavosi vienu metu namuose.

Ar tai iš tikro buvo *jo* namai? Tas pats įspūdis,
kurį jis pergyveno pirmąjį rytą nubudęs,— kad esi
išibrovęs į kažkieno namus,— jam grįždavo nuolat ir
nuolat, bet kokia proga. Parėjęs iš savo vaikštynių,
jis mažne tikėdavosi pamatyti namų poniją, o vakarais
jam darydavosi keista, neramu, kodėl niekas šviesų
nežiebiaj. Kartais jis tyčia išmesdavo iš rankų lazdele
prieškambary, kėdę su triukšmu pastumdavo, durimis
trinktelėdavo... tačiau niekas neatsiliepdavo, ir jis
pavadindavo save kvailiu, nors tai, ką jis darydavo,
jam užeidavo kaip ir nesąmoningai. Jis įeidavo į bib-
lioteką, kuri jį priimdavo su diskrečių svetingumu, ir
rasdavo čia vienintelę gyvą būtybę — knygas.

Toje bibliotekoje, kaip ir visur namuose, Ziustenas
aiškiai juto kažkieno pėdsakus, ir atrodė, kad tas kaž-
kas nėra net išvykęs — tokie švieži tebebuvo pėdsak-
kai. Kai jis atsisėdavo į fotelį, aptrauktą raudonu ak-
somu, su aukštu atlošu, išlenktu pagal nugaros liniją,
tai ranka pati tiesdavosi į knygas, parankiausiai pasie-
kiamas, skaitytas perskaitytas, kurios atsiskleisdavo
pačios, tarsi įpratusios pateikti skaitytojui tam tikrus
puslapius, po kuriuos akis ieško dievas žino ko. Ro-
manai, memuarai, pasakos... Pero, Grimai, Hofmanas
ir Andersenai buvo tokios išvaizdos, kaip praktikuo-

jančio kataliko maldaknygė; buvo čia tomelių, sutrintų beskaitant,— Zoržo diu Morje *Trilbi*, pavyzdžiui, arba *Vėtrų aukštumos*, *Pilis Karpatuose...* *Didysis Monas...* *Zaku-Krokanas..*, ir visos knygos Izabelės Eberhart, rusės musulmonės, kuri XIX a. gale atsirado Alžyre ir gyveno taip, kaip gyvena arabai... Ištidos lentynos enciklopedijų... veikalų apie aviaciją... astrofiziką... astronautiką... O kai jis prisėdavo prie juodo rašomojo stalo,— didelio, kaip kokio notaro, su daugybe stalčių, apmušto rusva oda,— tai ant sugeriamojo popieriaus prastame kartoniniame biuvare jam matydavosi atsispaudusios kelios rašto eilutės, atvirksčios. Ant stalo stovėjo stambi krištolinio stiklo rašalinė be rašalo, ant jos papėdės — daugybė pieštukų, peiliukų, aparatėlių pieštukams smailinti... Buvo pašto ženklų, sąvaržėlių, segtukų dailiose patinuotos, plynos, beveik juodos odos dėžutėse ir įvairių kraštų monetų balto opalo taurėje... Sidabro vazelėje be vandens — rožė ir keli stiebeliai pakalnučių, sudžiūvę.

Ziustenas galėdavo čia išbūti ilgai ir nieko neveikti, tik klajoti akimis ir mintimis. Jis mėgo šį kambarį, jo sienas vienu knygų, kurios apglobia tave kuo meiliausiai savo gyvybinga šiluma. Lubos čia buvo itin aukštai, kadangi biblioteka ėjo per abu aukštus, užtat ji buvo panaši į koplyčią, juo labiau, kad vienas jos galas buvo apvalainas, su sieninėmis spintomis kampuose už medinių apmušalų, ir kad langai, siauri ir aukšti, panėšėjo į vitražus. Kai Ziustenas pirmąkart nuleido langų užuolaidas, padarytas iš gobeleno imitacijos, didingas per savo ilgumą, ir įžiebė lempą su opaliniu gaubtu, jis taip stipriai pasijuto įlindęs į kažkieno intymų gyvenimą, jog net atsigrėžė, lyg užklyptas nusikaltimą bedarąs. Tikrai, šie namai buvo gyvenami,

tik ne šmėklų ir ne vaiduoklių, o tam tikros gyvybės, nuolatos čia esančios.

Jis pasirinko skaityti *Trilbi*. Tos knygos dvasia atitiko šių namų dvasią, ir Ziustenas meiliai sklaidė pageltusius tomelio lapus. Jis niekad nebuvo skaitęs šios knygos, bet jo mama, anglė, kitados jam pasakojo tą negirdėtą neregėtą istoriją apie moterį, kuri, turėdama gražiausią pasaulyje balsą, negalėjo sudainuoti nė paprastų paprasčiausios dainelės, nes visiškai neturėjo klausos, ir tik vienas žmogus kažkokia nežinoma galybe iš jos padarė įžymiausią dainininkę. Tą pat dieną, kai anas žmogus mirė, Trilbi, pačiame išgarsėjime, pilname žmonių teatre, staiga neteko balso. Ziustenas, sėdįs raudoname krėsle priešais knygų lentynas, leidosi sūpuojamas lėto angliško pasakojimo, autoriaus atsiminimų, savo paties atsiminimų, ir jam rodėsi, jog jis susipažinęs su žmogumi, apie kurį buvo girdėjęs daug kalbų. Aišku, Trilbi negalėjo negyventi šiuose namuose.

Vieną dieną jis grįžo iš rytinio pasivaikščiojimo anksčiau, kaip paprastai, tvirtai nusprendęs iškamaninėti ponią Vaven. Jis net nusileido, kad ji pati paruoštų jam pusryčius, išnekino ją — tai buvo visai nesunku su ponija Vaven — ir sėkmingai išvengė smulkaus išsipasakojimo apie savo pačios gyvenimą. Ponia Vaven ruošėsi, kilnojo puodus ir kalbėjo. Ji net pagyvėjo, jautėsi lyg žuvis vandeny, nes namų ruošia buvo jai tiesiog įgimta, kaip vištai yra įgimta lesti ir dėti kiaušinius. Tiesą sakant, ji pati truputį panėšėjo į vištą: stora, plonytėmis kojomis, smaila nosimi, apvaliomis akimis. Ji nešiojo juodą, baltai raštuotą bliūzė, kokios pardavinėjamos turguje, ir juodas šlepetes: ponija Vaven gedėjo savo vyro.

Ne, namus pardavusi visai ne moteris, jie priklausę Nekilnojamojo turto bendrovei, juk ponas Merlenas turėtų žinoti, iš ko jis pirkęs! Kas pavedė parduoti? Šito tai ji nežinanti... Gal ir tikrai ta moteris, kuri čia gyveno kelerius metus, tik kad ponija Vaven jos nepažinojusi, nes pati visai neseniai čia atsikėlusi; tarp kitko, jeigu ji būtų žinojusi, kokie čia žmonės, tai niekados nebūtų metusi savo prekybos Zizore... Ji likusi

našlė, ir vienas Nekilnojamojo turto bendrovės agentas susukęs jai galvą... Vadinasi, nuo to laiko, kai ponija Vaven apsigyveno kaimelyje, moteris nė karto nebuvo atvažiavusi? Ne, nė karto, juk ji jau sakiusi, kad nuo tada, kai ji čia atsikraustė, namai visą laiką stovėję užrakinti. O paskui tas pats agentas atėjęs paprašyti, ar nesutiktų ji retkarčiais parodyti pirkėjams namų, ir pavedęs jai raktus. Pagaliau kam gi kitam būtų juos pavedęs? Čionykščiai žmonės esanti pasiutusi veislė. Pilies ponija parvažiuojanti tik vasarą, vienam mėnesiui, tačiau į kaimą jie nė kojos nekėlia. Ponia Vaven net mananti, kad jie biją čionykščių žmonių, visų, kurie fabrike dirba, išskyrus didžiosios fermos valstiečius, bet čia ir žemės darbininkai nė kiek nesą padoresni už fabriko darbininkus. Pilies savininkas esąs fabriko valdybos pirmininkas. Ką ten dirba? Nagi visokius plastmasinius daiktus. Akcinė bendrovė. .. visur tokie dideli griozdai — tai akcinės bendrovės. Tačiau tikrasis fabriko savininkas yra toksai ponas Ženeskas, jis aną dieną buvo atvažiavęs, argi jūs nematėte jo, ponas Merlenai? Toks nedidukas, blondinas, su gražiu automobiliu... Jis, rodos, neseniai vedęs. Fabrike ne viskas sklandžiai eina, kažkokios istorijos su saugumo technika. Praeitą savaitę vėl nugabėnę į ligoninę vaikiščią šešiolikos metų su nutraukta iki pat riešo ranka. Bet kad ir žmonės čia ne tokie, kaip kitur. Kai vyrai išėina į darbą, moterys sėdinčios namie užsirakinusios,.. Į krautuvē, žinoma, jos ateinančios, nes kaipgi kitaip, joms reikia ir druskos, ir cukraus, ir muilo, ir makaronų, bet atėjusios jeigu burbtels „labas“, tai jau gerai... O kai namai buvo parduoti, jums parduoti, ponas -Merlenai, tai tuoj visos, lyg niekuo dėtos, subėgo į krautuvē — sužinoti.

matai, naujienų... Jaunoji Mari, ta, kuri turi dvynukus, dargi pasakė: „Gaila, buvusioji šeimininkė tokia daili buvo...“ Taip, ji sakė jos pavardę, tik kad aš neišsidėmėjau,— lyg Otil, lyg Otal...

Ne kažin ką tepavyko Žiustenui iš ponios Vaven sužinoti, bet jis jautėsi patenkintas, kad anksčiau čia gyvenusi moteris buvo daili. Pagaliau jis ir nenorėjo per daug apie ją žinoti, užimti visai nepažįstamos moters vietą buvo kažkaip parankiau... Jos namas jam patiko, ne dėl to, kad jo ir moters skoniai būtų buvę vienodi, bet jam buvo įdomu atrasti, ką ji mėgusi, ir jos mėgstami dalykai nebuvo jam nemalonūs. Jis netgi buvo patenkintas, kad jie jam imponuoja, ir nusprendė, kad, grįžęs į Paryžių, jis būtinai užsuks pažiūrėti opalinio stiklo dirbinių Bonaparto ar Sen-Per gatvėse...

Jis aptiko tikrą radinį vieną vakarą. Tokį vakarą, kada jau dvelkia vasaros švelnumais, ir už sodo tvorės, šioje mažai žmoningoje apylinkėje, girdėti žingsniai, lėti, nerūpestingi — išimylėjusiųjų žingsniai. Žiustenas ėmė iš lentynos knygą, ir po jo kojomis nukrito raktas. Jis pakėlė raktą taip skubiai, lyg jis būtų galėjęs pabėgti. Tikriausiai jis buvo nuo sekretero. Bibliotekoje stovėjo sekreteras, kurio rakto iki tol dar nebuvo pavykę rasti; tai buvo gražus senoviškas raudonmedžio baldas, jo paviršiuje žaidė juodi atspindžiai lyg ant blizgaus cilindro. Ši neprieinama tvirtovė, didelė ir talpi, turėjo užėmusi per daug vietos ir erzino Žiusteną savo aklu, lakuotu paviršiumi.

Raktas lengvai pasisuko, ir plati sekretero lenta lėtai nusileido Žiustenui ant rankų. Gražus baldas... Sekretero viduje — mažytė dykavidurė katedra su

frontonu, su citrinmedžio kolonėlėmis, aplinkui daugybė stalčių; raudonmedžio tamsi gerai ryškino citrinmedžio geltonis. Ziustenas žiūrėjo ir gėrėjosi. Gal būt, žodis „sekreteras“ kilęs iš žodžio *secrer*? Jis paieškos, gal ir iš tikrųjų ras slaptų stalčių. Bet katedros vidus buvo kimšte prikimštas popierių. Ziustenas patraukė už kyšančio virvutės galo... su virvute išsitraukė popierių ryšulėlis, ir visa likusi krūva išgriuvo ant žalios odos, kuria buvo apmušta iš vidaus sekretero lenta! Pasipylė šokinėdami maži ryšulėliai, skraidžiojo palaidi lapeliai... Ziustenas lyg apdujęs spoksojo į šitą griūtį, kurią pats padarė. Tai buvo pakučiai laiškų, surašioti virvute, kaspinėliu, gumele... Kai kurie buvo blogai surišti, ir iš jų krito laiškai — vieni su vokais, kiti be vokų, pliki... Ziustenas paėmė pirmą į akis kritusį lapelį, išlankstė... Ten buvo vos trys žodžiai: *Aš myliu jus...* Taip. Ką dabar daryti su šitais laiškais? Ziustenas pabandė juos sukišti atgal į tuštumą, iš kurios jie buvo iškritę... Deja, norint popierius vėl ten sutalpinti, reikėjo juos tvarkingai, iš eilės sudėlioti. Tam reikėjo nemaža laiko, kantrybės... Ziustenas susierzinęs numojo ranka. Daug paprasčiau būtų išimti visus šiuos popierius iš sekretero ir kur nors išmesti, kad ir į ugnį, pavyzdžiui. Ziustenas nuėjęs paėmė pintinę popieriams palei rašomąjį stalą, sužėrė į ją visus pakučius ir lapelius, nunešė atgal ir pastatė ant stalo. Reikėtų vis dėlto pažiūrėti, kas čia per laiškai, kol ponia Vaven nuspręs jų likimą.

Nesisėsdamas Ziustenas išgriebė iš pintinės sauja laiškų, paskleidė juos ant rašomojo stalo, ištraukė vieną iš voko, išlankstė, perbėgo akimis, paskui perskaitė

‘ Slaptas (*piane*).

dar vieną, ir dar... Meilės laišakai. Visi? Gal ir ne... Kam adresuoti? Ziustenas pažiūrėjo ant vokų... *Poniai Blanšai Otvil... Poniai Blanšai Otvil...* Jis ėmė ryšulėlius vieną po kito: visur ta pati pavardė, visai galimas daiktas, kad tai šių namų, knygų, lovos, opalinio stiklo flakonų šeimininkės pavardė. Ziustenas atsisėdo. Blanša Otvil... Jis paėmė dar vieną laiškų ryšulėlį, bet padėjo vėl, gal todėl, kad jau žinojo, kam jie adresuoti. Neskaitys gi jis svetimų meilės laiškų! Bet jį paliko juos likimo valiai... Taip tai taip, tačiau sekreteras buvo užrakintas. O gal jį tiesiog juos pamiršo? Jau daugiau nei metai, kaip namuose niekas negyvena... sakė ponia Vaven. Pagaliau, kas kam darbo! Ko gi paklausi, ką su jais daryti? Ar tik ne Akcinės nekilnojamojo turto bendrovės? Ziustenas ėmė iš pntinės pakučius ir dėliojo juos ant stalo. Vieni laišakai jau pageltę, kiti tik ką gauti... Jis pakėlė nuo žemės lapelį, iškritusį iš pakučio. Rašysena smulki, kampuota, vaikiška... puslapis pažymėtas skaitmeniu 3...

..., todėl, kad nieko negaliu padaryti tavo labui. Nieko negaliu nė savo labui. Jeigu aš tau nenaudingas, kam tad aš tinku? Todėl ir atvažiavau čionai, į šį pragarą. .. Aš tau nemeluoju, nėraž. Prisiragavau visko — ir nuovargio, ir įdomybių, ir pavoju... Išbandžiau smiltynus ir dangų, džiunglių perėjas ir juodąsias moteris, ištižusias ir stamantrias kaip kokoso riešutas, išmėginau ir tarno, ir pono duoną kolonijų pasauly, medžiojau ir žvejojau, buvau tuo baltuoju, kuris jodinėja ant juodųjų nugarų, prisižiūrėjau košmariškų švenčių ir apeigų regėjimų, miražų ir haliucinacijų, buvau žvėrimi, kurį vaikėsi užmušti juodų ir nuogų milžinų gentis. .. ir visur mačiau tik tave! Tave, aukse ir sidabre,

tave, pavojau ir žiaurybe, tave, mano baltoji¹, mano Švelnio ji.

Puiku. .. Ziustenas Merlenas pasirausė paskleistų ant stalo laiškų krūvoje — bene ras dar nors vieną, parašytą ta pačia smulkia, kampuota rašysena. .. Ne... Jis prisitraukė fotelį, atsisėdo ir išvertė visą pintinę ant stalo: reikia pažiūrėti, ar verta po juos krapštytis. Aha! Štai vėl tas pats braižas...

Mano mergyte, pirmiausia sveikinu visus, kurie tau siunčia dabar gėlių. Gamta nemėgsta tuštumos, o aš išvažiavau... Taigi, išvažiavau. Viskas baigta. Šitai praneša molinai, kad ji pagimdė negyvą kūdikį. Šiuo atveju aš pats pranešu sau. Ilgai vyliausi, ilgai svajojau, ir pagaliau... štai... viskas vėjais. Taip, aš stengiausi. Aš tave mylėjau dėl tavęs pačios, aš norėjau tave išgydyti iš liguisto abejingumo, iš vienišumo, iš tavo nesugebėjimo gyventi tarp žmonių, iš tavo gyvensenos lyg už vitrinos stiklo, kur kiekvienas gali tavimi gėrėtis, bet negali paliesti... Matai, kaip juda tavo lūpos, tačiau nieko negirdi, ką tu sakai, o kai ištiesi ranką paglamonėti, kelią pastoja stiklas — tiesiog iš proto kraustykis. Mano didžioji drauge, mano mažoji sesyte, tu nepanorėjai būti mano visam gyvenimui... Ir štai aš išvykau. Todėl, kad aš tau — niekas. Įlindau stačiai vilkui į nasrus. Ir čia jaučiuosi daug saugiau, negu šalia tavęs, mano švelnioji mergyte, mano romusis krokodile. Atsisėdau patogiai ant dinamito dėžės ir dairausi sau. Didvyriški žygiai dėl neteisingo tikslo, tikėjimas, karščiavimasis ir, dievuliau, kaitros, prakaitas! Visa tai aš pamatysiu iš arčiau, iš visai arti. To reikalauja mano amatas, ir aš myliu jį ne mažiau, kaip tu savąjį...

¹ Vardas „Blanš“ prancūziškai reiškia „balta“ (blanche).

Ir vėl trūksta tęsinio... Jis pamatys viską iš arčiau. Nieko sau užsiėmimas — skaityti svetimus laiškus! O pagaliau kas tokio, jis pažinojo vieną rašytoją, kuriam niekas nebūdavo taip smagu, kaip paprašyti moterį atidaryti savo rankinuką ir iškloti visą jo turinį. Jam tai būdavo kažkas daugiau, nei smulkus pasakojimas apie gyvenimą, nes pats teisingiausias pasakojimas vis tiek meluoja. O šitie namai — tai lyg didelis moters rankinukas... Raustis jame, nedalyvaujant šeimininkei, buvo truputį nepatogu, juk rašytojas tai darydavo čia pat esant moterims, kurios priešindavosi ir juokdavosi. .. Taip, bet šiuo atveju rankinukas priklauso jam, Žiusteniui! Kurių galų tad jaudintis, lyg tai būtų radinys ir lyg nederėtų jame raustis, užuot paprasčiausiai gražinus viską savininkei. Žiustenas ėmėsi tvarkyti laiškus: surištus pundelius — į vieną pusę, pabiras — į kitą. Jis nebematė daugiau nė vieno laiško, rašyto kampuota rašysena ploname mašininiame popieriuje... Ne, štai dar vienas...

Mano baltoji, mano geltonplauke, mano šviesioji, saulute tu mano, galvoju, kad greitai vėl grįšiu į Monte-Karlo radiją. Nebegaliu tvirti čionai. Esu blogas žurnalistas, jaučiu, kaip bręsta įvykiai, o galvoje tik ta viena mintis — sprukti iš čia. Vieną kartą gana, jaučiu, kad negaliu būti vien rupu, esu tikras, kad išeisiu iš tokio vaidmens ribų... Bet, kita vertus, aš visai nenoriu, kad man kaulelius narstyti vieni arba kiti. Smėlis, moterų veidų dangalai, juodas plaukų šilkas, balti smokingai, akinanti saulės šviesa — viskas įsielektrinę iki aukščiausio laipsnio, belieka, kad šoktu kibirkštis... Negaliu patikėti paštui savo minčių. Papasakosiu viską, kai parvažiuosiu. Aš tuoj parvažiuosiu.

Sėsiu į laivą mėnesio pabaigoje. Kelionė užtruks tris savaites, nes manau padaryti nedidelį lankstą, jeigu jau čia esu. Tą laiką panaudosiu sutvarkyti savo užrašams. Aš turiu nemaža įrašų magnetolone, taip pat kino juostų ir tikiuosi, kad man pavyks susitarti su Mateli¹. Ypatingas mano laimikis—misionierių kelios nuotraukos—nuo tų jiems seilė ims tekėti, o dar raupsuotųjų pilna, žodžiu, visa, ko reikia, kad patiktų. Trumpai sakant, visi dirba, išskyrus tave... Ponia vaikštinėja sau po visatą ir ieško traukos poliaus... Gėda!..

Jis rašė tik vienoje lapo pusėje, rašė kaip papuolė, su plačiais eilučių ir žodžių tarpais, tad, nors jo rašysena buvo smulki, puslapis neatrodė per daug apkrautas. .. Keistas raštas, kaip žurnalistui, sakytum, kažkoks vaikiškas. Ziustenas pasikėlė, priėjo prie atdaro lango. Mėnuo lyg naujutėlis piautuvus kybojo aukštai juodumoje ant kažkokios dangaus vinutės. Senų laiškų -žavesys... Tie patys žodžiai, atspausdinti knygoje, iškart prarastų savo paslaptį, liūdną kaip vardai, iškalti akmenis antkapiuose viršum tų, kurių nebėra, viršum linksmi klestinčių gėlių ir karoliukų ant surūdijusios vielos, palaimingoje kaimo kapinių tyloje. Ziustenas žiūrėjo į naktį ir pats mielai jungėsi su ja, paskendęs švelniam liūdesy, staigus vėjo gūsis— gamtos krūptelėjimas—trenkė langinę į sieną, ir Ziustenas uždarė langą. Jis vėl grįžo prie rašomojo stalo, atsisėdo. Ach taip, laiškai... Jis buvo juos pamiršęs.

Ziustenas paėmė nedidelį pundelį, perrištą balta, gana murzina virvute: ten buvo tik penki ar šeši laiškai. .. stori, gražiame popieriuje su vandens ženklais,

^t S _____

¹ *Match* (angl., tarti: roeč) —populiarus iliustruotas žurnalas.

mašinėle rašyti; tik vienas buvo rašytas ranka, kaligrafiškai. .. Visi be vokų... Datuoti.. . Ir netgi sudėlioti iš eilės.

8 kovo.

Nulipau žemyn prie teleiono. Paskambinau. Ne, ne kalbėtis su jumis norėjau. Išgirsti jūsų balsą. Gal jūs būtumėt atsiliepusi:

„Alio!“

Gal būt, nieko neišgirdusi, netekusi kantrybės, būtumėt ištarusi keletą žodžių. Bet jūsų telefonas neatsakė.

Mano ausis prasmego juodam tylos plyšy.

Juokinga stovėti neįvykusio pasikalbėjimo telefonu papėdėje ir trinti ausį, kurią užgavo tyla.

Į meilę veda du keliai: pirma matyti, paskui geisti.

Btai kaip aš ėjau tais keliais.

Pasakosiu garbingai.

Jūs, Blanša, nesate nepaprasta moteris. Jūsų galima net nepastebėti.

Bet, aš esu įpratęs spręsti apie mašinų darbą iš garso. Girdėdamas jūsų balsą, aš žinau, apie ką jūs galvojate, jaučiu jūsų širdies plastą. Kaip užaina ir kaip tenkinami jūsų norai. Iš jūsų balso sužinau, kaip jūs gyvenate. Klausau ir žinau, kad fabrike, brokavimo skyriuj, darbininkės neturės ko mesti į antrą rūšį. Gaminiai yra be trūkumų. Bet nekalbėkime apie tai, ką aš matau ir ką girdžiu. Visa, ką galėjau pasakyti objektyviau ir indiferenlaus, visa jau esu išsakęs.

Toliau reikėtų pereiti prie pagyrimų. Nenoriu jūsų girti, gyrimas įpareigoja. Dabar apie tai, ko aš noriu. Sunku apie tai kalbėti. Bet jūs man leidote rašyti ir žinote, kad kalbėsiu apie meilę.

*Pats didžiausias miestas, kai apsipranti, susitraukia,
pasidaro mažas ir provinciškas.
Kiekvienas miestas turi savo kvapą. Ir kiekvienas daiktas
savo kvapu išsiduoda esąs iš provincijos.
Jūsų plaukų kvapas — tai kvapas vienintelio miesto,
kuris man niekad netaps provincija.
Galima pasilenkti prie jūsų rankų. Galima tada išgirsti,
kaip čėža glamžomas audinys ar laiškas, nebaigtas
skaityti ir piktai sudraskytas. Aš nebevertosiu meta-
iorų, aš kalbėsiu stačiai.
Nenorėčiau prarasti savitvardos.
Nenoriu svajoti, kad jūs mane pamilsite.
Aš dar nesu galvojęs, kad jūs galėtumėte būti mano.
Beveik ne.
Dabar aš noriu tik bučiuoti jus.
Dėl to aš kenčiu.
Padedu galvą ant stalo ir noriu jus bučiuoti.
Jūs sakote: „Nereikia, iš to bus didelė bėda!“
Aš daužau galvą į stalą ir kartoju: „Bus didelė bėda!“
Ir noriu jus bučiuoti.
Aš gi žinojau, kad nereikia skambinti. Skambinau, ti-
kindamas save, kad tai darau iš mandagumo — Juk ne-
galima taip pradingti, net nepasiteiravus apie jūsų
sveikatą. Paskambinau. Niekas neatsakė.
Dariausi vis drąsesnis.
Ir kada aš pamiršau bet kokį atsargumą, telefonas stai-
ga atsiliepė...
Matote, Blanša, net ir laiškas gali išeiti nevykęs.
Kažkaip taip susidėjo, kad aš tik pakartojau tai, ką jau
buvaii sakęs: vien jūsų vardą, Blanša.
Norėjau pasakyti visai ką kita.
Norėjau pasakyti, kad
aš jus myliu.*

Sekantis laiškas, pažymėtas ta pačia data, buvo rašytas ranka, kaligrafiškai.

8 kovo.

Blanša! Visos nakties nepakako užbaigti žadėtajam laišku.

Buvo šalta. Mano rankos buvo taip sustingusios, jog parvažiavęs vos-ne-vos atidariau automobilio duris.

Dieve, kaip buvo šalta. Ir sušilti man nepavyko, net prie įkaitusio radiatoriaus.

Dabar septynios ryto. Prasideda diena, darbas. Šiandien reikės daug dirbti, kaip jūroje per audrą.

Bet žadėtąjį laišką aš vis tiek parašysiu, nors kažkas būtų, aš baigsiu jį lig rytoj ryto.

Blanša! Ar žinote, kas su manimi atsitiko?

Aš šokau iš lėktuvo...

Kai nebetekau aukščio nuovokos, kai Paryžiaus pilka dėmė susiliejo su jo aplinkos laukais, aš išėjau iš kabinos, atidariau liuką ir šokau žemyn. Kas kas, o jūs tai tik žinote, kaip tada būna.

Krentu, kvapą užgniaužė. Širdis, tur būt, sustojusi buvo.

Pagaliau tai niekis, vis tiek negi ji suspės — per daug lėtai ji plaka. Blanša, nebaisu kristi iš debesų. Daug baisiau kristi nuo stogo. Krentant nuo stogo, galima užsimušti, tuo tarpu iš debesų... Tai per aukštai bet kokioms galimybėms...

Mane stebina viena anomalija: taip krentant, oras turėtų įkaisti. O man buvo šalta. Aš visas drebėjau. Kaipgi čia yra iš tikrųjų, be metaiorų?

Mano vienintelis troškimas — nukristi į Ke-o-Fler. Visa kita man vis tiek pat. Te sau eina kaip nori. Tik viena:

*stačia galva ant Ke-o-Fler grindinio. Manau, kad tame esama sentimentalumo.
Bla-a-a-a-a-n-ša! •*

B.

Kažkas įvyko tarp šių dviejų laiškų, pažymėtų ta pačia data. Matyt, rytą B. išsiuntė laišką, švariai atspausdintą mašinėle. Vakare jis matėsi su Blanša, ir kažkas tarp jų įvyko... Tada jis pasakė jai, kad parašys... Šie dideli lapai, reikia manyti, ir yra tas pats laiškas, kurio B. nesuspėjo parašyti lig aušros ir žadėjo baigti sekančią naktį... Jame buvo justis dirbtinumo, literatūrinio manieringumo, net eilučių surašymo forma pajmantrinta.

12—13 kovo.

*LAIŠKAS BLANŠAI,
autentiškas ir be metaforų*

*Tai diena šiandien, Blanša, tai diena!
Šiąnakt per audrą vieną mūsų laivą ištiko avarija.
Žmonių aukų nėra, tačiau materialiniai nuostoliai labai dideli.*

Iš kitos pusės, mums pavyko viena operacija, kuri atneš Prancūzijai beveik pusę milijardo frankų. Net jūsų bičiulis Pjeras Laburgadas, šaltakraujiškai stebintis įvykius ir pasakojantis apie juos skaitytojui, ir tas tikriausiai nustebtų.

Tokių dienų reta — tiek nuostolių, tiek sėkmės atžvilgiu. Esu pavargęs. Dabar vienuolikta vakaro. Bet šis laiškas turi būti parašytas šiąnakt, aš prižadėjau, ir jis slegia mane. Sėduosi prie rašomosios mašinėlės ir jaučiu, lyg mane imtų baimė.

Baiminuosi dėl uždavinio sunkumo ir dėl savo sugėbimų menkumo. Esu prieš jus bejėgis, netekęs pilietinių teisių, esu beveik ištremtas, nors, man prašant, jūs atidėjot nuosprendį dar dvidešimt keturioms valandoms.

Jūs suteikėte man malonę — leidote parašyti. Aš naudojuosi ta malone. Dedu viltis ne tiek į savo jėgas, kiek į jūsų nepaprastus gabumus.

Jūs mane šiandien — nesupykit už žodį — meistriškai išplūdot. Nepataikaudamas pasakysiu: nuo pat anksčiausios kūdikystės niekad ir niekas dar manęs nebuvo taip puikiai išdirbęs. Tačiau tas spirginimas manęs nei įžeidė, nei nuliūdino, nors aš mačiau, kaip raudo telefono ragelis, prigludęs prie mano išblyškusios ausies.

Teisingumo jausmas buvo manyje stipresnis už savi-mylą. Jūs ne be pamato buvote grubi. Aš elgiausi tikrai neleistinai. Jus išbarėte mane griežtai, išmintingai, taikliai. Ačiū, Blanša, iš visos širdies ačiū. Kas man skaudu, tai kad uždraudėte man matyti jus, uždraudėte tuojau pat, nieko nelaukusi. Paskelbėte nuosprendį penkias minutes prieš bylos nagrinėjimo baigą.

Tai jau ne barimas — tai antausis. Aš miriau iš gėdos prieš sumišusį telefoną. Ir vis dėlto aš privalau priimti jūsų nuosprendį, privalau nukęsti ir šitą nuoskaudą, gautą iš jūsų. Kadangi jus gerbiu, kadangi esu jums be galo dėkingas, aš neprotuoju.

Aš esu dėkingas jau vien už tai, kad esu pažįstamas su jumis, ir joks žmogus nebus labiau už mane dėkingas, nors gyventų su jumis kartu daugelį metų. .

Ziustenas probėgšmais perskaitė tęsinį... B. padarė kažką negerai, bet Ziustenas nesuprato, kas ten galėjo būti jo padaryta.

Kuo jūs mane įtariate, sakydama, kad savo elgesy aš padaręs klaidą? Juk manęs nepažįstate, nieko apie mane nežinote! Argi aš jums kada nors kalbėjau apie savo sumanymus? Pasistenkite prisiminti... Niekados.

— Aha,— tarė sau Ziustenas,— *breach oi promiss?*¹ — Ir staiga jam pasidarė nemalonu, jog Blanša nori padaryti, kad B. ją vestų, o šis stengiasi išsisukti iš keblios padėties...

... O jei ir būčiau kada apie tą kalbėjęs, tai jūs tikriausiai būtumėt nepatikėjusi. Mudviejų santykiuose tai būtų buvę tiesiog juokinga. Žmogui, tiek rafinuotam ir visko mačiusiam, o jeigu norite — ir ištvirkusiam, kaip aš,— nė už ką padaryti bet kokią paikysbę; pagaliau nei jūsų, nei manęs nevaržo kokie nors primityvūs įstatymai.

Sakote, kad man nejaučiate nieko, ničnieko. Ne todėl, kad manęs nepažįstate, bet kad nesugebėjote pakankamai greitai nuspręsti, kuris būtent jausmas man taikytinas. Dabar, kada jau yra per vėlu apie tai kalbėti, leiskite pakuždėti jums nerastąjį sprendimą. Šiuo ir kitais panašiais atvejais greit ir be svyravimų nuspręskite jausti tik antipatiją.

Jūs niekad nepralošite.

Aš neprašau manęs nemėgti, aš tik patariu. Šitai bus jums mažiausiai slogu — nemėgti manęs.

Aspirino man nereikia, Blanša, ir gydytis nenoriu, aš nesergu. Temperatūra 96,50 — tai ne karščiavimas, nuo tokios niekas nemiršta.

Ji man nesukliudė uždirbti Prancūzijai pusę milijardo. Ji nesukliudys išlyginti nuostolius, padarytus avarijos jūroje. Mėginimas išsilaipinti negyvenamoje sa-

¹ Netesėjimas pažado vesti (angl.).

Joje su Pjeru Laburgadu vietoj gelbėjimosi rato — būtų tik stilistinės pratybos, ne daugiau kas. O jei man ir reikėtų gydytis, tai iš jūsų, Blanša, aš nepriimčiau vaistų. Neturiu teisės. Siūlydama man sutartį, panašią j tą, kurią buv.ote sudariusi su Pjeru Laburgadu, jūs man duodate daugiau, negu aš tikėjausi gauti, ir mūsų pokalbio pabaigoje tai skambėjo beveik kaip amnestija. Už tokį kilnų mostą galiu jums tik dėkoti. Daug mažiau būtų užtekę, kad jus įsimylėčiau.

Tačiau jūsų pasiūlymo nepriimu.

Nepykite.

Jūs galite nebelaikyti pažinties su manim — iš to per daug garbės man ir per daug rūpesčių jums.

Bet, gal būt, verta pasistengti suprasti mano elgesį; Tai gana retas atvejis. Ir jeigu mano elgesys buvo kuo keistas, tai nebent tuo, kad aš nieko iš jūsų nenorėjau, nieko nelaukiau ir nieko neprašiau. Bet aš buvau per daug ūmus. Išsivyniojau greit, lyg spyruoklė. Aš myliu jus. Ar mano laikrodis skubėtų, ar vėluotų — lyg ne vis tiek? Ką jūs apie tai manysit — dar labiau vis tiek. Tai mano dalykas, ir aš iš nieko neprašau leidimo mylėti, netgi iš jūsų.

Kalbėti jums apie savo meilę leidimo, žinoma, reikia.

Bet aš jį turiu, išskaulijau iš jūsų.

Žinokite, kad aš nieko iš savo meilės nelaukiu ir nė sapnuoti nesapnavau, kad jūs kada nors man būsite palanki.

Manau, kad esu žymiai daugiau už jus meilėje patyręs, nors specialiai tuo niekadous neužsiiminėjau.

Esu baisiai apsivertęs darbu — tai lengvinanti aplinkybė, tiesa? Aš su savo patyrimu žinojau, kad mano šansai į jus lygūs nuliui. Aš negalėjau laimėti jūsų, tai buvo neįmanoma. Todėl aš nė lošimo nepradėjau.

Gal niekad gyvenime aš nesiėlgiau su moterimi taip dorai, kaip su jumis.

Aš nuslėpiau, nuo jūsų tik vieną aplinkybę, vienai vieną poelgį. Jums jį patikėti man būtų buvę labai sunku ir visai nenaudinga.

Būčiau dėkingas, jeigu leistumėte nusinešti šią paslaptį su savim.

Nors esu šiandien lyg tas grūdas, kurį girnos sutrynė į miltus, vis tiek aš myliu jus ne mažiau, negu vakar, gal net daugiau. Ir vis taip pat nieko nesitikiu, ir nieko nesistengiu iš jūsų gauti, net nesvajoju apie tai. Visas mano troškimas — matyti jus ir turėti teisę neraudonuoti iš gėdos, kai prie manęs ištars kas jūsų vardą.

Blanša,

gal norite vėl užkurti man pirtį?

B.

Blanša, šviesioji mano, negaliu daugiau jums rašyti. Bijau pasakyti tai, kas svarbiausia, o tai neturi būti pasakyta.

15/m

Blanša,

skaičiau jūsų laišką.

Skaudu man, dieve, kaip skaudu, Blanša!

Skaitysiu jį kasdien, kaip krikščionis evangeliją.

Kai persirisiu per penkiasdešimt ir man jau nebebus gėda nei meilės, nei kentėjimų, aš jį išspausdinsiu kaip savo autobiografiją. Jaučiuosi lyg daiktas, kurį išmaninga ir prityrusi ranka padėjo į savo vietą. Dėkoju už sugražintą teisę jus matyti.

Kiekvieną kartą, kai grįžtu iš jūsų, aš visados jaučiuosi stipresnis ir protingesnis.

B.

Ziustenas numetė laišką ant stalo ir atsistojo. Visa ši istorija galėjo dominti tik tuos, kuriuos ji tiesiogiai lietė. Jis pasiražė, nusižiovavo, pastūmė į vietą fotelį.

Tyla... Nakties tyla buvo geriausias dalykas šiuose namuose, ir dabar, kai Ziustenas su kaupu atsimiego už bemieges naktis, jam visai netrukė rytais motorolierių triukšmas: šešiomis jis būdavo jau gyvas. Rytoj jis eis pasivaikščioti, toli toli, jo kojos vėl atgavo lengvumą, ir jis padarys ilgą išvyką.

Jis palipo laipteliais, atsidarė miegamąjį, uždegė šviesą: šioje cigarų dėžutėje iš brangaus Šviesaus medžio sužibo ant tualetinio staliuko rausva ir žalia ugnimi opaliniai flakonai. Žiustenui vėl buvo tas pats įspūdis, tarytum jis įlindęs pas svetimus žmones, į nepažįstamos moters intymų gyvenimą, ir jam net pikta paliko. Viskas čia priklauso jam, jis gi savo namuose. Kam ji paliko tuos laiškus čia mėtytis?

Ziustenas išėjo į terasą prisikvėpti nakties oro, pavasario drėgmės kupino. Su kuo čia toji Blanša atvažiuodavo? Su valstybės veikėju? Žmogus, sugebėjęs išgelbėti pusę milijardo frankų Prancūzijai, galėjo būti tik valstybės veikėjas... Gal būt, baigęs Politechnikos institutą. Jie visi tokie. Ir nors su literatūra jis nieko bendro neturėjo, tačiau troško tik vieno: rašyti. Meilę jis irgi pavertė literatūra ir buvo neprastos nuomonės apie savo, kaip rašytojo, gabumus, širdies gilumoje galvodamas esąs nė kiek ne menkesnis už tuos ponus, kuriuos leidžia NRF...* Tokios buvo jo slapčiausios godos. Žmogus, prie kurio kabineto durų, tur būt,

* Stambiausia Prancūzijoje grožinės literatūros leidykla.

stovi šveicoriai, o pirma jo automobilio gal lekia motociklą palyda, buvo išimylėjęs kaip gimnazistas. Dėl Blanšos jis būtų įmanęs išlįsti pro adatos skylutę! Dėl tos pačios Blanšos, kuri gal ne kartą atvažiuodavo čia su savo žurnalistu Pjeru Laburgadu. Ziustenas Merlenas staiga pasijuto juokingas... „Ta“ Blanša, „jos“ žurnalistas,— pamanytum, kad jam apmaudu. Intymia- me kitų žmonių gyvenime visada yra kažko nesupran- tamo, nepriimtino. Kur nors viešbutyje girdi už sienos: „Kieno čia užpakaliukas? — Zozefo!..“—o paskui sutinki hole jau pagyvenusį poną su Garbės legiono kaspinėliu kilputėje ir jo gerbiamąją žmoną, ir kai pastaroji šūkteli: „Žozefai, skubinkis, kad nepavėluo- tume į traukinį!“— atrodo, kad sapnuoji.

Meilės laiškuose, kuriuos Blanša paliko čia mė- tytis, mąstė Ziustenas, nėra nieko nepadoraus, jie ne- panašūs į laiškus, pardavinėjamus iš po skverno, ir abu juos. rašę vyrai norėjo pasirodyti iš geriausios pusės, pačioje savo jausmų aukštumoje. Su visomis meilės kvaitulio kvailystėmis.

Ziustenas Merlenas pats turėjo su meile slaptųjų ryšių. Kinematografininkų pasaulyje apie jį būdavo visokių dalykų kalbama, bet tame pasaulyje apkalboms niekas neteikia ypatingos reikšmės.

Jis pažinojo moterų, ir dar kiek! Moterų, pasiro- šusių viskam. Tik pamanykite, kad tų moterų svajonės dažnai priklausydavo nuo jo vieno. Jis buvo žinomas kaip žmogus nesužeidžiamas, siela ir kūnu atsidavęs savajam režisieriaus darbui, todėl buvo stengiamasi jame rasti kokių nors ydų ar trūkumų. Gal jis ir turėjo jų. Jo akys, žydros iki pat kraštų, ir jo aureolė, kuri metams bėgant traukėsi vis toliau ant pakaušio, jį tam tikru mastu saugojo nuo perdaug grubių prielaidų.

Vaizduotis jį koku nors ištvirkusiu vienuoliu, pavyzdžiui, būtų buvusi beveik šventvagystė, ir jo ydos, jei jis jų turėjo, buvo ne tokios jau paprastos... Ne, šita jo asmenybės pusė neypatingai žadino žmonių smalsumą. Jį saugojo jo paties talentas.

Nes kūrė jis kaip pats dievas tėvas, ir tai vertė gerbti jį. Jo filmai, kuriuose viskas būdavo daru ir reikalinga kaip pačioje gamtoje, ir grožis, gimęs iš tos darnos, gimęs iš to, kas juose buvo protingo ir kartu gaivališko, nesąmoningo, reikia manyti, teikė Žiustenui Merlenuitam tikrų teisių...

Šį vakarą Ziustenas ilgai negalėjo užmigti, Tyla čia buvo kažkokia ypatinga, ir joje galėjai girdėti tai, kas paprastoje tyloje yra lyg apklota lengvučiu sluoksniu ausiai nepagaunamų šlamesių ar vos vos juntaimų, mažiausių garsų. Šitoji tyla buvo gryo pavidalo. Žiustenui rodėsi, kad jis girdi, kaip laipioja musė ant sienos, kaip teka laidais elektros srovė ar sklinda į kambarį nakties kvapai iš terasos. Tai buvo lyg balsai, lyg muzika, uždaryta radijo viduje, aparatą nutildžius, bet neišjungus. kažkas, kas vien prašėsi paleisti... Ziustenas keliskart degė šviesą ir vėl ją gesino, vos spėjęs pamatyti suspihdusius flakonus ir laikrodžio rodykles. Jis užmigo tik paryčiais, bet jau pirmas motorolis jį pabudino: buvo pusė septynių. Jis atsikėlė, jausdamasis — nors keista — gerai išsimiegojęs, ir trindamas ašutine pirštine savo labai baltą, beplaukį, kiek aptukusį kūną, kažką niūniavo, švilpavo ir jautėsi labai, labai gerai.

Jo automobilis, baltas sitroenas, gailiai dūsavo visais amortizatoriais ir pats užtikrintai suko vingiais, kopė prieškalnėmis ir leidosi pakalnėmis. Ziustenas norėjo pavažiuoti kokią dvidešimtį kilometrų, paskui išlipti ir eiti pėsčias... Kai tik pamatys viliojančią vietelę, tuoj ir sustos...

Automobilis riedėjo per mišką, dar permatomą, šviesų ir švelnų. Šimtamečiai kamienai, šakos žaliavo nauja jaunyste... Ziustenas vis nesiryžo stabdyti mašinos. Penkiasdešimt, šešiasdešimt, septyniasdešimt kilometrų. .. Jis sustojo tik tada, kai pasibaigė miškas,— prie kažkokio pakelės restorano. Restoranas buvo prašmatnus. Ziustenas įėjo ir užsisakė kavos; oficiantas, kuris jį aptarnavo, tebebuvo dar vienmarškinis ir su kambarinėmis šliurėmis. Stiklo terasa maudėsi saulės spinduliuose — tikra oranžerija... už stiklą — didelis, gerai prižiūrimas sodas, medžiai nubaltinti kalkėmis, ir didelės mėlynmargės Nevero vazos, dar be gėlių, palei vaiskaus vandens baseiną. Aplink apvalius staliukus — juodos, šviežiai nulakuotos kėdės, gazonas irgi atrodė ką tik perdažytas — tokia šviežia buvo jo smaragdinė žaluma; gėlių lysvėse juodavo kruopščiai išpurenta žemė, o toliau visą sklypą kaip patalas den-

gė žydinčios primulės: žalios, alyvinės, geltonos, baltos—tikras stebuklas. Puiku, jis čia paliks automobilį, pakeliaus pėsčiomis, o pasivaikščiojęs grįš pusryčių. Ziustenas Merlenas mėgo gerai pavalgyti.

Restoranas stovėjo prie kryžkelės. Kelias, kuriuo Ziustenas atvažiavo, ėjo toliau per lygumą link kažkokios gyvenvietės. Statmenai nuo jo raitėsi aukštytyn kitas; ne, ne vienas, o netgi du keliai kilo beveik lygiagrečiai. Ziustenas pasirinko vieną iš jų. Jį sugundė pakelės stulpas, ant kurio rodyklės buvo užrašyta:

Kempingas „Padvėsęs arklys“

Tai bent įdomu! Bet kelias staigiai kilo aukštytyn, ir rodyklės smaigalys dūrė tiesiai į dangų. Ziustenas pasuko šia kryptimi.

Kelias naujas, asfaltas blizgus, juodas, lipo prie padų. Jis vingiavo į kalną dideliais mojais, ir jau nuo antroposūkio, pasibaigus krūmams, buvo matyti labai toli. Vėjas plaikstė Ziusteno neperlyjamą apsiaustą, draikė jo aureolę. Jis ėjo su begaliniu malonumu, kojos, šlaunys dirbo it spyruoklės, nešė jį prieš kalną kaip motoras, be jokio nuovargio. Akiplotis didėjo. Kiti keliai, irgi neseniai nutiesti ir išasfaltuoti, perkirtinėjo tą, kuriuo jis ėjo, iš jų ant aukštos kalvos šlaito buvo juodas, blizgantis tinklas. Pats šlaitas buvo nusėtas stambiais akmenimis, uolų nuolaužomis, o tarp jų—dar nepražyde viržiai, dygūs krūmokšniai, samanos... Dangus, su kiekvienu žingsniu vis didesnis, vis mėlynesnis, vietomis buvo užgriozdotas didžiuliais baltais kamuoliais, gerai prikimštais, išsipūtusiais patalais, ir iš jų retkarčiais biro plunksnos, lengvutės, nepaklusnios. Saulė kaitino vis labiau ir labiau, tartum Ziustenas, kopdamas į kalną, iš tikrųjų būtų prie jos artinęsis.

Jis kopė jau gerą valandą. Stulpai su užrašais *Kempingas „Padvėsęs arklys“* stovėjo ties kiekviena kryžkele, bet kartais strėlės rodydavo ne į vieną, o į du kelius, vadinasi, galėjai eiti ir vienu, ir antru, katruo patinka — visi keliai vedė į stovyklą! Kempingas iš tikrųjų turėjo būti labai didelis... Dar aukščiau, uolų nuolaužų tarpuose, įsirėmusios kojomis tarp viržių, ošė neseniai pasodintos eglės. Jos buvo blogai prigijusios, ir jų spygliai buvo nušiurę, kaip žvėrių kailis zoologijos sode. Kelias staiga pasisuko, ir Ziustenas pamatė tarp akmenų ir dygių krūmokšnių riogsant kažkokį daiktą, panašų į sunkvežimį, uždengtą brezentu. .. Jis sustojo pasižiūrėti šito mažo keisto statinio... Lyg ir laikraščių kioskas, lyg ir mažytis parodos paviljonas. Kas tai galėtų būti? Namų apyvokos daiktas, tik labai padidintas—ne tai klumpė, ne tai lygintuvas. Iš ko jisai padarytas? Iš papje-maše? Iš plastmasės? Spalvos iš pradžių, matyt, buvusios ryškios, tačiau ilgainiui išblukusios, pasidariusios purvinos. Mažyčiai langeliai su užuolaidėlėmis... Kokios būtybės iš multiplikacinių filmų galėjo gyventi šiame keistame bauriame namiūkštyje? Ziustenas nusprendė jį apžiūrėti iš arčiau grįždamas. O dabar jis nekantravo kuo greičiau užlipti į viršų, jis degė smalsumu pamatyti kempingą, iš ten, gal būt, atsivers dar platesnis reginys. Jis paspartino žingsnį. Netrukus milžiniškas užrašas, pritvirtintas prie dviejų stulpų, reklaminėmis juodomis raidėmis baltame lauke pranešė:

Kempingas „Padvėsęs arklys“

Tai buvo labai erdvi plokštuma, sėte nusėta palapinėmis; jos buvo sustatytos taip tankiai, kad beveik lietėsi tarpusavyje. Kelias, kuriuo ėjo Ziustenas, suko

toliau plokštumos pakraščiu iš skardžio pusės. Atsukęs kempingui nugara, Žiustenas žiūrėjo į atsivėrusį priešais nuostabų gamtovaizdį; uolingi skardžiai lūžo įvairiausiais kampais ir leidosi žemyn į plačias šviesias miškų dėmes, o toliau, kiek akys užmato, driekėsi lyguma laukai, toli horizonte apkraštuoti lengvučiu girių mezginiais. . . Kas per šalis Prancūzija! Žengei vos trejetą žingsnių, ir prieš tavo akis atsiveria visai naujas peizažas, toks nepanašus į pirmąjį, jog atrodo, kad tu patekai visai į kitą kraštą tačiau tai yra Prancūzija, vis ta pati Prancūzija. Pūtė vėjas, tąsė it burę Žiusteno apsiaustą, kėlė debesis dulkių, nešė smėlį... Žiustenas pasilenkęs perėjo kelią... Dabar jis buvo jau kempingo teritorijoje.

Nė gyvos dvasios... Matyt, dar ne laikas buvo atidaryti stovyklą svečiams priimti, dar per anksti buvo net ir ruošti. Nelygi aikštelė, visa duobėta ir kaururiuota, buvo apaugusi kuokštais pernykštės pageltusios žolės; išblukusios palapinės, lyg benamės senės, šlavinėjo žemę savo ilgų drobinių sijonų pridurkais. Nuo prausyklų, išsirikiavusių tiesiog po atviru dangumi, nusilupinėję dažai, ir rūdys ėdė viską, ką tik galėjo. Didelis išdžiūvęs baseinas cementiniu dugnu, smarkiai sueižėjusiu... Vėjas daužė duris porinių vaterklozetų, išrikiuotų grupėmis po dešimtį — tikras baletas! Visa tai buvo skirta daugybei žmonių ir dabar visiškai apeleista. Prisiartinus prie rudų palapinių, pasilikusių nuo amerikiečių kariuomenės, prie šių erdvių, niūrių dprtuarų, Žiustenui pasidarė net truputį šleikštu. Jis pabandė įsivaizduoti stovyklą pilną vasarotojų, žaidimus, riksmus, jaunus, saulės nurudintus kūnus, tačiau nieko neišėjo. Pagaliau įkyrėjo be paliovos pučias vėjas. Žiustenas patraukė tarp glaudžiai išrikiuotų palapinių

prie pastato, matyt, skirto stovyklos administracijai. Gana didelis dviaukštis namas, nuobodus baltas kubas, aiškiai paliktas likimo valiai, kaip ir visa stovykla. Tačiau langinės buvo atdaros ir langų stiklai blizgėjo kaip dirbtinės akys, nejudrios, išsprogusios, Ziustenas priėjo ir pastūmė dėl visa ko duris su užrašu BARAS, būdamas tikras, kad jos užrakintos... bet durys atsidarė! Ziustenas, matyt, besąs pirmasis, susigundęs užėiti.

Sustojęs ant slenksčio, jis žiūrėjo į dulkiną, apleistą kambarį, kuriame viskas buvo iš plastmasės...

— Ar čia yra kas nors? — šūktelėjo Ziustenas, valandėlę palaukė ir vėl sušuko:

— Nieko nėra?

Aišku, nieko. Ziustenas įėjo. Kažkieno nevykusiai bandyta nuplėšti guminių kilimą, ir gumos atplaišos, šen bei ten prilipusios prie grindų, atrodė lyg nešvarios odos gabalai ant subiauroto kūno. Baro prekystalis buvo įstiklintoje pusėje, saulės spinduliai auksinėmis bangomis liejosi į kambarį, ir netgi dulkės, sugulusios ant langų stiklų, negalėjo jų sustabdyti; jie žaidė tuščiuose buteliuose už prekystalio, sudaužytų stiklų krūvoje, žaidė ant raudonmedžio faneros, susiraukšlėjusios, sutrūkinėjusios, vietomis subadytos... Dirbtinių rožių puokštė vyto šioje tvankumoje, atsiduodančioje alkoholiu, tarsi prie jūsų per daug arti būtų prisikišęs įsigėręs žmogus; Ziustenas paskubėjo kuo greičiau iš čia išsinešdinti į gryną orą.

Atsisėdęs ant tuščios dėžės, atsilošęs į namo sieną, jis ilgai gėrėjosi gamtovaizdžiu, mėgavosi šiuo stebuklu, sukurtu dangaus ir žemės.

Kol jis vėl susiieškojo restoraną, pusryčių metas jau buvo bemaž praėjęs. Susiieškojo tikra žodžio prasme, nes visi keliai buvo nauji ir taip viens į kitą panašūs, jog jis vis pasukdavo ne ten, kur reikia; pagaliau nusileido visai iš priešingos pusės ir, atsidūręs apačioje, turėjo apeiti aplink visą kalvą ir ieškoti to prakeikto restorano, kurio pavadinimo jis, kaip tyčia, užmiršo pasiklausti.

Užtat jam buvo labai miela atsisėsti už stalo, kur jo jau laukė gražiai patiekti užkandžiai. Jis buvo alkanas, ir viskas jam atrodė nepaprastai puiku. Metrdotelis irgi buvo puikus, jau spėjęs apsilvilti naujutėlį baltą švarką ir iš karto savo metrdoteliška uosle pajutęs, kad šis klientas su neperšlampamu apsiaustu ir dukslu kostiumu yra „ne bet kas“. Kadangi šiokiadieniais restorano salė buvo, galima sakyti, tuščia, jis visą savo dėmesį nukreipė į Žiusteną ir nuliūdo, kada šis atsisakė daržovių ir užkandžio, o prie kavos jis ne tik įsijungė į pokalbį, bet dar pats stengėsi jį palaikyti. Jo veidas buvo geras — tikras šeimos tėvo veidas — ir didelės išvargusios kojos.— Kempingas ten viršuje? Tai ištisa istorija! Šitame krašte pilna vasarotojų, kas žingsnis kempingai — ir čia, ir pagal upę visur... Kiekvienas norėtų apsistoti aukščiau, bet ten nėra vandens. O vaizdas iš ten nuostabus, ir uodų mažiau. .. Tiesiog kaip tikruose kalnuose! Vasarą oras švarus, sveikas. .. Ir gyvačių mažiau, negu, sakysim, kempinge *Po atviru dangumi*. Jis irgi stovi labai vaizdingoje vietoje, tarp uolų, tik ten yra gyvačių; maža ką jie sako, kad nėra,— jų ten pilna. Visi svajoja pasikelti aukščiau, apie tai kalbėjo, kalbėjo, bet vis tas vanduo... Pagaliau čia pasirodė nepaprastų užmojų žmogus. Su šituo verteiva, pone, visa istorija išėjo... Pirmiausia jis

igijo visų pasitikėjimą. Atvyko jis pas mus visai ne biznio varyti, tik prisiklausęs kalbų apie idealias sąlygas kempingui ten, viršuje... Nupirko Vezo pilį tik dėl to, kad išsigeidė joje apsigyventi, ir taip ją atremontavo, kad oho! O toji pilis buvo tikri griuvėsiai, tikri griuvėsiai... Visi "kalbėjo, kad tai neįmanoma, kad toks remontas ir didžiausią turtuolį į ožio ragą suvarys! Ir ką jūs manot? Iš senų griuvėsių jis padarė perliuką! Kiek tas jam kaštavo, tam baronui, tai jau kitas klausimas... Keliasdešimt milijonų, tur būt... Jis dažnai užsukdavo pas mus, pusryčiaudavo, pietaudavo... ir svečių atsivesdavo. O stotas! Tikras popiežius Pijus XII... nosis erelio, pats aukštas, laibas, truputį pakumpęs...

— Kokio jis amžiaus? — paklausė Ziustenas, norėdamas geriau įsivaizduoti baroną.

— Amžiaus? .. Prieš šešerius ar septynerius metus jis atrodė turįs ne daugiau kaip penkiasdešimt. Dabar tai jis visai senis, tai...

— Ar jis ir dabar čia gyvena?

— O kaipgi, gyvena...

— Aš jus pertraukiau... Tęskite, jeigu jums nenusibodo. Gal išgersite su manim stikliuką?

— Žinote, su didžiausiu malonumu... Tik dabar aš turiu būti bare. Pusryčių valanda praėjo, o šiuo metų laiku, šiokiadieniais, šeimininkas sumažina aptarnaujamąjį personalą...

— Na, jeigu taip, tai pereikime į barą...

Metrdotelis padavė Žiustenui kavą bare ir atsiprašė; baras esąs nepritaikytas solidžiai publikai, tai greičiau užkandinė... Jis pasodino Ziusteną už marmurinio stalo ant klijuote apmušto suoliuko, o pats atsistojo už prekystalio. Ziustenas, laukdamas pasakojimo

tęsinio, užsirūkė pypkę. Baras buvo tuščias, ir jie nesivaržydami galėjo kalbėtis per visą kambarį. •

— Taip tad, jūs sakėte, kad tas ponas... baronas vis gyvenęs čia...— pradėjo Ziustenas Merlenas.

— Taip... bet jis tik už laidą išleistas į laisvę...

— Stai kaip...

— Matote, pone, aš esu tokios nuomonės, kad žmonės, kurie varo biznį, anksčiau ar vėliau susipainioja. ..

Metrdotelis atnešė butelį armanjako ir pripylė du didelius pūstašonius stiklus:

— Tai, pone, iš mūsų ypatingųjų atsargų. ..

Jis palaukė, kol Ziustenas paragaus, priėmė pagyrimą ir vėl.atsidūrė su savo stiklu už prekystalio.

— Kaip jau sakiau, pone, tie biznieriai anksčiau ar vėliau susipainioja. Nebemoka laiku sustoti. Kam reikėjo ponui de Veveliui, baronui ir taip toliau, lįsti į biznį, kad jis ir taip nežinojo, kur dėti pinigus. .. Baronas įsteigė akcinę bendrovę — kempingo „Padvėsęs arklys“ laikytoją.

— Jis manė, kad tai gražus pavadinimas—„Padvėsęs arklys“?

— Čia ne jo kaltė, jis nieko negalėjo padaryti. .. Tai vietovės pavadinimas, jau nuo senų laikų... Bandė ją perkrikštyti, bet kur tau! Sakykim, šit mūsų restoranas, su tokia klientūra, kokią mes turim,— nors iškaiboje gražiausiai užrašyta „Trys karaliaus riteriai“, vis tiek čia jį visi vadina „Padvėsusiu arkliu“...

Abu nusijuokė. Metrdotelio veidas buvo sunkus, išvargęs, stora, jau nebejauna oda buvo susiraukšlėjusi, nusėta juodais taškeliais, duobutėmis, randais nuo fū"runkulų.

— Tai šit,— pasakojo jis toliau,— baronui pavyko sutraukti kapitalus... Jis buvo užsimojęs plačiai. Kempingas ant kalno turėjo duoti vasarotojams ir turistams kuo daugiausia patogumų. Visų pirma, jiems nebūtų reikėję tempti į viršų savų palapinių ir kitokio šlamšto — viską jie būtų radę vietoje. Vienu žodžiu, ten turėjo būti brezentinis viešbutis, ir jeigu kas nebūtų turėjęs noro pats taisyti valgį, tas būtų galėjęs pavalgyti vietoje, užuot ėjęs žemyn apsirūpinti produktais ar ieškoti kokios užkampio karčiamėlės, todėl, kad čia tėra tik šitas restoranas, arba žygiuok sveikas kažkiek kilometrų, kol rasi kur pavalgyt už įmanomą kainą, bet vis tiek prastai. Stovykloje buvo ir baseinas, ir šokių aikštelė, ir tenisas, ir miniatiūrinis golfas... Ten galėjai išsinuomotį viską, ką tik nori, net radijo imtuvą. Didžiulės lėšos buvo sukištos keliams tiesti... Buvo tikimasi, kad automobiliai čia važiuos vienas paskui kitą, be trūkio... Ir, žinoma, įrengė vandentiekį, elektrą, nutiesė telefoną..

Į barą įėjo žmogus, pasiėmė bokalą alaus, išgėrė jį vienu mauku ir išėjo, numetęs ant prekystalio pinigų. Netrukus už lango suburzgė mašina. Žmogus nuvažiavo.

— Na, o paskui? — paklausė Žiustenas Merlenas.

— Paskui... — Metrdotelis-barmenas nušluostė nuo prekystalio alaus putas, paliktas automobilisto, ir paėmė bokalą...— paskui jie ėmė daryti kvailystes. Pirmiausia kempingo administratorius... balažin, iš kur tokį ir ištraukė, jis panašus greičiau į fašistų koncentracijos stovyklos prižiūrėtoją, o ne į administratorių tokioj vietoj, kur susirenka pasismaginti prašmatni publika. Jis manė, kad tvarkyti reikalus — tai reiškia rėkti ant visų. Jam tik vėzdo betrūko. Užtat nieko ne-

išėjo. Prasidėjo skandalai, ginčai, net iki muštynių priėjo. Žmonės išvažinėjo nepatenkinti. Ir ko tik mes neprisiklausėme, ko tik neprisiklausėme! O juk tenyktė publika prie tokių manierų nepratusi... žmonės pinigingi, kurie galėjo leisti sau net pusryčius valgyti pas mus. Iš pradžių ten buvo daug žmonių, tiesiog pasidarė madinga kopti ant kalvos, tegu ir ne viskas paruošta. .. ach, girdi, kaip- gražu, kaip gražu, ir oras, ir vaizdas, ir tylą... Nebereikia nė į kalnus važiuoti! Paskui tas biaušinis administratorius ėmė ieškoti priekabių: tas blogai užsuko čiaupą, tie bučiavosi mėnesioje, anie garsiai juokėsi ankstyvu laiku... Bet svarbiausia priežastis, dėl kurios jie žlugo, buvo visai kita. .. Mat, jiems kol kas vis tiek dar pernelyg gerai sekėsi, tai gretimų kempingų savininkus apėmė baimė, ir tie, norėdami sužlugdyti *Padvėsusį arklį*, susijungė prieš _jį visi. Jiems buvo aišku—jei gyvuos barono „akcinė bendrovė“, tai jiems nebus gyvenimo. Jie pasirūpino, kad *Padvėsusiam arkliui* nebūtų išduotas patentas alkoholiniams gėrimams pardavinėti, ir tuoj buvo aišku, kad patento baronas negaus niekad! O toks kempingas be alkoholinių gėrimų... Savaimė suprantama, tas netikšis administratorius turėjo pardavinėti alkoholinius gėrimus be leidimo, ir jį sučiupti buvo juokų darbas. Tada, kad būtų iš ko mokėti baudas, jis patrigubino kainą už palapines... Kur tai matyta—šiandien viena kaina, ryt kita... Žmonės pyko. Pačiam baronui visai ne galvoj buvo tokios smulkmenos, kaip administravimas, jo buvo kapitalas, idėjos... Visą kraštą savo agentais užtvindė, kad tik suviliotų į biznį smulkius žmonelius, ištrauktų pinigus... Na ir malė jie liežuviais, na ir malė! Pasakojo, kad ten, kempinge, numatyta atidaryti krautuves, kioskus, prekiauti

viskuo, ko tik gali prireikti vasarotojams: siūlais, šlepetėmis, šiaudinėmis skrybėlėmis... konservais ir degamuoju spiritu.. * Tik paskubėkit, sakė jie, nes kiti vietas užims... Smulkūs prekybininkai kišo savo pinigėlius ir stėjo dalininkais į jau žlugusį biznį...

— Bet jis tiesiog sukčius, tas jūsų baronas!

— Gal ir taip, pone... Todėl jis tik už laidą iš kalėjimo išleistas, kaip jau sakiau. Visiškas bankrotas. Sužlugo šimtai smulkių prekybininkų. Sustojo visi darbai — ir kelių tiesimas, ir stovyklos rengimas. Uždarė barą ir valgyklą...

— O baronas vaikštinėja sau laisvėje?

— Štai ir jis pats, pone...

Įėjo žmogus... Aukštas, su nebešvaria kanadietiška striuke ant pakumpusios nugaros, užsimaukšlinęs beretę. Jis metė į Žiusteną Merleną erelišką mažų akių žvilgsnį iš po tamsių pusvožių blakstienų, pamojavo barmenui pirštine ranka ir gergždžiančiu balsu tarė: „Labas, Antuanai"... Žiustenas iškratė pypkę į stalo kraštą... Antuanas suprato šitą „tuk-tuk" kaip ženklą paduoti sąskaitą. „Tuojau, pone!" — sušuko jis ir dingo restorane. Baronas stovėjo nepasikrutindamaSj lyg norėdamas, kad kiti į jį geriau įsižiūrėtų. Ereliška smaila nosis, pailgas seniai skustas veidas būdingo kepenimis sergantiems atspalvio; maždaug tokios spalvos buvo ir jo drabužiai — kanadietiška striukė, palaikės bridž... Jis stovėjo atsirėmęs alkūne į prekystalį, atsilošęs visu kūnu atgal, pakėlęs smakrą aukštyn, tokia poza, kad jam niekas nė už ką, ir toj jo laikysenoj buvo tam tikros tragikomiškos elegancijos, bet — vis tiek elegancijos. Antuanas grįžo su sąskaita.

Jis panoro lydėti Žiusteną iki mašinos.

— Na ir laikai, pone,— kalbėjo jis, atidarydamas mašinos dureles,— mūsų laikais niekas jokių kempingų nedarė, ir bene nuo to žmonės prasčiau jautėsi? Mano manymu, priešingai, jie net sveikesni, ramesni buvo...

— Gal ir taip, Antuanai...— Ziustenas sėdo į savo baltą sitroeną.— Negražiai čia jums padarė tas baronas. .. Pražudyti vargšams žmonėms pinigus...

— Žinoma, tai nelabai gražu... Bet kad, kita vertus, ir žmonės vaikėsi lengvo pelno. Sit kad ir aš, argi būčiau jam patikėjęs savo santaupas, savo vaikų ateitį? Bet mūsų dienomis nebėr visiškai doros. Ir, patikėkite man, pone, čia viena moteris prikišo savo pirščius. .. Ji ir išmušė baroną iš vėžių.

— Moteris? Ko gi jūs anksčiau apie ją nepasakojote, Antuanai! Sakote man tai, kada aš jau išvažiuoju! O aš maniau, kad istorija baigta! Reikės pas jus dar kartą atsilankyti...— Ziustenas padėjo ant vairo rankas.— Būtinai atvažiuosiu, aš puikiai pavalgiau ir įdomiai su jumis pasišnekėjau,.. Ačiū, Antuanai!

Ziustenas nešykštaudamas antrą kartą išspraudė Antuanui į ranką arbatpinigių ir nuvažiavo.

Dienos pailgėjo. Jis tiek daug spėjo nuveikti — apvaikščiojo kempingą, papusryčiavo, ilgai plepėjo su Antuanu,— ir dar, važiuojant namo, saulė tebebuvo aukštai. Sėdėdamas prie vairo, jis mėgavosi mintimi, kad tuoj grįš į namus, į nuosavus namus. Jis vaizdavosi miegamąjį, biblioteką, laiškus ant rašomojo stalo. .. Taip, jis staiga panūdo vėl žvilgtelėti į tuos laiškus. Važiavo vidutiniškai šimtą kilometrų per valandą; atsirakino vartelius su malonumu, kokį jaučia tik savininkas, įstūmė į garažą mašiną, perėjo virtuvę.

valgomąjį su raudonų plytelių grindimis, šią valandą išmargintomis geltonų saulės dryžių, krintančių įkypai pro uždarytą žaliuzių plyšius... pasikabino apsiaustą mažajame hole ir įėjo į biblioteką.

Ach, kaip malonu vėl pasijusti šiame dideliame kambaryje su aukštais langais, nuo kurių saulė jau buvo nuslinkusi (dabar ji švietė į valgomąjį). Raudonasis krėslas jo laukė šalia knygų, šalia eilėmis išrikiuotų knygų su blyškiai auksinėmis, rusvomis ir raudonomis nugarėlėmis — nepalyginama prabanga, ne kokio dekoratoriaus sugalvota, o sukurta palaipsniui, su kiekvienu nauju į lentyną pastatytu tomu... Ziustenas pajuto net savotišką pagarbą tai poniai, kuri anksčiau čia gyveno. Ar tai buvo ta pati Blanša, kuriai adresuoti laišakai? Taip, tai turėjo būti ji, Blanša Otvil. Ziustenas probėgšmais žvilgtelėjo į išmėtytus ant stalo laiškus ir nuėjo į vonios kambarį už miegamojo nusi-mazgoti rankų ir apsiauti šlepečius.

Kokia vonia! Tik moteriai galėjo ateiti į galvą mintis iškloti vonios kambario grindis pliušu, o pačią vonią išmušti raudonmedžiu. Gulbių kaklais išsiritę variniai čiaupai atsispindėjo dideliame veidrodyje su variniais rėmais... Trišakės sieninės lempos buvo pridengtos iriso žiedo formos gaubtais su vos pastebimu alyviniu atspalviu. Viskas buvo jau taip seniai išėję iš mados, kad Blanša, žinoma, čia buvo niekuo dėta, veikiausiai ji rado vonios kambarį jau visiškai įrengtą.

Ziustenas grįžo į biblioteką ir minutėlę pastovėjo prie lango, -nuo kur pro mūro angą buvo matyti, kaip vilnija žali javai... Jis apie nieką negalvojo, sieloje buvo nuostabiai lengva... priėjo prie stalo, uždegė baltą opalinę lempą ir iškart pateko į jos šviesos užburimą ratą.

Jis peržvelgė išmėtytus ant stalo lapelius... Aha! Štai dar vienas! Tai buvo laiškas, parašytas smulkiu vaikišku braižu žurnalisto Pjero Laburgado, klajojančio kažkur toli, toli jūrose... Ziustenas pasiėmė jį iš krūvos:

... Klausyk, Blanša, juk netiesa, kad dėl profesijos tu statai ant kortos visą savo gyvenimą. Tu man tiek sykių kartojai, kad tapai lakūne atsitiktinai, iš apmaudo, iš užsispyrimo, o visai ne iš pašaukimo...

Blanša Otvil, šitų namų ponias, besanti lakūnė! Ziustenas pašokęs prisistūmė krėslą prie rašomojo stalo — taip jį apstulbino Šis atradimas!

... O kad tau nebenorį patikėti lėktuvo, tą tu kartoji vien tik sau įskaudinti, nes juk tau pakaktų tarti sau: lėktuvui nenori patikėti mano širdies. Tai dėl tavęs gi bijo, o ne dėl lėktuvo. Aš nieko neišmanau apie aviaciją, nebent tiek, kiek tu man pasakojai, kai dar kalbėdavai su manimi. .. bet netiesa, kad tave nurašę į atliekas, kad tu besanti jau tik senas šlamštas, kaip man rašei, tu pikčiurna. O, su koku virtuozišku tu išsigalvoji viską, kas tik galėtų tave giliau sužeisti! Netiesa, kad tu liekanti su tuščiomis rankomis. Jau kas kas, bet tu tai gali pakeisti profesiją taip pat, kaip keiti vyrus. Taip pat lengvai, taip pat rimtai, kiekvieną kartą meilės viršūnėse, kiekvieną kartą nepasiekiamą kaip erelio lizdas. O, kokie kvailiai tie, kurie galėjo kada tikėti, kad tu juos myli!

Blanša, brangioji, tu juk negirdi, kaip tu kalbi, tu neskaitai, kas tavo rašyta. Taip, žinau, tu ir vėl man sakysi, kad tu esanti iš tokių žmonių, kurie pripratę prie kitokio transporto, negu savo kojomis, kad tu nemėgstanti vaikščioti, bėgti, skubėti, stengtis ap- lenkti kitus, atidžiai įsižiūrėti, įsiklausyti... Tiek to,

nekalbėkime apie tai, žurnalistės iš tavęs vis tiek nepadarysiu. Bet kodėl tau netapti rašytoja? Kodėl? įsivaizduoju tave tavo raudonajame krėsle, visą tavo plaukų šviesį, pažirusį ant raudono fono, akis užmerktas. .. Juk tau bereiks tik pakloti tai popieriuje. Tai nieko tau nekainuos, tai yra tau įgimta. Aš tave raginsiu ir raginsiu. Tu turi vėl save surasti, mustoti vilktis per gyvenimą, kur koks vėjelis pūstelės. Užteks jau. Leisk man rašyti, saugok mano meilę, ji gali tau praversti, nenaikink jos, o saugok, saugok ją, maldauju tave..."

Ir vėl trūko pabaigos, kaip apmaudu! Ziustenas prijungė šiuos du lapelius prie įeitų Pjero Laburgado laiškų. Kiek vis dėlto sielvarto pasaulyje... Blanša, šita vyrų širdžių ėdikė, tai tik nelaiminga, serganti moteris, o Pjeras Laburgadas, šaunus vyrukas, tiesiog neišmano, kaip jai padėti. Ne, daugiau nebematyti Pjero rašysenos... Ziustenas vartaliojo tarp pirštų laiškų pundelius. Kurį atrišti? Praskleisdamas stipriai suveržtus lapus, jis bandė ką nors išskaityti; viename puslapyje jam pavyko sugauti žodį. „astronautika“, ir jis nusprendė sustoti prie šito būtent pundelio, apvynioto paausiuota virvute, kokia paprastai perriša parduotuvėse šokolado dėžutes. Putlūs Ziusteno pirštai vikriai ir kantriai narpliojo suveržtą mazgą. .. Ne, virvutės tai jis neperpiaus, pundeliai turi likti tokie, kokius rado! Na, pagaliau, atsirišo! ..

Rašysena labai tiesi, smulki, didžiosios raidės pernelyg didelės. Rašalas mėlynas, ryškus, šviesus...

Brangioji Ponia,

ko jūs taip spiriatės? Nei jūs, nei aš nedalyvausime pirmojoje kelionėje. Nebekalbant apie mane, jūs esate

per sena. Tas žodis šalia jūsų spindinčio grožio skamba juokingai, bet, lyginant su pirmuoju tarpžvaigždiniu keliautoju, kuris, gal būt, dar nėra gimęs... Jūs dar „labiau nekantraujate negu aš nusukti į savo „Luna-parką“, kaip jūs sakote. Aš juk turiu jau vieną, nuosavą „Luna-parką“, su atrakcionais, tirais ir karuselėmis, žodžiu, su visomis pramogomis, prieinamomis tik didiesiems išimylėjėliams. Nes aš pats save taip tituluoju, pats save vainikuoju, kad būčiau vertas savo karalienės, kurią myliu labiau, negu visi kiti jos valdiniai. Aš turiu „Luna-parką“, kur klaidžioju vienišas, pusiau pamišęs, kaip jūsų numylėtas Bavarijos karalius Liudvikas H, kuris nieko kito neveikė, tik ištisas dienas klausė vienas Vagnerio tuščioje teatro salėje... Tik įsivaizduokite, ponai,— karuselės, tirai, rusiški kalnai, ir viskas sukasi, juda, švyti, liepsnoja, atsiduoda acetilenu, o aplink — nė gyvos dvasios, nieko, nieko daugiau, tik aš vienas. Aš, nevilties apimtas pamišėlis, kuris vienas kaip pirštas pramogauja savo „Luna-parke“.

Jums ištikimas...

Šarlis Dro-Panderas

Dro-Panderas! Didysis fizikas... kažkokia beprotybė, iš tikrųjų! Ziustenas padėjo tą laišką ir paėmė kitą:

Brangi bičiule, aš visiškai jūsų nesuprantu: kaip jūs, kuri esate pati išmintis,— kaip jūs galite painioti į šį didingą užmojų dorumo sąvoką? Ir reikalauti iš žmonių, pasiryžusių aukoti gyvybę, ne tik fizinių sąvybių, bet dar ir moralinių? Visų pirma, tai kvaila. Kurgi jie gaus įrodymų, kad buvo nusileidę mėnulyje, kad ten praleido kurį laiką, kur gaus mineralų ir

kitokius pavyzdžius, jeigu ne pačiame mėnulyje? Nesiveš gi jie pavyzdžių savo kišenėse iš mūsų planetos, iš anksto nusprendę visus apgauti Kvaila, kvaila, brangioji Ponia... Tai viskas, ką aš norėjau jums šiandien, pasakyti.

Barlis Dro-Panderas

Karlosas, visados ir amžinai Karlosas, miela bičiule, ir kaip jums dar neįkyrėjo? Tai jaunas mokslininkas, kokių reta, sakote jūs... Taip, taip, aš pripažįstu, kad jis — astrofizikos viltis, aš dėl to nesiginčiju. Bet argi reikia dėl to būti gražuoliu, klausiu jus? O jis gražus, tiesiog skandalingai gražus, ir visas mūsų Kongresas yra pasiruošęs nukaldinti medalį su jo atvaizdu, tarytum patys šviesuliai, kuriuos tyrinėja jaunasis Karlosas, būtų jam suteikę žvaigždę grožį, kuris gyvuoja poezijoje, iš kurio tačiau nėra ko veikti Tarp-tautiniame astronautų kongrese, dalyvaujant British Interplanetary Society ir Gesellschaft für Weltraumforschung!¹ Kada Jūs, miela bičiule, sėdite lakūno kabinėje ir laikote rankose vairą, tai, manau, dangaus poezija jums rūpi mažiau, negu meteorologiniai duomenys. Aš taip spėju, nes pats esu tik vargšas žemės kirminas, mokslininkas, keistuolis astronautas, kuris netgi, panorėjęs paremti savo įsitikinimus, negalės rizikuoti savo paties gyvybe, o ne kitų gyvybe... Per senas. Per senas daugeliui, daugeliui dalykų..

Ne, patikėkite man, vakar jūs nieko daugiau nematėte, tik Karlosą... Gerai, gerai, aš tyliau. Bet aš norėčiau žinoti, kas jus privertė taip uoliai dalyvauti visuose Kongreso posėdžiuose? Jūs gi pati sakote, kad nieko

¹ Britų tarpplanetinė draugija (angl.)- Pasaulio erdvių tyrimo draugija (vok.).

apie tuos dalykus neišmanote, kad esate tik paprastas oro šoferis, truputį pramušgalviškas... Vakar, kai klausėmės tokių nuostabių Aleksandro Ananovo ir Diukroko pranešimų, jūs, kaip niekur nieko, nusigrežėte į kairę ir žiūrėjote į Karlosą. Jūs pasilikote visai abejinga ir tada, kai dr. Garso kalbėjo apie erdvės gydytojų ir inžinierių uždavinių bendrumą... Atleiskite, drauguže, atleiskite! Iki rytojaus.

Bučiuoju jūsų rankas

Sarlis D.-P.

Ziustenas atsilošė fotelyje. Jis jau nebesijautė kaltas dėl rausimosi po kažkieno intymų gyvenimą. Jis jautė dabar pagarbos tam gyvenimui. Mat, vienas dalykas gulėti su savo geriausio draugo žmona, kai ją myli labiau už viską pasaulyje, ir visai kas kita gulėti su ja tik dėl to, kad ji pasipainiojo po ranka, sutrypiant visų brangiausia, ką turi tavo draugas... Pagarbos klausimas. Vargšė Blanša, kuri nieko pasaulyje nenorėjo veikti, kadangi jai nebeleido skraidyti, kuri eidavo klausyti mokytojų astronautų pranešimų, kad galėtų svajoti apie jų fantastinę tikrovę, apie mėnulio „Lunaparką“. Vargšė Blanša, kuri norėjo skristi į mėnulį. Blanša, moteris, mėgstanti žalią ir rausvą opalinį stiklą, skaitanti *Trilbi* ir pasakas, atsisėdusi štai čia, raudonajame fotelyje, visą savo plaukų šviesį, visą tą blyšką sidabrą pažėrusi ant raudono fono...

Ziustenas kaip užburtas negalėjo atsitraukti nuo pasaulinio garso mokslininko laiškų, bet vis dėlto jį staiga apėmė neįveikiamas miegas. Šiaip ar taip, jau buvo kaip tik pats laikas gulti ir miegoti. Jis tiek mažai miegojo praėjusią naktį, anksti pakilo, daug

vaikščiojo, daug valgė... Jis guls be vakarienės, gal būt, truputį paskaitys lovoje, pavyzdžiui, Trilbi, kurios jis nebuvo visos perskaitęs — tai kitos knygos patraukdavo, tai išvykos...

Tyla. Tyla čionai dabar dažnai Žiustenui atrodė kaip negalimybė kalbėti arba nenugalimas noras tylėti. Lėtai jis vertė knygos lapus, davėsi pasakojimo liūliuojamas, it traukinio supamas. Jį jau ėmė miegas... tačiau, užgesinęs šviesą, jis dar ilgai gulėjo tamsoje atmerktomis akimis. Koks keistas dalykas staiga įsigauti į kitų žmonių intymų gyvenimą... Sarlis Dro-Panderas — tai juk visame pasaulyje didžios šlovės vardas, ir štai kokius jis laiškus rašo. Pavyduliauja jaunuoliui! Kiek galėtų būti Dro-Panderui metų? Ne taip dar daug, reikia manyti, ir jo veidas gražus, išvargęs... kažkas trukdė Žiustenui užmigti... tas, kas nejučia buvo atsiradęs jame drauge su pamėgimu opalinių stiklų, su spintų, podėlių ir stalčių kvapais. Blanš, Trilbi... Staiga jis krūptelėjo visas, prieš jo akis greitai prabėgo sunykęs kempingas... „Luna-parkas“ apleistas, išblėšęs, sustingęs, kapinės... ir jis užmigo.

Rytą jis tiesiai priėjo prie rašomojo stalo žiūrėti laiškų... Atrodė, kažkas tyčia, dėl juoko, padarė ant stalo dar didesnę netvarką: Žiustenas buvo tikras, kad vakar jis perskaitė ne visus Dro-Pandero laiškus, tačiau aplink nė vieno naujo nesimatė, visi buvo tie patys, skaityti. Ir kuo ilgiau jis rausėsi laiškų krūvoje, tuo beviltiškesnė darėsi netvarka. Tai buvo pikta! Žiustenas sugrobė visus laiškus, panašiai kaip kortas į kaladę po pasjanso, vėl juos įmetė į pintinę ir pastatė ją ant stalo. Šiaip ar taip, oras per daug gražus sėdėti užsidarius.

Perdaug gražus oras. Dabar kas dieną vos pakilusi saulė ištempdavo Ziusteną iš lovos ir vedavo jį iš namų vis naujų atradimų ieškoti. Pėsčiomis ar automobiliu, Ziustenas sukardavo po daug kilometrų, jo veidas nusidažė sveiku raudoni, tapo dar skaistesnis, akių žydris suintensyvėjo, nušvito. Vakare jis tiesiog krisdavo iš nuovargio, vos sugrižęs tuoj puldavo į lovą ir miegodavo taip giliai, jog niekas pasaulyje nebūtų galėjęs pasiekti tos gilumos dugno.

Reikėjo lietaus, prapliupusio vieną popietę, kad Ziustenas vėl, - ir ne be pasitenkinimo, atsisėstų prie juodo rašomojo stalo. Jis supurtė tebestovinčią ant stalo pintinę su laiškais, adresuotais Blanšai, įkišo į ją ranką ir ištraukė, kaip bilietą loterijoje, laišką nuo Dro-Pandero! Dar visai šviežias, tarytum jį tik ką ėmėtė į pašto dėžutę; didžiosios raidės didingai, lyg bokštai, styrojo virš eilučių sienos:

Miela Bičiule,

jūsų viršus, kaip ir visuomet! Viskas atrodė tik beprasmiška svajonė, ir štai ji pradeda pildytis. Aš juk sakiau, kad jūsų širdies liga šiuo atveju ne kliūtis.

Kai. aš parašiau į Maskvą, vien palaikydamas jūsų kandidatūrą, tai nė nesvajojau, kad ją priims, bet visai dėl kitų priežasčių, ir rašiau tik dėl to, kad nenorėjau atsisakyti padėti jums, jeigu tas dalykas jums toks svarbus. Kad jūs negavote jokio atsakymo, manęs visai nenustebino. O kai vakar klube rusų pulkininkas—jo pavardės neprisimenu—priėjo prie jūsų pasisveikinti ir pabučiuoti jums rankos, aš ne iš karto supratau, kaip čia yra... Kol man nebuvo išversta visa, ką jis taip gyvai jums sakė, aš, prisipažįstu, nieko panašaus nesitikėjau! Tad štai, jūsų pasisiūlymas skristi raketa į tarpplanetinę kelionę priimtas! Man patiko, kada tarybinis pulkininkas apžvelgė jus vertinamai ir pasakė: „Mes sutinkame, aš tikiu jūsų drąsa ir valingumu.“ •

Kelionė bus ne rytoj, ir ne jūs būsite pirmoji, bet tai nesvarbu. Net ir tuo atveju, jeigu jums niekados nebus lemta pasiekti mėnulį ar kurią kitą planetą, šis atsakymas—tai pirmoji tikrovė. Juo galima gyventi kaip labiausiai pagrįsta svajone, kaip pažadu, kuris ateityje bus išpildytas. Tai tik laiko klausimas. Todėl, kad mes tuo tikime.

Paskui aš mačiau, kaip jūs išvažiavote su Karlosu O dar buvau vylėsis pasidalinti šįvakar su jumis džiaugsmu...*

Žinau, kad nieko negaliu jums nei siūlyti, nei duoti. Esu vedęs, turiu vaikų, kuriuos nepaprastai myliu. Ko gi aš galėčiau tikėtis? Manau, kad mes nuskrisime į mėnulį su savo senais žmogiškais jausmais, kad mes negalėsime jų palikti kur nors mėnulio drabužinėje. Jie yra mūsų pačių dalis, kaip galva, rankos ar kojos, ir mes užkrėsime mėnulį savo žemiškais džiaugsmiais ir ašaromis. Ar mūsų aistros liks tos pačios? Aistringai

geisti žinoti, kas slepiasi už aklinau uždarytų, uždraustų durų... atidaryti jas, drąsiai įeiti ir atsigręžti, kada nevalia to daryti... Mįslės, labirintai, galvosūkliai ir problemos, problemos! Smulkus ir milžiniškas — kosminės apimtys — smalsumas ir troškimas atradimų, yda ir dorybė ir visuomet džiaugsmas dėl surasto sprendimo! Nuo paprasto magėjimo patenkinti smalsumą iki reikalo viską žinoti — viskas yra to paties instinkto padarai — Štai kas daro, kad žmonija gamina, kad gimsta vaikai ir randasi žinijos lobiai. Tie, kurie neturi šitos aistros, yra impotentai, ir jų dalia — nuobodulys. Mes, normalieji, klausiamo save su džiaugsmingu mokslininko drebuliu: kas pasikeitė, kas pasikeis?!. Žmogaus stiprumą vis labiau ir labiau sudaro jo galia viešpatuoti sau pačiam, jo pareigos, užsidėtos sau pačiam, jo charakterio jėga. O meilė? O meilė? Nuo tų laikų, kai nebesikaunama dėl patelės... Kai mes keliausime į mėnulį taip pat lengvai, kaip, sakysim, į Šavilio giraitę arba į vietą, kur tos giraitės būta, ar bus kas pasikeitę didžiojoje Meilėje? Ar, pavyzdžiui, mūsų senieji meilės žodžiai nebus praradę savo kerinčios galios? Tie seni žodžiai, kiek nustoję ryškumo, kaip blogai padaryta fotonuotrauka... O, kokios neužčiuopiamos galios turi menas — ji mane būtinai verčia galvoti apie visas tas lig šiol nesugaunamas jėgas, kurios gali skliti iš gyvos būtybės. Meilė, pajungianti vieną būtybę kitai... — štai jėgos, dar magiškos tuo tarpu, kurių psichologai niekad nemėgino paimti žmogaus valion, nors stebi jų vyksmus. Jie ir dabar tebėra astrologai, burtininkai, žyniai, spėjikai.

Bet grįžkime prie senųjų meilės žodžių. . . Aš manau, kad menas yra geriausias ir, gal būt, vienintelis istorijos sargas, ir net tuo atveju, jei pasikeistų žmonių

susižinojimo priemonės, jeigu kalbą imtų pavaduoti kokios nors bangos, sparnų plasnojimas ar šviesos signalai, kurie išreikštų mūsų jausmus ir mintis daug tiksliau, negu žodžiai, kurie juos perrengia ir maskuoja. .. manau, kad žodinė apranga bus būtina puošmena, tiesos išraiška, teisingesnė už pačią tiesą. Kaip tik dėl to visai teisingai yra puolamas natūralizmas, kuris turis pirma būti „apdorotas“, kad taptų meniškas. .. Gal būt, žmonių kalba, kad geriau išreikštų mūsų mintis ir jausmus, prisiims, be žodžių, dar ir kitų elementų, bet tai bus tik nauji instrumentai, prijungti prie bendro orkestro, praplėtimas gamos, kurią mūsų klausia — ar kuris kitas pojūtis, naujai prisidėjęs, galės suvokti lyg per didinamąjį stiklą, panašiai, kaip regime plauką, suskaldytą į keturias, į šešiolika dalių... ir t. t. Aš ginu meilės žodžius, Blanša, tegu jie ir toliau gyvena su savo amžinąja jėga, nors ir kažkaip netobulai tesupranta žmogus amžinumą. Norėčiau, kad jūs pasiimtumėte juos į mėnulį, ir jie lyg egzotiniai augalai paskui gražintų naujojoje planetoje išsikūrusių žmonių gyvenimą. Būti pirmuoju, ištarusiu jums tuos žodžius.. . Bet aš pamirštu, kad nė kokių atveju negalėsiu dalyvauti kelionėje. Girdžiu jus dainuojant, kaip jūs dažnai kad darote, kai norite mane paerzinti:

Jis laukė savo karietos,
Jis laukė savo arklių.,.

Raketa paduota, ponija! Gal teiksitės sėsti kartu su Karlosu?

Bet galimas daiktas, kad žmogaus prigimtis keičiasi. Jūs taip mažai tikite blogiu, mano Bičiule, kad tai gal jums neatrodo būtina? Kita vertus, svarbu ne blogis

ir ne gėris, o visai kitokia būtinybė. Svarbu, kad daugiau pajėgtų mūsų pojūčiai, mūsų smegenys, kurių galios nepaprastai išaugo, pradedant nuo pačių didžiausių — atminties, sintezės, analizės, vaizduotės... Taigi reikia ypatingai lakios vaizduotės, norint sėkmingai dirbuotis mokslo srityje, liustrino antrankoviai čia nieko nepadeda, ir visi didieji mokslininkai buvo svajotojai, vaizduotės žmonės, poetai. Kad ateitį nujautum, kad ją atspėtum, o paskui užvaldytum, reikia būti ir vienu, ir kitu, ir trečiu. Tik visa šitai kartu leidžia tyrinėtoji sukurti mokslines hipotezes, būti pranašu.

'Jūs, Ponia, visai nesistebite tuo, kas dedasi šu žmonija. Jūs skrisite į mėnulį lygiai taip, kaip bandydavote naują lėktuvo modelį: su aistra, su smalsumu ir pasitikėjimu žmogaus genijumi. Kažkada jūs man sakėte: „Juk visa tai jau yra buvę! Angelų sparnai — tai juk prisiminimas. .. Pamažu mes prisimename.“ Gal būt. Tai jūsų nė kiek nejaudina. Jūs pamirštate, kad tai, ką mes darome, tai nėra bandymas sterilioje laboratorijoje ir kad raketa, paleista į erdvę, tai nėra žavus žaisliukas kalėdų eglutei, džiuginantis vaikų akutes. Tokios mintys sudrumsčia mane kartais mano darbuose.. Tačiau atradimų aistra kelia mus visus, tiesa? — ir daugiau niekas mums nesvarbu. Baimė nesvarbu.

Be galo jums atsidavęs

*Jūsų „Luna-parko“ ūkvedys
Šarlis D.-P.*

Tai nebuvo bepročio laiškas, ne, šiandien gali kiek nori kalbėti apie kelionę į mėnulį, ir niekas tavęs neapšauks bepročiu. Didysis mokslininkas buvo tikrai sveiko proto, gal tik pakilęs anksčiau už kitus, valanda anksčiau, štai ir viskas. Nuostabi istorija. . . Ziustenas

susijaudinęs ėmė žingsniuoti po biblioteką. Nuostabi istorija... Tuoj pakils uždanga nuo bekraštybės. Staiga jis nuožmiai pajuto, koks menkas yra jo paties gyvenimas, jo darbas, palyginti su šiomis didingomis, neprėpiamomis problemomis. Kas jis toks ir kas tie jo filmai, išvykos, nuovargis ir poilsis? Tai ne tas, kas reiktų veikti. Jis ne gyvena, o tik gyvalioja. Ziustenas žiūrėjo į savo ranką, laikančią laišką, kaip į visai svetimą daiktą. .. Blanša paliko jam savo namus todėl, kad ji turėjo visai kitokių darbų.

Ziustenas padėjo laišką ant stalo. . . Priėjo prie lentynų ir ėmė iš eilės apžiūrinėti knygas, norėdamas nukreipti savo mintis kitur, nusiraminti. Vėl pasirinko tą pačią *Trilbi*, kur nėra nei astronomijos, nei nešvankybų. . . Lietus sumažėjo, ar tik nebus galima išeiti pasivaikščioti? Bet oras pasitaisė tik vakarop, ir Ziustenas galėjo iki kaklo pasinerti į niūrias mintis, abejoti viskuo ir pačiu savimi.

Pagaliau, apsiavęs guminiiais batais, užsimetęs apsiaustą, Ziustenas išėjo. Švininiame danguje, prieš nusirisdama už didelės fermos stogo lyg auksinis pinigas už spintos, pasirodė labai apvali ir labai raudona saulė. Visur telkšojo vanduo. Saulės spinduliai lūžinėjo blizgiam jo paviršiuje, apvalius lašus ir lašelius dažė visomis vaivorykštės spalvomis. Iš kaminų rūko dūmai — vienintelis gyvybės ženklas — jeigu ne jie, galėjai pamanyti, kad kaimas ištuštėjęs, išmiręs: buvo vakarieniškas metas. Ziustenas greitai žingsniavo asfaltuotu plentu. . . Išėjęs iš kaimo, praėjęs pro pilį su uždarytomis langinėmis, stūksančią parko gilumoje ant aukštumėlės, jis pasuko iš plento į sausesni keliuką. Jis buvo kaip arklys — mėgo po kojomis minkštą žemę. Pratisas,

įvairiabalsis girgždėjimas ir garsus „no-o“ pranešė, kad artinasi vežimas, jis ir iš tikrųjų lėtai pasirodė iš už posūkio, traukiamas jaučio, iš kurio snukio vertėsi garas, ir Žiustenui tas jautis, staiga atsidūrus prieš pat jo nosį, pasirodė nepaprastai didelis. Abipus šiaudų vežimo ėjo po moterį — senė ir mergina... Abi buvo su megztiniais ir didelėmis ginamosios spalvos prijuostėmis.

— Labas vakaras.. — tarė Ziustenas.

— Labas vakaras...

Moterys net nepasuko galvų, jos žiūrėjo tiesiai prieš save. Duslus kanopų tapsėjimas į minkštą žemę, kartais nei iš šio, nei iš to sulėtėdamas, pamažu tolo kartu su ratų girgždesiu. Ziustenas įžengė į tylą.

Jis ramiai mąstė pirma apie Trilbi, paskui apie Blanšą. Blanšą Otvil. Jis bandė įsivaizduoti ją, tą Blanšą... Tą auksinę sidabrinę moterį. Sportininkę. Su lakūno kombinezonu, su šalmu, slepiančiu auksą ir sidabrą, tartum su vienuolės gobtuvu, iš po kurio matyti tik rausvas veidas, ryškūs antakiai... Jis mąstė, kad jam būtų malonu pasirodyti žmonėse su moterimi, numetusia šitą aprangą ir apsilikusią vakarinę dekoltuotą suknelę, apsiavusią batukus su aukštais plonais kulniukais... brangenybės, blankus plaukų auksas... Nusivesti ją į iškilmes, į premjerą ar pas „Maksimus"... Moterį, kuri rizikuoja savo gyvybe kaip vyras... Tikrą moterį. Su palaužta Širdim. Jis bandė ją ir įsivaizduoti, bet tematė tiktai sėdinčią raudonajame fotelyje nusigrėžusią ir atkakliai nenorinčią atsigręžti, jis nė profilio jos nematė, tik švelnią skruosto liniją... Ji nenorėjo pasukti galvos, pažvelgti į jį. Reikėjo smulkiau sužinoti apie gražuolį Karlosą, astrofiziką. Koks nors Robinas Hudas, gal būt, linksmas,

vikrus ir lengvabūdis... Ziustenas mintyse uždėjo jam ant galvos smailą astrologo kepurę, bet tučtuoju ją nuėmė ir įkišo Karlosą į astronauto skafandrą; po stikliniu šalmo — akvariumo — gaubtu subolavo jaunas jo veidas, ir Karlosas ėmė judėti nelygu vėžlys, lėtai, grėsmingai... Kada nors ateityje ekskursantai lankys mūsų moderniškus trobesius, jau tapusius istoriniais paminklais, ir, matydami juose išstatytus šiuos skafandrus, šiuos šalmsus su vamzdeliais deguoniui įleisti, stebėsis, kaip žmonės galėjo tampyti su savimi tokią sunkenybę! Ziustenas manė, kad tik Karlosas galėjo pagrobti sergančią Blanšos širdį. „Blanš“ — baltuma... Vardas bespalvis, negatyvus, ligoninės slaugių, garo kamuolių, paklodžių spalva... Kalnų viršūnių spalva. Pasakų spalva. Vardas be sutepties. Truputį senstelėjęs, taip pat, kaip tie irisiniai lempų gaubtai Blanšos vonioje; vienas iš vardų, sutinkamų *Trilbi* puslapiuose. Ar vardas lemia jį nešiojančio žmogaus likimą, ar likimas stengiasi prisitaikyti prie vardo? Lindbergas... Kuo jis vardu buvo?.. Negali prisiminti. Tiek to. Ikaras. Ponas Ikaras... Tad Blanša, vadinasi, turi savy tiek beprotybės, jog ryžtasi kartoti Ikaro beprotybę? Mūsų laikų Ikaras — moteris, ir tai labai gerai. Ziustenas prisiminė dirbusį pas jį karo metais šoferiuką, kuris sakydavo apie moteris: „Žinote, aš mėgstu, kad moteris būtų paslaptina...“ Blanšos paslaptis. Kada viskas palikta mūsų vaizduotei. . . Jis pabandė įsivaizduoti stambią vyrišką moterį, bet šis paveikslas taip ryžtingai, atsisakė jam paklusti, jog jis gavo vėl grįžti prie auksinių plaukų raudoname fone. . . Ir vėl matė tik skruosto liniją, tik truputį profilio. . .

Tingiai svajodamas, davęs valią vaizduotei, Ziuste-

nas stambiais žingsniais ėjo tirštėjančiose vakaro sumose. Nakties rasa nusėdo ant kaktos, drėgmė priplojo plaukų aureolę, skverbėsi į kūną. Vartelius mūro. aptvare jis surado beveik apgraibomis: buvo jau naktis, atslinkusi kartu su šia balta, tiršta, švaria migla, kuri suvystė namą lyg kokį trapų daiktą.

Ziustenas nusivilko prieškambarėlyje savo sudrėkusį apsiaustą. Virtuvėje jo laukė sriuba, ponios Vaven atnešta, ir jis tuoj ėmėsi valgyti šviežią kiaušinių, gerti stiklą raudonojo vyno... Jis jau nebegalvojo apie tarpplanetinės keliones, jautėsi patenkintas ir išgėrė antrą, paskui trečią stiklą vyno, nes virtuvėje buvo nešilta. Tipiška viengungio virtuvė su niekad nekūrenama virykle, kadangi čia niekas negamina valgyti; o pačirškinti bifšteksą ar užvirinti vandenį kavos puodui galima ir ant dujų krosnelės... Reikės pasakyti poniai Vaven, kad ji retkarčiais pakūrentų viryklą, šiluma išvytų drėgmę, kurios jau prisirinkę sienose,

Net bibliotekoje šįvakar buvo truputį vėsoka, ir Ziustenas įjungė didelį elektrinį radiatorių, kuris tuoj ėmė be saiko šildyti ir skleisti sugrudzusių dulkių kvapą. Jis ir toliau naudojosį Blanšos daiktais, ji, matyt, iš patirties žinojo, kad vakarais būna vėsu šiame krašte. Šiluma bangomis sklido po biblioteką, įsitaisė visuose kampeliuose, jauki ir maloni. Atsilošęs raudonajame krėsle, Ziustenas skaitė... Jis eis gulti anksti, o rytoj, jei bus gražus oras, vėl nuvažiuos į *Padvėsusio arklio* restoraną — šit jau ir jis kaip visi vadina: *Padvėsusio arklio* restoranas! — jis ten puikiai pavalgė aną dieną, kai vaikščiojo po *Kempingą*. Tuoju jis eis gulti, ir, gal būt, sapne Blanša atsigręš, pažiūrės į jį tiesiai?

Ji neatsigrėžė. Ziustenas pabudo, jos visai nesapnavęs! O sapnavo jis, kad laiko egzaminus — biaurus sapnas, kuris taip dažnai kartodavosi. Jis iš naujo vis pergyvendavo paauglio metų baimę prieš egzaminus, kada jam atrodydavo, kad užmiršo viską, ką žinojo, jau nekalbant apie tai, ko iš tikrųjų nežinojo, kadangi niekad nepasiruošdavo kaip reikiant, nes tingėjo, o dar, be to, domėjosi daugybe kitų dalykų, kurių visai nemoko licėjuje. Tokiame sapne, kaip šis, Blanšai nebuvo ko veikti, ir vis dėlto tas nemalonus jausmas visame kūne vos pabudus — lyg jis būtų vakare išgėręs migdomųjų, kurie dar nenustojo **veikti** — buvo ne dėl egzaminų, o dėl Blanšos, nenorėjusios į jį atsi- grėžti.

Virtuvėje, valgydamas pusiauryčius, jis drebėjo nudrungęs. Saulė tą rytą švietė kažkaip droviai, visą naktį buvo lyta. Šlapioje sodo žolėje žydėjo mažytės tulpės, našlaitės, neužmirštuolės... Apsunkusios nuo rasos, alyvų kekės lenkė žemyn galvas... Staiga Žiustenui užėjo noras sodininkauti — sodas buvo taip ap- leistas! Sandėliuke, už garažo, turėjo būti įrankių..

Įrankių tikrai buvo, Blanšos būta ne tokios moters, kad neprižiūrėtų savo sodo. Sandėliuke su plūktine asla sienos buvo nukabinėtos grėbliais, piūklais, kastuvais, šakėmis, dalgiais... Ziustenas ėmė rausti seno stalo stalčiuose — jis ieškojo sodinių žirklių, bet ten buvo tik plaktukai, dildės, vinys, žirklės, gabaliukai švitrinio popieriaus... viskas aprūdiję ir apšivėle ochra, kurios buvo prisibarstę dugne. Ziustenas ištraukė porą moteriškų pirštinaičių, žemėtų ir sustyrusių, iškraipytais, lyg mėšlungio sutrauktais ar sužalotais pirštais. Žirklių nebuvo. Ziustenas nusprendė sutvarkyti šitą chaosą, nuvalyti įrankius — tiesiog gaila žiū-

rėti, kaip viską ėda rūdys... Jam taip norėjosi alyvų, ypač turėti jų namuose, pamerkti žiedų puokštes % rausvas ir žalias opalinio stiklo vazas, bet lyg tyčia nebuvo sodinių žirklių. Su kuo gi jis apkarpys rožių krūmus? Dabar pats laikas. Ziustenas labai gerai mokėjo apkarpinėti rožių krūmus, jis to išmoko dideliame savo tėvų dvare, nors tėvai ten niekad patys negyvendavo. Tėvas, orkestro dirigentas, amžinai budavo gastrolėse, o motina mirė visai jauna, kai Žiustenui buvo vos dvylika metų... Beje, būdama gyva, ji dažniausiai važinėdavosi su vyru, ir Ziustenas augo vienas tarp tarnų. Ypač juo rūpinosi žindyvė, kuri, garbstydamą savo mažąją dievuką, viską jam leisdavo daryti, ir sodininkas, geriausias žmogus pasaulyje, pasakui kurį Ziustenas visur sekiodavo.

Ziustenas grįžo į virtuvę, nusiplovė rankas, išgėrė -dar vieną puodelį kavos ir atidarė stalčių, ieškodamas sietelio —pienas buvo atšalęs, o Ziustenas negalėjo pakęsti plėvelės. Stalčiuje jis pamatė sodininkų žirkles — blizgančias, nikeliuotas, naujutėles, nedideles, moteriškas. Jam beveik baisu pasidarė! Jis galėjo prisiekti, kad stalčiuje jų nebuvo, kai jis pirma ten ieškojo peilio ir šakutės. Jis atsisuko ir garsiai sušuko: „Ponia Vaven!“, tačiau niekas neatsiliepė, ir jis išvadino save senu mulkiu.

Žirkles kirpo gerai. Nuo alyvų kaip iš dušo liejosi ant Ziusteno gairvus kvepiantis vanduo, ir jis, prieš nešdamasis puokštę į kambarį, turėjo pirma nukratyti ją kaip salotų gniūžtę. Vazos buvo lyg tyčia šioms alyvoms padarytos, į viršų platėjančios, taip, kad puokštė galėjo laisvai pasiskleisti, tuo tarpu stiebeliai buvo glaudžiai suglebti per pusiau. Rausvos ir violetinės žaliame ir rausvame stikle jos dvelkė kažkoku

senovišku, praėjusio šimtmečio grožiu... Blanša, reikia manyti, tyčia pirkė šias vazas savo sodo alyvoms. Taip pat ir rožėms, kurios tuoj pražys. Rožės šitose vazose — kaip bus gražu,...

Ziustenas vėl išėjo į sodą, šį kartą prie rožių. Čia jų buvo daugybė, jau sulapojusių, su pumpurais, kurie brinko tiesiog akyse. Ziustenas apkarpinėjo rožių krūmus ir galvojo, kad reikėtų taip pat nušienauti gazoną, sukasti lysves... Žinoma, jau per vėlu, bet geriau dabar, užuot palikus tokią netvarką. Gazonas taip sužėlęs, kad gėlės, mažytės tulpės, visai pradingusios žolėje, ir atrodė, lyg piktžolės žydėtų... Garaže yra mašinėlė gazonams kirpti, tik kažgi, ar ji nesugedusi... Kai tik saulė išdžiovins šlapią žemę, kai tik peržydės tulpės, jis užsiims gazonu. Jeigu dar bus čia. Kaip ilgai jis gali sau leisti čia viešėti? Tikrai sakant — tiek, kiek norės. O kiek jis norės? Ziustenas, iš patirties žinojo, kad vos tik iš jo išsivadės pastatytojo filmo nuosėdos, tuoj į jį pradės vogčiomis skverbtis naujas filmas. Nebūtinai tas, kurį jis statys pirmiausia, nes yra buvę ir taip, kad šiuo jis nesidomėdavo nė maž. .. o tuo tarpu degdavo, svajodavo, tvirtai tikėdavo, kad tai bus geriausias jo kūrinys... Taip ir gyveno jis nuo vieno gimdymo ligi kito, o tarp jų — tuščias nuovargio tarpsnis, nuobodulys, o neretai ir nusiminimas, kuris nepraeidavo.

Šį kartą pertrauka buvo visai nebloga. Jis negalvojo per dažnai apie užbaigtą darbą, net visai jį išmetė iš galvos ir sąžiningai ilsėjosi. Buvo dargi visiškai patenkintas ir puikiai jautėsi. Blanšos namai jam daug padėjo praleisti tą laiką, kurio jis taip bijodavo. „O paskui,— galvojo jis, tupėdamas prie rožių krūmų ir mašinaliai skaičiuodamas pumpurus,— o paskui

į automobilį, ir važiuojam!.. Gal būt, jis spustels iki „*Padvėsusio arklio*“ kempingo, kaip buvo manęs vakar. .. Dabar, po metrdotelio Antuano pasakojimo ir po susitikimo su baronu, jis pažiūrės į kempingą visai kitomis akimis. •

Tačiau visą šią dieną, rūškaną ir ramią, Ziustenas prabuvo sode... Jis net nustebo, kai atėjo ponias Vaven. Kaip, argi jau pietūs? Ponas Merlenas, matau, tvarką darėte! Ach, žinote, su sodu kaip ir su namų ruoša — niekad nėra darbų galo... Tuoj ji paklosianti lovą, truputį patvarkysianti kambarius... Produktus paliksianti, kaip visuomet, virtuvėje, tegu ponas Merlenas jai atleidžia: pas ją atvežę pabūti mažąją dukterėčią, o be priežiūros balažin ką gali padaryti tokia varliūkštė...

— Gerai, gerai, ponias, negaiškite... paklokite tik-tai lovą, ir gana...

Buvo jau vėlu, kai Ziustenas nusprendė pagaliau eiti iš sodo, prasidarbavęs ten visą dieną. Kol nusi-prausė, persirengė, kol atvažiavo į „*Padvėsusio arklio*“ kempingą, ir visai sutemo. Ziustenas išlipo iš automobilio prie namo, prie ano balto kubo su užrašu BARAS viršum vienu durų.

Iš tikrųjų, vieta buvo liūdna iki ašarų, o dabar, naktį, net kažkokia šurpi. Tartum stovykla, kurią paliko iš mūšio lauko pabėgę kariai... O gal juos visus išmušė? Tartum prosenių kapai, archeologų išrausti, mirusių civilizacijų beieškant... Tartum gyvenvietė, ištuštėjusi dėl paslaptinių priežasčių: gal visi kur nors ištraukė, o gal epidemija... Palapinės, kiaurai permirkusios, netekusios spalvos po nešvaraus vandens čiurkšlėmis, tekančiomis žemyn brezentiniais šlaitais,

matyt, nebeužstoja nuo lietaus, praleidžia vandenį... Ziustenas pakėlė nuo angos brezento skverną, ir, tikrai, žemė palapinėj buvo nė kiek ne sausesnė, kaip lauke, dargi slapesnė, sakytum tą brezentą vien tam kas ir užtraukė, kad saugotų susirinkusį vandens klaną. Nuo išrikiuotų eilėmis išviečių- su atviromis, vėjų trankomomis durimis ėjo smarvė, ir šis nepavykęs Eldoradas tapo Žiustenui dar šleikštesnis. Užtat baseinas išrodė kur kas padoriau, nes buvo prilytas lietaus^ ir per vandenį nesimatė sueižėjusio cementinio dugno, jis buvo tyras, švarus... Ziustenas nebėjo prie didelių rudų palapinių, likusių nuo amerikiečių kariuomenės.... Viskas buvo nyku, nyku. „*Padvėsusio arklio*“ bendrovė sukčiavo su užmoju.- Šitokia tirštėlynė palapinių! Tų žmonių norėta, kad neliktų neišnaudotos žemės nė per pirštą. Tai buvo tikras labirintas su siauručiais koridoriais, lyg senmiesčio gatvelėmis. .. Vietoj peizažo, kur bepažvelgsi — visur brezentas, storas, sustyręs, senų maišų spalvos, ir grioveliai, pilni nutekančio vandens.. -Vingiuodamas tarp brezentinių sienų, Ziustenas išėjo į kelią: jis norėjo apžiūrėti iš arčiau mažutį kioską, kurį matė aną kartą.

Nuo kelio į tą pusę ėjo takelis, ir Ziustenas matė toliau daugiau kioskų, tik vis kitokios formos... Vienas už kitą keistesnis! Ziustenas ėjo į prieki, nors takelis greit dingo tarp akmenų ir augmenijos — žemų ir dygių krūmų, kurie kibo prie kelnių, jau spėjusių sušlapti iki kelių. Tie kioskeliai kiekvienas buvo savotiškos formos: čia suflerio būdelė, ten susisukusi sraigė, ten vėl juokingai maželytis nameliukas, ten vežimo būda... Visi buvo padaryti iš kažkokios plastmasės ir panėšėjo į išvietes, suplanuotas truputį kuoktelėjusio architekto. Ziustenas šiaip taip priėjo vieną

būdele, pirmiausia į akis kritusią, medinės klumpės formos, ir prisikišo prie langelio: viduje stovėjo du mediniai gultai su čiužiniais... stalas... keistos formos krėslai... Jis paėjo į kitą pusę — nelengvas tai buvo krosas — ir pažvelgė pro suflerio būdos langeli: du gultai su čiužiniais, stalas, krėslai... gerai. Jis pasuko atgal, skubėdamas į mašiną: pradėjo lyti, ir kaskart vis smarkiau. Išėjęs į kelią, Ziustenas pasileido-tekinas ir atbėgo prie savo sitroeno visas suplukęs..

Mašinoje jis nusiavė, įjungė šildytuvą, ventiliaciją, radiją ir su vienom kojine paspaudė starterį, nepaprastai patenkintas vėl atradęs civilizaciją. Jis lėtai leidosi žemyn, nes mašina slidinėjo posūkiuose. Tie žmogėnai netgi padoraus kelio - nesugebėjo nutiesti. Šlykštūs sukčiai... Stiklą šluostyklės mosavo į muzikos taktą it metronomai, kažkodėl dirbdamos tuo pačiu ritmu. Lyg sausi lapai šiuršeno padangos.' Ziustenas ėmė murkti sau po nosimi, patenkintas, kad paliko-kempingą.

Jis sustojo tada, kai kelnės ir kojinės, jo nuomone, buvo gana pradžiūvusios. Jį sugundė šoferinė karčiamele. Nepaslankūs vyrai šu brezentiniais apsiaustais, patys panašūs į sunkvežimius, jų laukiančius priešais duris, valgė, tartum dirbo didžiai atsakingą darbą— rimtai, sąžiningai. Ziustenas užsisakė paštetą ir Šato. Viskas buvo skanu, Šato putnus, sultingas, geresnio nė Paryžiaus Halėse nebūtum gavęs. Važiuodamas atgal, kadangi kelias ėjo pro „Padvėsusio arklio" restoraną— atleiskit, pro „Tris karaliaus riterius"! — Ziustenas sustojo išgerti kavos puoduko ir pasuko tiesiai į barą. Antuanas pasisveikino su juo kaip su senu pažįstamu, atnešė iš restorano kavos, geros kavos, ne

tos, kokią duodavo bare, ir pasiūlė avietinės — armanjakas ir avietinė buvo restorano pasididžiavimas. ..

Šįvakar bare buvo kiek daugiau žmonių, nepaisant lietaus, o gal kaip tik dėl lietaus. Žmonės su odinėmis striukėmis, guminiiais batais; miškų prižiūrėtojas su savo šunimi... kažkoks žmogus, matyt, sušalęs ir ištroškęs... komivojažeris... Baronas pasirodė, kai bare jau nieko nebebuvo, žvilgterėjo į Žiusteną ir pridėjo du pirštus prie beretės. Žiustenas atsistojo ir, apliejęs baroną savo akių mėlyne, tarė:

* — Gal neatsisakytumėte, pone, padaryti man malonumo, išgerti su manim stikliuką?

— Mielai... — sugirgždėjo baronas.—Ponas Žiustenas Merlenas, tiesa? -

Žiustenas smagiai, be jokių įžangų, ėmė šnekėti apie medžioklę, aplinkinius miškus... Artinosi vidurnaktis, o jie vis dar tebesėdėjo: jau po pirmojo avietinės stiklo baronas pasidarė plepus, o jie gėrė jau po ketvirtą.

— Aš pastačiau ant kortos savo gyvenimą ir savo turtą dėl šito kempingo,— postringavo baronas, atsidrėbęs ant suoliuko, vis su ta pačia kanadietiška striuke, kurią, matyt, buvo apsivilkęs tiesiog ant pliko kūno. Jis sėdėjo užsidėjęs koją ant kojos, jos kadarojo negyvai, lyg skuduras, o jo siaura, elegantiška ir nešvari ranka atsainiai žaidė su stikliuku.— Kempingas būtų visiems naudos davęs, jis būtų praturtinęs visą kraštą. .. Aš ketinau ten pastatyti sceną teatrui tiesiog po atviru dangumi... Ten būtų vaidinęs Nacionalinis teatras, ir visas Paryžius būtų važiuavęs į spektaklius! Tik įsivaizduokite, vos aštuoniasdešimt kilometrų nuo Paryžiaus toks nuostabus landšaftas, paskendęs projektorių šviesoje. .. Aš jau vedžiau derybas su Pate-

Markoni dėl „garso ir šviesos“... Kodėl gi visados iliuminuoja tik akmenis,-garbsto senus griuvėsius! Yra gamtovaizdžių tiesiog nepakartojamų savo grožiu: naktį prožektorių šviesoje, mums tai atskleidė automobilių žibintai... Aš liečiau sudaryti sąmatą kino teatrui su atsidengiančiu stogu... Buvau sumanęs įsteigti biblioteką, kur būtų ne tik „Juodoji serija“ arba „Šviesioji“... bet ir vertingų knygų, suaugusiems ir vaikams... Ar jūs įsivaizduojate, pone, koks tai būtų buvęs kultūros centras? Kokią reikšmę jis būtų turėjęs mūsų jaunuomenei?.. Mūsų vargšei jaunuomenei, kuri pūva dar tebeaugdama... Automobilių vagys, sukčiai ir žmogžudžiai! Aš siūliau vyriausybei pagalbą organizuoti jaunimo laisvalaikį po priežiūra, ir net po griežta priežiūra! O ką jūs manote apie bažnyčią, kurią mes ten pastatėme? ..

— Bažnyčią? ..— **Ziustenas** nematė ten jokios bažnyčios.

— Taip, taip, pone, bažnyčią! Matyt, jus tai stebina. Jūs matėte mūsų nedidučius nuolatinius kempingo pastatus? Tai va, bažnyčia yra priešingoje pusėje, kitame kempingo gale. Mes norėjome palapsniui keisti palapines namukais, taip linksmiau, taip pat ir švariau. Konkuruojančios tarpusavy firmos atsiuntė mums **keletą** žavingų pavyzdžių, matėte? Išbandymui... Pasirinkti būtų padėjusi praktika, na ir publikos **skonis**... bet **skoni galima** išugdyti, *i*.

— Bet bažnyčia? ..

— Kitoje pusėje, kitoje pusėje... Gelžbetoninis pastatas, ultramodernus... Kodėl tikyba turi vis būti viduramžių nelaisvėje estetiniu požiūriu? Kuo pilkas betonas yra blogesnis už pilką akmenį? Anksčiau ar vėliau žmonės pripažins šios paniekintos medžiagos

grožį... Ir, kaip sakydavo vienas mano bičiulis kunigas, kodėl mums neaprengti mergelės Marijos pas Diorą? Mes pastatėme priešais bažnyčią laikiną halę, galinčią sutalpinti dešimtį tūkstančių maldininkų, o iš ten padarėme dengtas eigas procesijoms iš halės į bažnyčią, jei kada lietus lytų,...

— Maldininkų? Kodėl maldininkų? Kas gi gali juos traukti į kempingą?

Baronas išsitiesė ir plačiai išskėtė savo ilgą ranką. ... Jis iš tiesų buvo panašus į erelį.

— Taigi iš šio susidūrimo, iš šio kontrasto tarp gamtovaizdžio ir gelžbetoninės bažnyčios, pone, nepaprasto, kvapą gniaužiančio kontrasto, juk negali negimti stebuklas, daug stebuklų! Pas mus jau lankėsi keletas maldininkų procesijų, iš jaunimo...

Baronas nutilo, ir Ziustenas Merlenas neragino jo tęsti toliau. Galimas daiktas, kad stebuklo dar nespėjo atsirasti, ir jis nenorėjo statyti barono į keblią padėtį.

— Antuanai,— šūktelėjo jis,— dar du avietinės...

Antuanas atnešė du stiklus.

— Ach, kaip apmaudu, pone, kaip apmaudu! O paskui. ...

Baronas, jau gerokai girtas, pasilenkė į Ziusteną ir nutilo. Ziustenas laukė.

— ... o paskui,— sušnibždėjo baronas,— kaip tyčia tada, kai viskas ėmė braškėti, aš sutikau moterį... Jei būčiau ją sutikęs anksčiau, gal niekados nebūčiau ėmėsis savo gigantiško sumanymo... Ji mane tikrai būtų atkalbėjusi. Bet aš jau buvau pasinėręs į jį iki kaklo ir, sutikęs tą moterį, norėjau sausas išlikti bet kuria kaina... bet kokia kaina... Ir štai prie ko mane tas privedė. Aš ją sutikau per vėlai, visais atžvilgiais per vėlai. Gyvenime aš buvau susikūres daug iliuzijų,

pone... apie savo praeitį, apie savo ateitį ir apie savo sąskaitą banke... Tik iliuzijos gali žmogų priversti pasirašyti čekius, kurių nėra iš ko apmokėti. Bet aš niekad nesiliauju iliuzijų apie ponios Otvil jausmus man. Ji buvo pašaipi ir išvalgi. Ji man iš karto pasakė: „Barone Krachai, barone Miunhauzenai, kodėl jūs nesiliaujate su šita avantiūra?“ Kas žino, tuo metu gal dar nebuvo per vėlu.., Žinote pats, kad iš bankroto išsikapstyti galima, dėl tokio trupučio dar niekas nežlugo.. . Dabar aš laisvėje tik už laidą... Ir jau nebeilgam.

Ziustenas nežinojo ką sakyti... Abu tylėjo, palinkę ant savo stikliukų. ..

— O kokia buvo ji, ta Blanša? — paklausė pagaliau Ziustenas, ištylėjęs tiek, kiek, jo manymu, reikalavo padorumas tokiu gedulingu atveju...

Baronas smalsiai į ją pasižiūrėjo:

— Jūs pažįstate Blanšą Otvil?

— O, visai ne. .. Jūs sakėte: Blanša... aš pakartojau: Blanša. Tai jūsų pasakojimas mane sudomino.

— Aš pasakiau: Blanša?

Jis nutilo ir tylėjo šį kartą taip ilgai, jog Ziustenas Merlenas jau nesitikėjo sulaukti atsakymo, bet staiga baronas vėl ėmė girgždėti tyliai, gailiai:

— Aš visados mėgau pakalbėti apie moteris. Pasakotis meilės nuotykius man būdavo beveik taip pat malonu, kaip ir juos pergyventi. Aš, suprantama, būdavau diskretiškas, aš esu džentelmenas, neminėdavau pavardžių, supainiodavau pėdsakus, tačiau mėgdavau išpažinti žmonėms savo meilės nuotykius su jų keistybėmis. Blanša Otvil... Keista tai, kad šiuo atveju nebuvo jokio nuotyčio. Iš tikrųjų, jokio. Nieko. Dažnai mes kartu medžiodavome.. . Aš ją sutikau per vieną

medžioklę su varovais... Diana! Ji išvažiavo iš čia. Tai buvo tikrai labai didelė ponia.— Ir be jokio perėjimo baronas pridūrė: — Ne pro šalį būtų dar stikliuką šito alkoholio... Taip sakant, revanšo dėlei...

Sis stikliukas tą vakarą buvo paskutinis. Vos paragavęs, baronas kietai užmigo. Ziustenas Merlenas žiūrėjo į jį miegantį. Pats jis irgi buvo neblogai išgėręs, tačiau perpus mažiau už baroną. Tarp kitko, jis gerai pakeldavo alkoholį, tik pagyvėdavo išgėręs, tapdavo išvalgesnis, gaivališkesnis, bet nepasigerdavo. Vynas jam duodavo linksmumo ir našumo. Baronas miegojo ir po truputį knarkė. Ant jo įkritusių skruostų barzda dygo, rodė, bematant... Kaklo oda karojo susiraukšlėjusi lyg suglamžytas, tuščias popierinis kapšas... Siauros, silpnos rankos su geltonais, į vidų užsilenkusiais nagais buvo pilkos, pelenų spalvos. Ziustenas pakilo, jam truputį svaigo galva.

— Kitą kartą,— tarė jis lyg iš po žemių išdygusiam Antuanui,— aš paimsiu iš karto visą butelį...

Antuanas tėviškai jį palydėjo iki automobilio... Šiaip ar taip, kada tiek išgerta, nelengva išlaikyti gerus laikysenos įstatymus!.. Kad tik daugiau būtų tokių klientų, kaip ponas Merlenas.

Buvo jau išnakčiai, kai Ziustenas grįžo į Blanšos namus. Jį džiugiai sutiko alyvos žaliose ir rausvose vazose. Jis uždegė visas lempas, įjungė didžiulį radiatorių ir ėmė vaikščioti po biblioteką — išilgai ir skersai, paskui ratu... Miego jis nenorėjo, jautėsi labai gerai. Jis imliojo nuo lentynų knygas, jas vartinėjo, tačiau skaityti nė nemėgino — greičiau tik pauostydavo ir vėl statydavo į vietą... Jis imliojo daiktus, išdėliotus šen bei ten, tuos smulkius dalykėlius, kurių prisirenka per ilgą laiką, kurie patenka pas jus atsitiktinai ir būna iš pradžių kaip naujovė, o paskui jau iš įpratimo ilgus metus kur nors ant knygdėtės, ant židinio... akmuo, sidabrinė taurelė, kriauklelė, vaza, kurią Blanša laikė, matyt, dėl jos stiklo gilaus mėlynumo... Ziustenas vėl grįžo prie knygų, ištraukė senus *Klodinos* leidimus blizgiais viršeliais, perbraukė ranka per lentyną už knygų, lyg ant visų lentynų turėjo būti raktų! Paskui jo dėmesį patraukė raudonmedžio spintelė popieriams sudėti, visi jos skyreliai buvo tušti, jis tai gerai žinojo... ir tarė sau, jog jis lyg ieškąs ko, nors iš tikrųjų nieko neieškojo! Jis tik pradėjo susigyventi su savo namais, su savo naujuoju pastoviu adresu. Mat, jis staiga nusprendė iš Blanšos

namų padaryti savo svarbiausiąją rezidenciją. Jam čia labai patiko.

Jam užėjo noras nedelsiant apžiūrėti namus šiuo būtent požiūriu, jis užlipo į antrąją aukštą, kur iki tol buvo buvęs tik viena kartą, tą dieną, kai inspektavo viską, ir ilgai išbuvo trijuose kambariuose, skirtuose svečiams. Kambariai buvo paprasti, išbaltinti kalkėmis, kiekviename stovėjo plati lova, užtiesta baltos pike medžiagos antklode, parketas įvaškuotas, blizgus. Juos galima buvo palaikyti vienuolių celėmis, jeigu viename iš jų nebūtų stovėjęs senas krėslas, per kurio nugarą ir sėdynę ėjo plati išsiuvinėta juosta, kitame — kanapa, apmušta gėlėta medžiaga, o trečiame — rašomasis staliukas ir įmantriai išraitytos kėdės,— visa tai vijo šalin mintį apie vienuolyną. Visuose kambariuose buvo praustuvės, visų durys į koridorių, kurio gale buvo įrengta vonia. Ziustenas buvo patenkintas, čia jis turėjo mažą viešbutėlį, kur, reikalui esant, galės apgyvendinti savo personalą — sekretorių, asistentą, operatorių...

Jis nulipo žemyn, darinėjo bufetus, sienines spintas, skrynias; ten buvo pilna indų, staltiesių, šepėčių, šluosčių.. Blanša, matyt, išvyko tik nedideliu lagaminėliu nešina, viską pametusi.

Prisėdęs prie rašomojo stalo, Ziustenas tarė sau, kad jeigu jau nesinori miego, tai geriau visai negulti, paskui dar ims kankinti nemiga, o nemigos jis labai bijojo... Blanša, matyt, paveldėjo šitą stalą iš kokio dėdės ar pirkto kur nors varžytynėse. Neblogas daiktas notariškas rašomasis stalas, labai patogus — plati lenta, daug stalčių.. . Buvo jau trečia valanda ryto, bet Žiustenui visai nesinorėjo miego.. . Jis įkišo ranką į pintinę, kurioje buvo Blanšai adresuoti laišakai, ir iš

ten ištraukė gana storą ryšulį, suveržtą gumele, Ką gi, pažiūrėsime... Beveik visi laiškai buvo dar su vokais. .. *Poniai Blanšai Otvil... Poniai Blanšai Otvil...* Jos visą laiką gyventa Ke-o-Fler... Telegramos... Pneumatiniai laiškai. Šį kartą Blanšos korespondencija aptvarkyta: laiškai sudėlioti iš eilės, pagal datas. Bet visų pirma reikia peržiūrėti telegramas, pačiame ryšulio viršuje:

*labas aš jus myliu remonas
keistas dalykas aš jus myliu remonas
ką daryti aš jus myliu remonas*

Visos telegramos iš Arrijėno. Laiškai, perlenkti perpus, nusitrynę per sulenkimą, atrodė ilgai nešioti kišenėje ar rankinuke, išorinės jų pusės buvo nudružusios, murzinos... Rašysena pražulni, lengvai skaitoma, popierius pigus, dažnai su viešbučio štampu...

1950 m. balandžio 5.

Štai aš esu mieste, kur nėra jūsų, brangioji Blanša, tačiau mane kaip saulė lydi mūsų susitikimo spindesys. Ir šiandien jūs mojuote man kažkuo lengvu, kas primena skėtį, kažkuo gražiu, kaip jūsų rankų Šviesulys. Aš jums dėkoju, kad norite spręsti apie mane iš to, kaip aš rašau. Jūsų teisybė, o ne tu, kurie sprendžia apie mane iš to, kaip aš gyvenu... Žmonės mane pameta kaip tik tada, kai aš noriu jiems atverti savo širdį. Man atrodo, kad nuo širdies iki smegenų yra labai sunkus kelias. Tik nedaugelis įstengia jį nueiti. Jūs, jūs einate juo kasdien. Aš buvau vienišas. Aš laukiau jūsų.

Rašykite man labai labai daug, nes jūsų laiškas tai kalba, o aš nepavargstu jūsų klausyti.

Remonas

Blanša, jūsų paskutinis laiškas mane visai išmušė iš vėžių. Ar tik jūs nenuogąstaujate esanti kažkuo įsipareigojusi, aš noriu pasakyti — ar nenuogąstaujate, kad aš galėsiu patikėti, jog tarp mūsų buvo kažkas rimčiau, negu žaidimas ar šiaip susitikimas. Prašote, kad jums rašyčiau ilgus laiškus, bet aš juk kaip neregys, kaip žmogus, pražuvęs svetimame pasaulyje, kuriame jau nebeatpažįstą veido, gyvenančio prisiminimuose ir pirmesniuose laiškuose.

Maldauju jus, Blanša, jūs galite visai atvirai man patikėti viską, kas dedasi jūsų gyvenime, ir, jeigu reikia, papasakoti ir apie tai, kas buvo prieš mums susitinkant.

Man baisiai liūdna tik pagalvojus, kad galiu jau dabar jus prarasti, aš noriu pasakyti — prarasti vienintelę galimybę, kurią man davėte, viltį, kad mane pamilsite. Pasikliaukite manimi, Blanša, ir patikėkite man savo paslaptį. Jūs gi žinote, aš nesugebu išduoti paslapčių.

Aš jus myliu.

Remonas

P. S. Kodėl gi nebenorite man atsakyti, kodėl taip ilgai mane paliekate be jokios žinios apie save?

R.

Ketvirtadienis.

Aš atsakysiu į jūsų nuostabų laišką šiandien popiet. Kalbėsiu su jumis ilgai, ilgai. Bū laiškiuką noriu kad jūs gautumėt vos pabudusi, nes greitasis išvyksta po penkių minučių.

Aš jus myliu vis labiau ir labiau. Tegu beviltiškai, bet aš laimingas jau vien tuo, kad jus pažįstu.

e

Parašykite man dar Šiandien. Aš laikiu jūsų laišką su tiek jaudinimosi ir džiaugsmo.

Stipriai stipriai spaudžiu jus savo glėby; brangioji.

Remonas

Nica, viešbutis „Terminus“

Dar vienas sukrečiantis laiškas iš jūsų. Jūs man dar niekad šitaip nekalbėjot ir nerašėt, bet kaip jūs galite manyti, kad aš vaizdavęsis jus kitokią, negu jūs parodote save. Visa tai patvirtina mano mintis apie pasaulį, žmogaus širdį ir likimą. Argi aš turiu teisintis dėl kelių piktų žodžių, pasakytų dėl blogos nuotaikos. Nejaugi jūs galite už tai ant manęs pykti? Kaip aš jums pavydžiu sugebėjimo kalbėti visada su tokiu didingumu, su tokiu tvirtumu. Man atrodo, kad jūs visados mokate išlaikyti savo lemtį virš bangų. Tuo tarpu aš — pernelyg dažnai su manim daro ką nori atsitiktinimai ar mano temperamento netikumas. Dažnai bijau sąžinės priekaištų. Jūsų sąžinės priekaištai — tai ne priekaištai. Jie ir niekad nebuvo priekaištai, jie tik skausmingai lydi jus gyvenimo keliu kaip visagaliai favoritai. Aš žiūriu į jus su pasigėrėjimu, Blańša, ir nežinau, kuo turėčiau labiau gėrėtis — ar jūsų sugebėjimu mylėti, ar galėjimu kentėti be galo. Bet žinokite, kad aš netruksiu pakilti į tokią pat aukštumą, kaip ir jūs. Žinokite, kad jūsų puikaus pavyzdžio dėka aš greit sunaikinsiu savyje tai, kas dar kliudo mums pasiekti santarvę, kurios abudu norime. Aš jums prisiekiu, kad jau niekas iš šito išpročiu, nuolaidžiavimų ir t. t. pasaulio manęs nebejaudina. Jūs tik viena spindite ta šviesa, kuri niekados dar manęs neapvylė, stebuklą ir apreiškimų šviesa. Jūs pamatysite.

Isakmiau apie tai. Norėčiau rašyti švelniau, bet žinau, kad jūs suprantate šitą kalbą. Aš jūsų neįskaudinau? Aš taip pat nepripažįstu nei gailėsčio, nei beprotybės, nebent tik paprastą atleidimą, kuris yra vos tūkstantoji dalis jausmo, verčiančio mane priimti ir šlovinti mano likimo susidūrimą su kitų žmonių likimu. Aš jums priekaištauju? Bet, Blanša, be to aš jūsų nemylėčiau.

Taip, Blanša, jus myliu už visa tai, dėl ko jūs kenčiate. Aš vartoju žodį „kenčiate“ pačia plačiausiaja prasme, bet kodėl gi jūs bijote dėl savo širdies? Aš matau jos raudoną pulsuojantį atlasą... Ji išlaidkys, Blanša, toji nuostabi žmogaus širdis. Man susidaro įspūdis, kad jūs esate paslaptingas pėdsakas kažkokio antgamtiško reiškimo žemėje, kurį aš būčiau galėjęs ir turėjęs įsivaizduoti. Ir įsivaizduoti tiktai taip, o ne kitaip.

O dėl meilės, tai mes nei vienas, nei antras neturime galios išsiskirti. Mes galime kits kitą kankinti, tačiau kankinimai tik dar labiau suriš mus. Gal būt, mums lemta pasiduoti savigynos ar žiaurumo sąjūdžiams, bet jie negali būti kas kita, kaip priemonės labiau suartėti. Aš manau, kad mudviejų atveju jausmų galia pasireiškia visai priešingai, negu įprasta iš jos laukti. Įrodymas — jūsų laišakai, mano laišakai ir, aplamai, mudviejų santykiai. Taigi belieka tik sutikti su mūsų meile. Aš sutikau su ja iš pat pirmos dienos. Jaučiu, kad ir jūs neišvengiamai pasielgsite taip pat.

Aš visados su jumis.

R.

Amjenas.

Ne, aš nesu šlykštus tipas. Aš nieko nuo jūsų ne nuslėpiaiu, vien savo dykinėjimą. Jums aš galiu pasakyti: aš nieko neveikiu. Aš nieko nesugebu dirbti. O mintys apie jus, jūsų ir mano laišškai suima visą mano laiką. Jūs sakėtės nemėgstanti geriančių žmonių. Aš daug geriu. Kad nusileisčiau iki silpnapročių, kuriuos aš kasdien matau, kad įstengčiau pasirodyti tarp šmėklų, kadaise buvusių mano draugais, aš dažnai turiu paklusti alkoholio kvietimams. Žinau, kad tokiais momentais aš negalėčiau pakelti jūsų netekimo, todėl saugosiuos, kad nepamatytumėte šito regionio. Gal būt, jums kažko pripasakojo, bet niekuo netikėkite. Vyrai gudrūs ir išradingi, kada jie kalba su moterimi apie kitą vyrą, tačiau jų protas ir širdis yra mažyčiai, blyškūs. Aš neturiu ko nuo jūsų slėpti, nes myliu jus.

Aš nesu šlykštus tipas. Daugiausia — esu karo padaras, nugalėtosios pusės produktas. Iš pradžių aš labai greit augau, ir vėliau, okupacijos metais, sunku buvo išmaitinti tokį didelį drimbą. Aš pasidariau kaip šparagas žalia viršūne, toks, kokį jūs ir dabar mane pažįstate, ištįsęs, išblyškęs, pažaliavusiu veidu, o dantys pradėję trupėti jau nuo dvidešimt penktų metų. Mano tėvai laikė šiame mieste kavinę, kurioje pardavinėjo dar ir tabako gaminius, ir klientams atrodydavo juokinga nugirdyti vaikigalį. Užeidavo vokiečiai, paprasti kareiviai, išgerti stikliuko. Jei kuris nusigėdavo, man būdavo pavedama pakišti jo galvą po kraniu. Mano tėvai nebuvo kolaboracionistai, bet jie nebuvo nė herojai — reikėjo juk gyventi. Kai ateidavo jų policija suimti vargšų vyrų, mes savo kavinėje būdavome kaip pelės po šluota. Disciplina! Disciplina!

Vaikščiodavom po kiek į juodąją rinką, kad būtų ko valgyti. Viena kita mergšė laukdavo kareivių, sėdėdamos ant suoliuku, apmuštų klijuote. Kai įpranti matyti prostitutes iš arti, be jų paslaptingos, pavojingos, atstumiančios ir kartu viliojančios aureolės, kurią joms suteikia gatvė, jos pasirodo esančios tik paprastos miescionėlės, atsiduodančios svogūnu ir ryžių pudra. Jos netruko mane supažindinti su meile, su gyvenimu. Kiekviena norėjo paragauti Tentenų vaikigalio.

Aš nesu šlykštus tipas. Gyvenimas yra lyg smėlis, nuo jo nelieta dėmių. Būdamas dvidešimties metų, aš nusivežiau į Paryžių tik savo vienatvę ir tyrumą. Ir jeigu man būtų sukakę dvidešimt metų po 14–18 metų karo, aš, galimas dalykas, būčiau ieškojęs siurrealistų draugijos, kad pakilčiau vienu aukštu virš mūsų kavinės. O dabar aš patekau į keturiasdešimt penktųjų metų Sen-Zermen-de-Pre, ir viskas, ką ten radau — buvo mėšlas, o draugai, kuriais iš pradžių taip tikėjau, buvo tik sniego seniai, tirpstą beregint ir virstą tuo pačiu mėšlu. O kai dėl meilės...

Aš gyvenau su viena moterimi. Mes viens kitą mylėjome. Ji buvo turtinga, o aš neturėjau nieko, netgi noro dirbti. Aš sužinojau, iš kur jai plaukia tie tūkstančiai. Mes ir toliau mylėjome vienas kitą. Aš pasidariau pasipūtęs stalo parazitas, kuriam pakišdavo stikliuką tik dėl jos. Bet manyje nėra nieko riteriško, aš negalėjau išverti to meilės tempo, kokį diktavo mano Manona, mano moteris-kūdikis. Meilė nieko nekeičia. Nei daiktų, nei žmonių. Priešingai, ji gali tik padidinti ydas, jeigu ji yra kūniška, ir praturtinti sielos ir minties įgimtas savybes, jeigu yra protiška. Meilei aš viską atleidžiu. Tai vienintelis kriterijus, kuris, mano manymu, nepasiduoda politikos pavojams. Atleidi-

rnas ateina nuo paskutinių meilės ribų. Jeigu man ne-
atleidžia. ..

Aš tik bučiuoju jūsų akis.

Remonas

Amjenas, 1950 m. birželio 20.

Matai, mes vartojame tas pačias metaforas — kaipgi
nebus mudviejų viena dvasia, jei yra viena širdis?
Mane stebina, tiesiog sukrečia tai, kad tu kiaurai per-
regi užsimaskavimus, tau nėra kaukių. Tu taikai tei-
singai, tiesiai į akis, tiesiai į kaktą, tiesiai į lūpas.
Kas galėtų atsispirti tokiam vikrumui, kas galėtų ne-
pasitikėti tokiu nedirbtiniu žiaurumu, kada jis yra su-
jungtas su kerinčiu Švelnumu.

Tu atėjai. Tu to norėjai. Mes būsime tokie laimin-
gi, atrasdami savyje vis daugiau ir daugiau panašių
bruožų. Įsivaizduok mūsų vis augantį gėrėjimąsi...
Mes sugebėjome vienas kitą mylėti, būdami taip ilgai
išsiskyre, mes sugebėsime mylėti tol, kol galėsime,
o jeigu taip, tai mes surasime viens kitą.

Ilgai spaudžiame vienas kitą glėby, ir aš mąstau
upie jūsų rankas.

^o
R.

1950, liepos 2.

Jūsų abu laiškai, brangioji Blanša, tik padidino ma-
no laimę. Šįryt, o stebuklas, man įteikė antrąjį laišką.
Jokios abejonės: „Sekmadienį. Nelaukdama jūsų at-
sakymo. ..“ Ir jūsų rašymo tikslas tas vienas: pasa-
kyti, kad gražus oras ir kad galvojate apie mane. Kad
gavote mano knygą, kad esate patenkinta, kad neįsi-
žeidėte. Mieloji mano mergytei

Spaudžiu jus savo glėby taip stipriai, kaip ir myliu,
tai yra — dievinu.

^p

Amjenas, 12 liepos.

Jūs, jūsų širdis, jūsų ledškai ir net jūsų balso skambesys, jau spėjęs paliesti mano ausį, viskas artėja svai-ginančiai greitai. Ačiū, kad jūs tai darote su tokiu jausmu, taip nuoširdžiai.

Argi jūs iš tikrųjų turite daug strazdanų? Kaip apmaudu — nebežinosiu nė į kur jus bučiuoti... Bet ar tai viskas? Juo toliau, juo labiau aš esu tikras, kad jūs slepiate nuo manęs pačius baisiausius savo trūkumus, pavyzdžiui, tai, kad galėtumėt mane mylėti, tai kaipgi aš galiu pagyti, jeigu sergu ta pačia liga.

Pagaliau jūs būsite čia! Kai tiek susirašinėjom, aš jau bijojau, kad tai nepavirstų žaidimu. Nei mano, nei jūsų. Mudviejų abiejų. Ir vis dėlto man taip malonu rašyti jums. Tik ką palijo, paukščiai atrodo nepaprastai dideli, o gėlės kaip milžinai. Jei nebijočiau pasirodyti juokingas, pasakyčiau jums, kad aš galėčiau verkti, nes ašaros, kada verki vienišas, blizga taip pat kvailai, kaip tas revolverio vamzdis, apie kurį man rašėte. Bet aš jau sakiau jums, kad neseniai palijo ir kad daiktai pro tą lietaus kristalą atrodė perdėtai dideli. Pasukus sykį, nuostabi pasaka, pasukus du sykius, groteską — tai ir yra. siela.

Mano mieloji Blanša, laukiu iš jūsų įkvėpimo, kurį tik jūs viena galite man suteikti. Aš jums paaiškinsiu viską, taip pat ir tai, jog laukiu, kad jūs grąžintumėt man gyvenimo skonį, kurį esu praradęs.

Šiandien bučiuoju jus su visu savo atgautu švelnumu.

Remonas

13 liepos

Blanša, visur muzika ir karuselės, bet mintis apie jus manęs nepalieka. Dar kelios dienos — ir, gal būt, leisite suspausti jus savo glėby.

Myliu jus nebežmoniškai

Remonas

Amjenas, 20 liepos

Gavau jūsų laišką. Taip, mes vėl pasimatysime. Jūs turėjote važiuoti pro Amjeną, kodėl gi jums nevažiuoti pro jį dar kartą?

Kodėl aš būčiau nelaimingas? Jūs rašote tokius nuostabius laiškus, bet iš kur toks neryžtingumas? Kodėl jūs negaunate mano laiškų? Aš parašiau tą pačią dieną, kai jūs išvykote. Kada atvažiuosite vėl? Jūs turite atvažiuoti."

Man atrodo, kad jūsų laiškas — tai kažkokių įvykių išdava. Kodėl jūs man niekad nepokalbėjote apie savo vyrą? Kodėl? Kas jis jums? Niekas ar viskas?

Iš visų jėgų spaudžiu tave prie širdies

Remonas

Ziustenas juokėsi, juokėsi visai vienas, visais savo smulkiais dantukais. Nieko sau smūgis Remonui — sužinoti, kad Blanša turi vyrą. Reikia pasakyti, kad ir Ziustenas sužinojo apie vyrą tik dabar, bet juk ne jis buvo Blanšos meilužis! Pats laikas tai pasakyti Remonui, dabar, kai jie jau buvo kartu gulėję... Bet ar žinojo Remonas nors tai, kad Blanša aviatorė? Niekur laiškuose net užuominos apie tai nebuvo.

Ziustenas priėjęs atidarė langą... Lietus jau nebelijo, ir tamsa buvo nejudri ir tiršta, švelni lyg zomša.

Ar Remonas iš tikrųjų buvo šlykštus tipas? Tiek tikra, kad ne toks, kaip visi. Ziustenas buvo palankus jam ir, jeigu būtų reikėję pasirinkti, jis būtų pasielgęs taip, kaip pasielgė Blanša. Nebent tik Šarlis D.-P...— Kaip keista, kad Dro-Panderas buvo tas pats Sarlis, vadinęs save Blanšos „Luna-parko“ ūkvedžiu! — ne, jis yra vedęs, o tai reikšminga, Blanša galėjo turėti nemalonumų ar net bėdos. Kad ji pati ištekėjusi, tas jai, matyt, nelabai ką tereiškia. Ziustenas buvo prieš Pjerą Laburgadą, žurnalistą... Ir prieš aną, didžiąja B. pasirašiusį valstybės vyrą, išgelbėjusį Prancūzijos auksą... Didelis ponas, matyt. Mažas. Napoleonas. Pečiai apvalūs. Nedidelis pilvukas. Tur būt, atsiduoda juchta. Nešiojasi auksinį portsigarą. Viską susumavęs, Ziustenas bemaž pritarė Blanšai, kad ji pasirinko tą šlykštų tipą, nenaudėlį. Jeigu tik degtinė jo nesudegins be laiko, tai dar, ko gero, gal jis taps visai šauniu tipu, garsenybe ir panašiai. Be abejo, jis yra talentingas, tas Remonas... Remonas — kas? Laiškai buvo pažymėti 1950 m. data, o jis tada turėjo dvidešimt penkerius metus... Dabar yra 1958, tad jam jau trisdešimt treji, nebetoli baigtuvės... Tuo tarpu Sarlio laiškai rašyti 1957... Kiek dabar Blanša galėtų turėti metų? Trisdešimt? Truputį daugiau. Koks pagrindas taip manyti? Jokio... taip sau... Žiustenui norėjosi, kad Blanšai dabar būtų trisdešimt keleri metai. Iki kokio amžiaus lakūnams leidžiama skraidyti? Jeigu jie neserga širdies liga... Blanšos aplinkos vyrai nemokėjo su ja elgtis, ne tokius vyrus jai reikėjo sutikti. Buvo dar Karlosas, gražuolis astrofizikas. Nepaprastai gražus, jeigu tikėsime Šarliu, pavyduoliu... gražumas, šiaip ar taip, reiškia kai ką.

Ziustenas grįžo prie rašomojo stalo. Jam knietėjo sužinoti Remono ir Blanšos meilės tęsinį. Miego jis vis tiek nemaž nenorėjo.

Nica, 1950, rugsėjo 3.

Rašau jums labai nuliūdęs, neramus, tarytum ties manimi kybotų nelaimė. Kodėl aš šiandien toks abejingas viskam? Niekas mane nedžiugina, niekas ne-traukia. Jaučiu tik didžiulį dvasinį nuopuolį, jaučiu tik jūsų vienatvę, jūsų neryžtingumą, jūsų sutrikimą. Aš nuobodžiauju, pačia nykiausiaja šio žodžio prasme. Ką aš galiu prieš visa tai, kas mane perpildo, slegia, paskui palieka, ir taip be galo. Blanša, kodėl jūs esate nejautri tam, kas mane jumyse žavi? Aš jaučiu čionai, kaip labai jus myliu. Kaip labai vienatvė didina nusiminimą, ir aš negaliu jūsų įsivaizduoti gyvos, negaliu įsivaizduoti nė vieno jūsų mosto, kuris nebūtų jūsų liūdesio atgarsiu, negaliu jūsų matyti gyvos, tikroviškos.

Šiandien aš bandau analizuoti, kas mus artina ir kas tolina. Jumyse viskas mane traukia. Gal būt, ir manyje viskas traukia jus, ir vis dėlto... Mes elgiames taip, lyg norėtume viens kitą sunaikinti. Jūsų nuostabus gyvenimas, jūsų nuostabi širdis, jūsų nuostabus protas mane ir gąsdina, ir žavi. Niekados gyvenime aš nejaučiau, kad man taip labai ko būtų reikėję. O man reikia, be galo reikia jūsų. Nepriekaištaukite man, Blanša. Aš tikiu, kad „mūsų likimai yra surišti“. Jūs atvykote kaip tik tuo momentu, kai aš, pats to nesuvokdamas, visa siela troškau jus matyti. Sutikite su tuo kaip su negailestinga lemtimi. Aš stengsiuos jus padaryti laimingą. Prisiminkite, ką man sakėte mūsų meilės viršūnėje. „Pažadu jums, kad mes

niekad nesiskirsime." O sunkumai buvo šio to verti tik todėl, kad mes su jais susidūrėme vidury gyvenimo. Pagalvokite apie tai, kiek mažai vietos žmonių gyvenime užima įvykiai, jeigu juose nedalyvauja širdis ir protas. Galų gale lieka tik šie du pastarieji.

Jūs esate tokia jauna, Blanša, kad aš tiesiog bijau," nes visi jūsų troškimai — tai paauglės troškimai. Šiuo atžvilgiu aš irgi dar kūdikis, bet visais kitais — daugiau negu subrendęs. Žinokite, aš pasiruošęs paaukoti dėl jūsų viską, kas priklauso nuo manęs, kas nepriklauso nuo išorinio pasaulio, bet juk kaip tik tenai, tame pasaulyje, mes ir susitinkame.

O čia dar tas siaubas, kuri jums teko patirti, jūsų širdis ir ta praraja, į kurią jūs norite pulti bet kokia kaina. Aš sutinku viską iš jūsų priimti, jeigu man atleisite mano biauriai nuotaiką ir jeigu, savo ruožtu, sutiksitate mane nuvesti ten, kur esate jūs pati.

Myliu jus

Remonas

P. S. Mane gąsdina visi šitie laišakai. Aš galėčiau jums taip rašyti kasdien, be perstojo. Ir kas iš to. Aš toks iškankintas, toks sutrikęs, kad jau nebegaliu pasirinkti. Pasistenkite, maldauju jus, atrasti mane tokį, koks esu.

Nica. 1950 rugsėjo 15.

Aš per daug gyvai jaučiu viską, kas meilėje yra nepataisoma, kad nesuprasčiau iš jūsų laiško, jog bet koks mano ar jūsų mėginimas susigražinti tai, ką praradome, dabar būtų bergėdžias. Būtų niekinga kalbėti, o juo labiau galvoti apie tai, katras iš mūsų turėtų priekaištauti. Tokiu atveju neverta draskytis akių.

Daug paprasčiau būtų apsikabinti. Tačiau bandymas nepavyko, šį kartą dėl mano kaltės, prisipažįstu. Deja, aš mėginau tai daryti tada, kai jūs buvote nuo manęs toliau nei Paryžius. Paprasta optinė apgaulė, brančioji Blanša, sakau tai be kartelio, konstatuoju tai su liūdesiu. Pagaliau aš suprantu, supratau dar tada ir kaltinu save, kam apsimečiau nieko nesuprantas, kai jūs norėjote mane sulaikyti, paskui nusivilioti į Paryžių. Bet, Blanša, ne? dėl to, kad būčiau bijojęs jūsų, o dėl materialinių gyvenimo sąlygų (man sunku aiškiau išsireikšti), nežiūrint jūsų neapsakomo grožio ir meilės, mane taip kankinusios — aš negalėjau pas jus atvažiuoti. O jūsų laišakai — aš tai jaučiau ne be siaubo — man paliko vienintelę išsigelbėjimo galimybę, tuo tarpu jūsų žiaurumas, rizikuodamas viską prarasti ir pasilikti tik su dviem partneriais — dviem šmėklomis, pamažu nubaudė jus pačią, kaip jis nubaudė ir mane. Trumpai sakant, aš turėjau pasilikti su jumis, tačiau man neleido materialinės sąlygos, ir aš nuėjau ten, kur galėjau kasdien pavalgyti. Nejaugi jūs galėjote įsivaizduoti kitaip? Bet galų gale, Blanša, jeigu aš kiekviename savo laiške įkyriai prisipažindavau, paskui vis sakydavau ir kartodavau, kad jus myliu, tai jūs tikriausiai tuo neabejojote, jeigu atsakydavote tuo pačiu. Nejaugi tai darydavote iš gailėsčio? Netikiu, kad jūs tai sugebėtumėte, manau, kad širdies dalykuose jūs esate pakankamai patyrusi ir žinote, kad meilė išmaldos neprašo. Ir vis dėlto jūs tada pasistengėte mane laikyti atstu. Mėginau išgauti iš jūsų prisipažinimą. Prisipažinote tik pusiau. Be abejo, jūs buvote man neabejinga, be abejo, aš. niekad neišnyksiu iš jūsų atminties... Bet to prisipažinimo, kurį aš B

juokingo drovumo pavadinau „trimis žodžiais“, jūs negalėjote ištarti. Žinau, kodėl aš negalėjau priversti jus tai pasakyti. Ar, būdamas arčiau ^jūsų, aš būčiau buvęs laimingesnis? Nes, Blanša, argi tą vienintelę naktį aš pasinaudojau jūsų susijaudinimu, argi jūsų širdį aš laimėjau apgaule? Prisiminkite, jūs atsakėte į tą patį klausimą, prisipažindama mane mylinti. Ir jeigu tada jūs nebuvote nuoširdi, .tai reiškia, kad meilės iš viso nėra ir galima viskuo abejoti.

Pamatyti jus Paryžiuje kitomis akimis, kad jūs nebūtumėte man daugiau tik vaiduoklis, kad ir aš, savo ruožtu, nebūčiau tik vaiduoklis jums — ir tai aš negaliu ryžtis, ir vis dėlto grėsmingas laikas ir grėsminga erdvė yra stipresni už mus: jie nori paversti jus paprasta moterimi, o mane — vyru, kurie, susitikę kur nors „Floros“ kavineje ar kitur, pasikeis trumpu „laba diena“, gal būt, su ilgesiu, o gal ir visai abejingai.

Bet aš, aš myliu jus, Blanša.

Remonas

Tai buvo paskutinis laiškas iš gumele suveržto ryšuliuko. Daug laiškų, matyt, trūko... Ar jie pasimatė dar kartą? Vargšas „šlykštus tipas"... „Aš nuėjau ten, kur galėjau kasdien pavalgyti"... Rizikuodamas savo meile. Blanša, kuri kasdien buvo pavalgiusi ir net nenumanė, kaip jai pasisekė, tarytum būti kasdien pavalgiusiam — tai paprasčiausias dalykas, — ji, Blanša, reikalavo meilės įrodymų... O Remonas, nors ir buvo, matyt, pripratęs iš visų skolintis pinigų, tačiau dabar negalėjo taip susitvarkyti, kad vėl pas ją grįžtų. Gal Blanša ir turėjo pagrindo baigti su juo... Dėl jos jis būtų galėjęs pasistengti, ieškoti darbo, atidarinėti automobilių dureles, miegoti po tiltais... Ji

nerikalavo juk kažkokio ypatingo meilės įrodymo. Juo blogiau jiems.

Ziustenas pasirausė ir taip jau sujauktoje laiškų krūvoje: ne, jis neberado Remono rašysenos, šviesiai mėlynu rašalu išvedžiotų tiesių eilučių, suvertų lyg perlai raidžių.. . Iš suveržto gumele ryšulėlio nė vienas laiškas nebuvo iškritęs. Vadinasi, trūko tik tu, kuriuos Blanša pametė arba išmetė. Gal jie ir buvo vėl susitikę ir tęsti susirašinėjimą nebuvo prasmės? Ne... Paskutiniajame Remono laiške gedulingai nuskambėjo trūkusi styga. Jų romaną pasibaigė kaip pasikalbėjimas telefonu; telefonistė klausia:

— Baigėte?

— Taip,— atsako vienas.

— Ne, ne! — šaukia antras.

Išjungė! Ekrane pasirodo žodis „Pabaiga“, o už jo priešingomis kryptimis tolsta vienas nuo kito du siluetai,— vargu ar begali būti banalesnė pabaiga.

Buvo jau vėlu. Ziustenas nuėjo į Blanšos kambarį, į Blanšos lovą. Atsigulė ir ilgokai gulėjo, klaidžiodamas akimis po šitą brangaus medžio dėžutę su atviromis į terasą durimis ir dviem langeliais giliose išpiovose už trumpų užuolaidėlių — jis buvo pamiršęs jas užtraukti. Lietus nebelijo, ir, kai Ziustenas išjungė elektrą, ant kilimo įstrižais keturkampiais gulė mėnulio šviesa. Keista, kad, liedamas pirštais išsiuvinėtus paklodėje inicialus „B. O“, tarytum jauti tikrą, gyvą Blanšą. Tik staiga Ziustenas nė nepajuto, kaip paslydo į miego bedugnę.

Saulė pakeitė mėnulį, auksas — sidabrą, ir Ziustenas pabudo, išsivadavęs iš kažkieno švelnaus glėbio, jausdamas ant savo lūpų kažkieno lūpų skonį ir visame kūne pergyvento malonumo atgarsius... Merkdamasis nuo saulės, jis droviai užsitraukė antklodę ligi pat smakro. Dar to betrūko, kad jis pradėtų sapnuoti erotinius sapnus! Nieko nuostabaus — vienas šiuose namuose, su tais laiškais... Atidarydamas sekretėrą, jis atkimšo flakoną, ir kvapas pasklido po visus namus, mušė į galvą...

Jam toptelėjo, kad šiandien sekmadienis ir ponias Vaven neateis. Kai toks gražus oras, visur bus pilna žmonių: keliuose, restoranuose. Ką čia jam veikti šiandien? .. Gal užsiimti sodininkyste?

Sodas tebebuvo šlapias, Ziustenas bandė kasioti lysvę palei sieną, bet nesisekė, žemė buvo primirkusi. Jis grįžo į vidų, persirengė, nusiprausė.. . Užvalgė virtuvėje, nė neprisėdęs. Nuėjo į biblioteką, pavartė senus žurnalus. Po pietų Ziustenas dar ramiai skaitė Mopasano noveles, bet vakarop aiškiai pajuto kažkokį nerimą. .. Gal jam ko nors trūko? Bet ne, viskas buvo labai gerai. Tiktai... tiktai jis nuobodžiavo! Jis buvo puikiai pailsėjęs, atostogosėjo galop, ir jam buvo jau gana

ir poilsio, ir atostogų. Įkišęs Mopasano tomelį atgal tarp jo brolių, Žiustenas kibo į *Trilbi* Kam save apgaudinėti, apsimetinėti, kad jis domisi ta knyga tik taip sau, iš dyko buvimo? Kada *Trilbi* jau tapo jo turtu, kada jis nori sukurti iš jos filmą!

Jis švelniai pasidėjo knygą ant kelių. Knyga gero-
kai aprinta, tamsiai mėlynais kietais drobės apdarais,
paaukuotais kraštais; pavadinimas ir vinjetė, išpaus-
ta į viršelį, irgi paaukuotą. Viduje puikus, stangrus,
pageltęs popierius:

TRILBI

A NOVEL

by

George du Maurier

author of „Peter Ibbetson“

with 121 illustrations by the author

MDCCCXGV

1895 ... Žiusteno motinos gimimo metai. Ir kas iš to? Nieko... Tik sutapimas. Žiustenui dabar keturiasdešimt antri metai, o jo motina mirė, kai jam buvo dvylika. Jis prisiminė, kaip ji jam pasakodavo apie *Trilbi*... jie sėdėdavo parke po didele liepa, motina siuvinėdavo ir pasakodavo... Tuo metu *Trilbi* jau nebebuvo toks madingas romanas, kaip tada, kai buvo ką tik pasirodęs, tačiau motina pasakodavo šią istoriją taip, tartum viskas atsitiko labai neseniai, tartum ji būtų sužinojusi iš šiandieninių laikraščių apie negirdėtą vakar dienos skandalą: Svengali, nuostabiausia pasaulyje dainininkė, staiga nutilo prieš pilnutėlę salę, koncertui vos įpusėjus, paskui vėl uždainavo, tačiau iškraipydama melodiją, ir buvo išvesta didžiausiam

sąmyšy... Kada ji dainavo, jos vyras, ponas Svengali, sėdėjęs ložėje prieš sceną, tas keistas žmogus, mirė nuo širdies priepuolio. O ponias Svengali; nebejausdamas jo žvilgsnio, buvo tik vargšė, sutrikusi mergaitė... Ji vėl atvirto gražiąja, paprastąja, puikiaja Trilbi. Žiusteno= motina siuvinėdavo ir pasakodavo savo vienuodu, dusliu balsu... „Patrakusi lakštingalų karalienė,— sakydavo jinai,— nebegalėjo dainuoti..."

Mažyčiam Žiustenui su jūreiviška palaidinuke liepsnodavo skruostai. Tikrovė ir fantastika nuolat pindavosi jo "galvelėje, neleisdavo naktimis miegoti... O kai parvažiuodavo tėvas, jų erdvų dvaro rūmą užliedavo muzikos garsai, ir Žiustenui tada vaidendavosi, tarytum miegamojo sienos pakyla lyg teatro uždanga ir ant jo, mažutėlio ir bejėgio, milžiniškomis bangomis plūsta nežinomas pasaulis, jį gramzdina, skandina...» Kaip jis įsivaizduodavo santykius tarp motinos ir tėvo, prisiklausęs tokių istorijų? Vis tiek, bet Trilbi istorija įstrigo jam į galvą kaip tik tokia, kokią jis girdėjo iš savo motinos, siuvinėjančios po didžiąja liepa... „Mama, papasakok dar kartą apie Trilbi..." Ir motina paklusniai, vėl iš naujo imdavo pasakoti. Tačiau, kol nebuvo radęs šios knygos Blanšos bibliotekoje, Žiustenas niekad nebuvo jos skaitęs pats... Trilbi, kurią jis vėl sutiko tarp knygos puslapių, buvo jam sena pažįstama, ir jis jautė jai tą švelnumą, kokį mes jaučiame vaikystės draugams: nors ir negalvojam apie juos dažnai, jie vis tiek neišdyla iš mūsų gyvenimo.

Tai buvo maždaug 1850 metais. Lotynų kvartalas, grizetės ir aukštos skrybėlės... Mokyti tapybos į Paryžių atvažiuoja trys anglai. Ten jie susipažįsta su garsiąja Trilbi, pozuotoja, su šaunia, gera ir nuostabią būtybę, kuri pozuoja „ansambliai", pati būdama tokia

tyra, tokia paprasta. Ir tik tada, kai susidūrė su meile, ji pasijuto esanti nuoga ir taip prarado savo rojų. Tas, kurį ji myli ir kuris ją myli, yra vienas iš trijų anglų, Liti Bilis, britas iš „viduriniųjų klasių aristokratijos“, kaip sako autorius, šypsantis, nuolankus ir liūdnas.... Puikiai prasimanė tas Morje angliškus žodžius rašyti pagal prancūzišką ištarimą, o prancūziškus — pagal anglišką — net ponas Keno¹, ir tas išblykštul *Little Billee*, pavyzdžiui, būtų „Litrebilis“, žodis „e prends, priešingai, pasidarytų „je prong“! O sakiny *Voila l'espayce de hom ker jer swe!* — turėtų reikšti: „*Voilči l'espèce d'homme qxie je suis!*“

Ziustenas Merlenas susisvajojo.. . *Trilbi* iš tikrųjų buvo gatavas scenarijus. O kad autorius taip plačiai, taip smulkiai pasakoja, neaplenkdamas nė vienos fizinės ar moralinės detalės, aprašydamas gamtą, žmones ir papročius, tai režisieriui tik į naudą — geriau suprasti siužetą, herojus, epochą. Žiustenui bereikėjo tik perkelti šias detales į ekraną, laikantis jų aprašymo. Jis įsivaizdavo tuometinį Lotynų kvartalą, dailininkų ateljė, darbus ir šventes... Paryžių ir iškylas į užmiestį... Barbizoną, dailininkus su palaidinėmis ir medinėmis klumpėmis, su didelėmis šiaudinėmis skrybėlėmis, panamomis... Štai čia ir norėjo gyventi Liti Bilis-Litrebilis! — kartu su Trilbi, šalia Mile, Koro, Dobinji. . . , lygus tarp lygių. Nes Liti Bilis, jeigu tada buvo dar tik pradedantysis, tai vėliau šis pagarbos vertas berniukas, toks išauklėtas, taip gražiai apsirengęs ir toks gražutis — juodaplaukis, šviesiaakis — taps didžiuoju tarp didžiųjų.

¹ Remonas Keno — šiuolaikinis prancūzų rašytojas. Jis nesilaiko įprastinės prancūzų rašybos, o rašo žodžius taip, kaip jie tariami.

Ziustenas įsivaizdavo Liti Bilį prie didžiulės ateljė durų, besikankinantį iš sielvarto ir gėdos, pamačiusį, kaip Trilbi pozuoja prieš keliasdešimt vyrų visiškai nuoga... Jeigu anksčiau jie dar to nežinojo, tai dabar abu suprato, kad myli vienas kitą... Ach,—mąstė Ziustenas,—kad tik neprarasčiau humoro, būdingo Morje, tuo momentu, kai kūrinys darosi panašus į „Dama su kamelijomis“, kada pasirodo Liti Bilio motina ir jo dėdė pastorius, specialiai atvažiavę iš Anglijos, iš savo užkampio į Paryžių, susipažinti su mergaite, kurią jų sūnus ir sūnėnas nori vesti.

Bet iki to dar toli... Iš pradžių meilė... Meilė, pakeičianti Trilbi, šią mergaitę, iš kurios išeitų „nepaprastai gražus berniukas“... Ziustenas Merlenas su domesiu; su aistringumu smalsumu skaitė tą vietą, kur aprašoma iš meilės pasikeitusi Trilbi:

... Ji sublogo, ypač iš-veido, žandikauliai ir skruostai truputį išsišovė, tačiau jų linijos buvo tokios taisyklingos (taip pat ir kaktos, smakro ir nosies), kad ji nuostabiai, tiesiog neišaiškinamai pagražėjo.

Kadangi vasara ėjo galop, ji vis rečiau būdavo gryname ore, ir jos strazdanos išnyko. (Ji irgi buvo strazdanota, kaip ir Blanša! „Kaip apmaudu, nežinosiu nė į kur jus bučiuoti!“—rašė Remonas, ir Ziustoną net sujaudino šitas panašumas). Ji užsiaugino plaukus ir sukldavo juos į mažą kuodelį ant pakaušio, atidengdama savo nedideles, dailias, prigludusias ausytes, jos buvo labai vietoje — truputį atgal ir pakankamai aukštai: nė pats Liti Bilis nebūtų galėjęs jų geriau padėti. Taip pat ir jos burna, truputį didoka, kaip ir anksčiau, dabar įgavo aiškesnę, švelnesnę išlinkio liniją, o jos stambūs, angliški dantys buvo tokie balti ir tokie taisyklingi; jog net patys prancūzai jai mielai atleisdavo

jų anglišką dydį. Ir nauja, švelni šviesa įsižiebė jos akyse, kokios dar niekas niekadoms nematė jose anksčiau. Tai buvo dvi žvaigždės, dvi pilkos dvynės žvaigždės, ar greičiau dvi planetos, tik ką atsiskyrusios nuo naujos saulės, nes ta nuolatinė šviesa, sklindanti iš jų, nepriklausė joms vienoms...

.. Trilbi tipas,— skaitė Ziustenas,— daug labiau būtų vertinamas mūsų dienomis, nei penkiasdešimtaisiais metais. Tarp jos tipo ir ano, Gavarni išpopuliarinto Lotynų kvartale mūsų aprašomuoju laikotarpiu, buvo toks keistas kontrastas, kad visi, kuriuos kliudydavo jos grožio kerai, nustebę klausdavo savęs, kaip tai galėjo atsitikti...

Taip... Bridžitos Bardo epochoje Ziustenas parodys Milošo Venerą. Aukšto ūgio, talija vos pastebimai išlenkta, ant plačios krūtinės apvalios krūtys, nei per didelės, nei per mažos... Ne, ne, tik ne Junoną! Venerą, sakau jums, Venerą. Riešai ne per ploniausi, reto grožio rankos ir kojos. Morje plačiai kalba apie Trilbi kojų tobulumą, tiesiog nuostabiai kalba... Ekrane visai nereikės jos aprašyti, tereiks parodyti, ir viskas. Ziustenas Merlenas ieškos ir ras šitą Venerą, jis parodys ją, ir ji bus tokia graži, jog žmonėms net kvapą užgniauš... Tik vienas Svengali *kalbės* apie Trilbi grožį.. Vokietijos žydas itališka pavarde, genialus muzikas, „katė-voras“, čia vargšas, čia turtuolis, bet visais atvejais baisus. Asmenybė grasi, niūri, pikta lemianti. .. ji nuolat persekirodavo Trilbi, atsistodavo tarp jos ir saulės, mesdavo ant jos savo šešėlį... Jis irgi pastebėjo tą nuostabią permainą, vykstančią joje, ir kalbėjo jai apie tai:

.. Trilbi! Kokia jūs graži! Jūsų grožis mane varo iš proto! Aš jus dievinu! Suliesėjusi jūs dar labiau man

*patinkate; jūsų tokie gražūs kaulai! Kodėl neatsakote
į mano laiškus? Kaip! Jūs neskaitote jų? Jūs deginate
juos? O aš, aš — po velnių!.. Aš apie tai nepagalvo-
jau! Lotynų kvartalo grizetės nemoka nei skaityti, nei
rašyti; visas jų mokslas tai tik šokti kankaną su mur-
zinais kiauliašuniais, kurie vadinasi vyrai... Prakei-
kimas! Mes, mes išmokysime šitas kiauliašunbeždžio-
nes kitaip šokti, mes, vokiečiai. Mes sukursime jiems
tokią muziką, kuri juos iš tikrųjų pašokdins! Bum!
Bum! O Lotynų kvartalo grizetės išlies stikliuką pal-
tojo fyno, kaip sako tas jūsų kiauliašunbeždžionė, jūsų
suskretėlis verfluchter de Miuse, „kurį lydi tokia puiki
ateitis!“ Cha! Ką jūs išmanot apie poną de Miuse?
Mes irgi turime poetą, mano Trilbi. Jis vadinasi Hein-
richas Heinė. Jeigu tik jis dar gyvas, tai gyvena Pa-
ryžiuje mažytėje gatvelėje šalia Elizejaus laukų. Išti-
sas dienas jis guli lovoje ir mato tik viena akimi, kaip
grafiėnė Han-Han, ach! ach! Jis dievina prancūzų gri-
zetės. Net vedė vieną iš jų. Ji vardu Matilda ir turi
dieviškas kojytes, sūsse Fūsse, kaip ir jūs. Jus taip
pat jis dievintų dėl jūsų gražių kaulų; jam patiktų
skaičiuoti juos vieną po kito, nes jis irgi mėgsta žaisti,
toks pat pokštininkas, kaip ir aš. Bet, ach! Koks gražus
skeletas bus iš jūsų! Ir labai greitai, todėl, kad nes-
šypsote savo Svengali, pamišusiam iš meilės. Deginate
jo laiškus, visai jų neskaičiusi!..*

Ziustenas ryte rijo puslapius, kur žmonės su kūnu
ir krauju klusniai eina savo likimo keliais, jautė, kaip
jie griūte užgriūva ant jo lyg vaiduokliškoje sinera-
moje. Keistas mišinys pasidarė jo dvasioj: Blanša ir
Trilbi susiliejo, į vieną, tą pačią moteri... Tai jai, Blan-
šai, rašė tas baisus, genialus, nevalyvas, paslaptingas
Svengali, tai ji degino jo laiškus, juo labiau, kad žius-

tenas jų nerado pintinėje kartu su kitais, Tai Blanša turėjo pačias dieviškiausias kojas pasaulyje ir pilkas akis, dvynes planetas, ir tobulai gražius kaulus.

Tačiau iš laiko sutemų, iš Žiusteno jaunystės kilo trečia moteris, ji nepastebimai įslinko tarp anų dviejų. Jis tada buvo dar labai jaunas, ir ji ištekėjo už kito. Paskui daug metų Ziustenas gyveno su moterimi, kuri nebuvo nei jauna, nei graži, bet mylėjo jį ištikimai, atkakliai. Ji gyveno visai nepriklausomu nuo jo gyvenimu, buvo protinga, talentinga, mokėjo būti šalia, kai buvo reikalinga, mokėjo ir nekliūti jam. Tik vieno trūko šitai sąjungai — svajonės, tai buvo kokonas, iš kurio niekad neišskris peteliškė. Bet pasaulis didelis, Ziustenas galėjo svajoti, jeigu ne kur nori, tai bent apie ką nori... Tiktai šiandien tas priminimas Heinės, tarytum jis tebegyventų, tas faktas, kad genialusis ir žiaurusis Svengali citavo stisse *Füsse*... tas pačias eiles, kurias Ziustenas nuolat kartodavo, būdamas savo jaunatviškoje nevilty, kurios lydėdavo jo skausmą, kaip ratų bildesys kad lydi traukinį...

*Allnachtlich im Traume seh ich dich,
Und sehe dich freundlich grüssen,
Und laut aufweinend stürz ich mich
Zu deinen süssen Füssen.. .**

Sios eilės kildino iš dumblino praeities dugno burbuliukus, tarytum ten dar tebebuvo gyvas kažkas, dar neužtroškęs galutinai.

**Kas naktį aš tave sapnuoju,
Regiu, kaip meiliai sveikini mane.
Ir, balsu pravirkęs, puolu aš
Prie tavo saldžių kojų... (vok.)**

Jis jau mizanscenavo melodramą, kaip į Paryžių atvyksta Liti Bilio motina, kaip du jo draugai vargsta, jos klausinėjami... taip, Trilbi plonųjų baltinių skalbėja, taip, ji pozuotoja! Didis dieve! Bet štai pasirodo pati Trilbi ir atsisako nuo Liti Bilio, nes jai sakoma, kad ji sugriausianti jam gyvenimą...

Scena, kai šaukdamas įbėga Liti Bilis: „Trilbi, kur Trilbi? — kas su ja atsitiko?.. Ji pabėgo... o!“ Šią sceną Ziustenas suvaidina pats,— jis beveik ją rėkte išrėkia. Liti Bilis netenka sąmonės, jį ištinka lyg ir epilepsijos priepuolis, jis kliedi...

„...Visados įvyksta tai, ko visai nelauki. *Pazienza!*“

Reikėtų parodyti, kaip meilė nušluoja viską, visą gyvenimą, sudarytą iš sąlygybių, elgesio normų... Kaip ten, kur buvo meilė, tačiau jos liepsna užgeso, viskas išsenka, išdžiūsta, miršta, net žolė nebeželia... „Pagalvokite apie tai, kiek nedaug vietos teuzima žmonių gyvenime įvykiai, jeigu juose nedalyvauja širdis ir protas...“ Rodos, Ziustenas cituoja Remoną, Blanšos korespondentą! O toliau? *Pazienza, pazienza!*, . Dabar reikia sutvarkyti pirmąją dalį.

Ziustenas rašė, darėsi pastabas, sekė savo veikėjų gyvenimą, rinko juos iš minios, kurią buvo sutelkęs diu Morje, žymėjo kulminacinius punktus, atskiras scenas... Jis greitai, labai greitai yrėsi į priekį: Ziustenas Merlenas buvo pats sau šeimininkas, jis galėjo daryti ką nori ir kaip nori.

Ir visą laiką, kol jis dirbo, Trilbi turėjo Blanšos bruožus... Nes dabar ne Blanša buvo panaši į Trilbi, o Trilbi į Blanšą... *Pazienza!* Anksčiau ar vėliau ji atsigrėš į jį!

¹ Kantrybės (*ital.*).

Dienos ir naktys... Ziustenas Merlenas gyveno savo veikėjų gyvenimu..

Prabėga penkeri metai. Liti Bilis, apgaubtas motinos ir sesers rūpesčio, pamažu taisosi savo tėviškėje ir jau yra garsus. Devonširo peizažai, mąstė Ziustenas, buvęs ten vaikystėje su motina, Devonširo peizažai, erdvūs, žali, dyki, perduos Liti Bilio sielos stovį, tą tuštumą, jame susidariusią. Kam,— klausė savęs Ziustenas Merlenas,—kam atvers savo sielą šis vienišas, užsidaręs vidutinis anglas, korektiškas ir genialus? Gražutės kaimynės šuniui? Taip, šuniui, šuo geras pašnekovas Liti Biliui. Ziustenas net monologą parašė: „Aš mąstau apie Trilbi,— pasakys, pavyzdžiui, Liti Bilis,— mąstau apie ją nuolat ir be jaudinimosi. Man tarytum kas pašalino bandymų tikslais dalį galvos smegenų, ir aš nieko neįjaučiu, nieko daugiau, kaip nerimą dėl šio įdomaus reiškinio — mano abejingumo viskam pasaulyje..." Bet jis niekam apie tai neprisipažįsta, net ir tada, jeigu nuobodžiauja piknikuose ar muzikiniuose vakarėliuose, kuriuose dalyvauja gražioji kaimynė, jauna ledi, jo sesers bičiulė... Prieš jį — tik tuštuma, skendinti nuolatiniėje blankioje prieblandoje. O paskui, vieną gražią dieną, Viljamas Bago, *alias* Liti Bilis, išskleidžia sparnus ir skrenda į Londoną, kur jo laukia šlovė. Ziustenas Merlenas įsivaizduoja atsisveikinimo sceną, laukiančius ties priebučiu arklius, tarnus...

Londonas, pasisekimas, aukštoji visuomenė ir tolyginis abejingumas viskam. Visa tai Žiustenui Merlenui buvo per daug gerai pažįstama, jis žinojo, kaip parodyti vieną iš tokių salonų, kur šnekučiuojama niekniekiai ir tūpčiojama aplink garsenybę... Kaip tik tokiam salone du labiausiai publikos liaupsinami žmonės, Liti Bilis ir kitas, ne mažiau garsus dailininkas, tylėdami

žaidžia bilboke... Bet, prieš išeinant, lyg tęsdamas gyvą pokalbį, Liti Bilis galėtų pasakyti: „Šiandien aš pusryčiau su dviem pačiais geriausiai, pačiais seniausiai savo draugais... Jeigu aš būčiau pastebėjęs po stalu degantį bombos dagtį, aš būčiau nė nepakrūtėjęs gelbėtis ar gelbėti savo draugus...“—„Bet juk yra tapyba“,—sakys pašnekovas. „Buvo tapyba...“—atsakys Liti Bilis. Ir jie išsiskirs. Nebloga scena.

O paskui—muzikos vakaras vienuose iš pačių žymiausių Londono namų... Ziustenas dar ir dabar prisimena priėmimus, ruoštus jo tėvo garbei Anglijoje. Melomanai kalba apie nuostabią moterį, pasirodžiusią prieš kokius dvejus ar trejus metus muzikos horizonte, apie dainininkę, prieš kurią lenkiasi ekstazėje patys didieji menininkai ir karūnuotosios galvos, kuriai tiesiog su lopeta žeria gėles, brangenybes ir širdis, apie dainininkę, kuriai lygios dar niekadų nebuvo ir niekadų nebus... Svengali! Kadangi muzika, tik muzika viena begali prasiskverbti pro Liti Bilio abejingumą, tai jis susidomėjęs klausosi pasakojimo apie dainininkę, ir mintis, kad kada nors jis, gal būt, išgirs šitą dievišką balsą, padeda jam apsispręsti nesižudyti, kol išgirs ją dainuojant.

Ziustenas Merlenas gyveno *Trilbi*. Jis iš to veikalo žinojo viską, ir stambmenomis, ir smulkmenomis. Ką paims iš jo filmui? Jis pradėjo atrinkinėti. Kaip jis buvo dėkingas diu Morje, kad tas jam nupiešė, kaip atrodė Trilbi, tapusi vėliau ponia Svengali, garsia dainininke, kada visuose Blanšos namuose nebuvo nė vienos fotografijos, ir net veidrodžiai, kai Ziustenas eidavo pro juos, rodė, nuleisdavo blakstienas, slėpdami nuo jo Blanšos atspindį. . .

... Aukšto ūgio motelis, apsisiautusi savotiška graikų tunika iš auksinio brokato, išsiuvinėto raudonais paukščių sparnais; jos nuogi pečiai ir rankos buvo balti kaip sniegas, o galvą puošė nedidelė žvaigždžių karūna, vešlūs kaštoniniai plaukai, susegti ant pakaušio, leidosi žemyn beveik iki kelių,— tokius plaukus gali pamatyti tik kirpyklų vitrinose, sėdinčių nugara į žiūrovus moterų, kai reklamuojama kokia nors priemonė plaukams auginti...

Jos veidas buvo smulkus, į žmones ji žiūrėjo veikiau sutrikusi, nepaisant dirbtinio šviežumo,— bet veido bruožai buvo dieviški, o išraiška tokia švelni, tokia nuolanki, tokia jaudinanti savo romumu ir paprastumu, jog į ją žiūrint tiesiog širdis tirpdavo. Niekados prieš tai nei vėliau, nei scenoje, nei estradoje niekas nematė tokios nuostabios, tokios viliojančios moters...

Daugiausia rūpesčio Žiustenui kėlė jos ilgi kaštoniniai plaukai... Blanša buvo blondinė, ji buvo auksas ir sidabras, ir jos plaukai buvo kirpti. Gaila, bet ji, be abejo, nešiojo kirptus plaukus. Visur kitur tai buvo ji, tai buvo Svengali, tai buvo Trilbi. Blanša netrukus atsigręš į jį! Jis ją pamatys... Bet Žiustenui reikėjo pailsėti: nuo įtempto darbo prasidėjo širdies plakimas, galvoje stovėjo rūkas. Nereikia pamiršti, kad šitoks darbas — tai sportinės varžybos, išsekinančios kaip „šešiadienės dviračių lenktynės“. Prieš pereinant prie finalinių scenų, jam reikėjo atsikvėpti, o paskui sukaupti jėgas ir iš karto...

Išėjęs į sodą, Žiustenas pamatė vakaro saulėje pirmašias rožes! Jau? Kiek tad dienų ir naktų jis praleido su Trilbi, su Blanša? Jam linko kojos, jis buvo kaip sudaužytas... Geriausia būtų kur nors išvažiuoti, pakeisti aplinką. Jis staiga panūdo matyti žmones, girdėti

triukšmą, balsus, žingsnius... Ziustenas grįžo į namus nusiskusti, persirengti. Jis apsivilko savo mėgstamuosius marškinius, patogų mėlyno kašmiro švarką... Jis buvo patenkintas, jam atrodė, kad reikalai klostosi gerai, jo nuotaika buvo pakili, džiugi. Nusiskutęs, kruopščiai susišukavęs aureolę ir netgi sulaidytomis kelnėmis — kas būdavo ne taip jau dažnai — Ziustenas, persimetęs per ranką apsiaustą, nuėjo į garažą. Jis pietaus *Padvėsusio arklio* restorane.

O žmonių, žmonių! Kaip tik tai, ko jam reikėjo. Elegantiškos moterys, vyrai, šunys... Tyli muzika, sklindanti, rodos, iš sienų, blyškios spalvos, kvėpalai, sumišę su cigarečių dūmais... O moterų gražumas! Vienos paryžietės, beveik visos vienplaukės, plonytėmis talijomis, aukštai pakeltomis krūtėmis — tokia šiomet mada — perlų eilės krinta kaskadomis ant pradėjusios rusvėti nuo saulės odos, bateliai siauri ir smailūs, švarkeliai trumpi kaip bolero ir pūstos šukuosenos — bumbulai; su tokia šukuosena galva atrodo didelė, apvali lyg amalo gurgutis... Bet šiokios ar anokios, jos yra visuomet žavios, jos moka padaryti taip, kad... Graži šviesiaplaukė mergaitė perliejo Ziusteną savo žėrinčiu žvilgsniu. Ar ji pažino Ziusteną Merleną, režisierių, ar pažvelgė tik taip sau? Tarp kitko, kodėl būtų geriau, jei šis žvilgsnis būtų nukreiptas į jį patį, o ne į Ziusteną Merleną? Ziustenas Merlenas yra jo paties kūrinys, tai — jis pats. Ką tai reiškia — būti mylimam dėl paties savęs? Ziustenas Merlenas buvo dar labiau jis patsai, negu jo lūpos ir visa kita. Šio vardo jis nepaveldėjo, jis pats jį susikūrė. Atseit... Per savo pypkės dūmus jis nusišypsojo šitam gražiam kūdikiui, ir damos kavalierius visai neapsiniaukė; jis

didžiavosi sėdįs šalia tokios žavios būtybės, jis buvo jaunas ir tiesiog niekuo nerizikavo: pagyvenęs žmogus negalėjo apniaukti jo. Ji buvo neginčijamai graži, tačiau Ziustenas Merlenas ieškojo ne Merilainos Monro, o Milošo Veneros. Jis jau pradėjo žiūrėti į moteris iš šito taško. Ziustenas valgė už keturis, Antuanas būtinai norėjo jam patarnauti pats, išrinko ypatingą šatonef-diu-pap, jis žinojo kaip savo penkis pirštus restorano rūsi, o ponas Merlenas buvo iš tokių, kuriems duodama ne patys brangiausi, o patys geriausi vynai. Kavos gerti Ziustenas persikėlė į barą, paskutinį žvilgsnį metęs į kiek nusivylusią gražuolę. ..

Bare pro dūmus nieko nebuvo galima įžiūrėti, o visuotiniam klegesys kartais pasigirdavo biliardo rutulių kaukšėjimas, sklindąs iš gretimo kambario, kur irgi turėjo būti daug žmonių, sprendžiant iš jų keliamo triukšmo. Kai Ziustenas pamatė ateinant baroną, kuris buvo dar labiau sulysęs nei aną kartą ir atrodė kaip tikras valkata, jam pasidarė truputį gėda, kam jis toks sotus ir raudonas. Baronas kilstelėjo du pirštus prie beretės, ir Ziustenas, pasikėlęs, mostu pakvietė jį prie savo staliuko. Baronas priėjo, pasisveikino, tačiau pasisakė skubąs, atėjęs tik pasiteirauti Antuano, ar jam nesą laiškų, ir išėjo.

— Baigtuvės visiškai,— tarė Antuanas, paduodamas kavą,— net savo adresu jau nebeturi, rašo jam mūsų adresu į restoraną. Iš pilies išmėtė — užantspaudavo pilį... Niekaip neatspėsite, kur jis dabar gyvena...

— Ne... O kur?

— „*Padvėsusio arklio*“ *kempinge!* Pirmajame name-lyje, tame, kur matosi nuo kelio pravažiuojant... Laiš-

— Klumpėje?

— Kaip tik ten, ponas Merlenai! Stai jau antra diena laikosi gražus oras, bet jis ilgai netvers, patikėkite man, mano kojos neapgauna.. Kas žino, baronas gal ir išsikapstys iš bėdos, nors jo metuose tai labai sunku.

Ziustenas įsivaizdavo kempingą tamsią naktį. Jis pats būtų bijojęs pasilikti vienas tarp tų tuščių palapiinių — baugių slėpynių...

— Sunku,— pakartojo Antuanas, pildamas avietinės,— sunku žmogui, prie to nepratusiam... Kaip dabar matau jį medžioklėse su ta dama, kuri jį išmušė iš vėžių. Mano manymu, ji nebuvo niekuo ypatinga. Tiesa, kai ją matydavau, ji vis būdavo su medžioklės kostiumu, visai kaip berniukas...

— Blondinė?

— Kai ji nusiimdavo kepurę... taip, labai šviesi.

— Dažyti plaukai?

— O ne, natūralūs... dažytos blondinės niekad nebūna tokios šviesios, nebent jau išsiblukina plaukus visiškai. . . Labai, labai šviesi...

— Aukšta?

— Jūs per daug iš manęs norite, ponas Merlenai! Moteris su vyrišku kostiumu — tai apgauna akį...

— Ir jokių ypatingų žymių? . . Antuanai, jūs esate išsiblaškę!

— Tikrai pasakius, ponas Merlenai, aš į ją gerai ir neįsižiūrėjau! Per medžioklę pas mus tiek žmonių būna, kad sunku ir įsivaizduoti...

Na ir Antuanas! Stai žmogus, kuris matė Blanšą, ir tas pats į ją neįsižiūrėjo! Bet Antuanas, lyg jausdamas savo geriausio kliento apmaudą, pridūrė:

— Maloni, kas tiesa, tai tiesa... Neužgaidi ir viską

valgo, ne taip, kaip tos vištos, kur viską peikia, viskas joms negerai ir valgo atkišusios dantis. Tiesa, pamedžiojus atsiranda ir apetitas, jeigu medžioji kaip reikiant, kaip ta ponia. Atleiskit, ponas Merlenai, mane šaukia... Žmonių šiandien kaip užgriuvo nuo pat pusryčių, tai ir nemažėja...

Vienu žodžiu, žinios buvo labai šykščios. Ziustenas paliko ant stalo pinigus ir išėjo... Jam buvo trošku •tame bare, jis buvo visai atpratęs nuo dūmų, triukšmo, alkoholio. Jis būtų mielai grįžęs namo pėsčiomis, grynų oru, bet ką daryti su mašina, o ir per toli... \

Blanša nebuvo kuo nors ypatinga... Jos buvo galima net nepastebėti,— jis skaitė kažką panašaus viename iš pirmųjų laiškų... Na, žinoma, tai sakė Blanšai *B* didžioji! Bet vis dėlto, vis dėlto... Trilbi nė to tiek nebuvo nepaprasta, graži mergaitė, ir viskas... Ir vis dėlto... Kartais užtenka žvilgsnio, aplinkybių, kad imtų veikti žmoguje slypinčios galios... Ir tada pasidaro kažkas fantastiško. Trilbi fantastika buvo kitokia nei Blanšos. Ko fantastiško turėjo Blanša? Noro skristi į mėnulį? Mūsų dienomis tai jau ne fantastika, greitai visi žmonės su tuo apsipras... Automobilių žibintų šviesa apakino Ziustoną, ilga virtinė mašinų riedėjo jam priešais, matyt, atidarė geležinkelio pervažą... Taip, Blanšos nebuvo nieko antgamtiško. Nebent stiprumas jausmų, kuriuos ji sukeldavo. Kaip ir Trilbi. Galia, kurios dar nesugebame išaiškinti. „*Ar jūs buvote kada sutikusi vyriškį, kuris nebūtų jūsų įsimylėjęs?*“ *Trilbi akys sudrėko nuo tylaus džiaugsmo — toks gražus buvo šis komplimentas. Paskui, valandėlę pagalvojusi, ji atsakė nuoširdžiai ir labai paprastai: „Ne, aš negaliu sakyti, kad būčiau kada tokį sutikusi, bent aš negaliu greitai prisiminti tokio. Tiesa, aš užmiršau*

šitiek žmonių!" Ziustenas Merlenas iš tikrųjų mokėjo *Trilbi* atmintinai...

Buvo jau vėlu. Kaimas miegojo, paskendęs visiškai tamsoje. O juk nebloga buvo važiuoti per mišką, per laukus... Jis pastatė mašiną garaže ir tiesiog iš jo nuėjo į virtuvę. Stiklinė viski jam nepakenks... Keista, kad Blanša neturėjo šaldytuvo. Ir radijo. Matyt, juos išsivežė. Antgamtiškas žavesys... Nešinas buteliu ir stiklu, Ziustenas nuėjo į biblioteką ir atsisėdo raudonajame krėsle... Gal būt, jeigu jis, Ziustenas, mokėtų mylėti pakankamai stipriai, antgamtinės jėgos parodytų jam Blanšą, stovinčią miegamojo duryse, ant viršutinio laiptelio. Ziustenas žiūrėjo į duris. Moteris su ilgais baltais naktiniais marškiniais, skara ant pečių. . . Ji pasuka galvą, ir matosi tik truputis jos profilio, jos priglundusi prie galvos ausytė...

Ziustenas knaptelėjo nosimi ir pabudo. Jeigu jis nenori visiškai įmigti šitame fotelyje, tai geriau gulti į lovą.

Rytą, kai jis vėl atėjo į biblioteką ir atsisėdo už stalo, tea buvo didelė netvarka... Nuo to laiko, kai buvo užsiėmęs *Trilbi*, pintinė su laiškais buvo atidėta 4 šali. O dabar laišakai guli štai pačiame stalo viduryje. Nejaugi vakar jis būtų apvertęs pintinę? Tačiau ji stovėjo toje pačioje vietoje, ir laiškų rodos, nesumažėjo. Tiesa, vakar jis nemažai išgėrė ir suvalgė ir netgi vos neužmigo raudonajame fotelyje. Tarp kitko, jeigu jau laišakai atsidūrė vidur rašomojo stalo, tai aišku, kad jis pats juos ten ir padėjo. Geriau pažiūrėkime, kas juose rašoma, ar poniją Blanšą įsimylėję vyrai turi ką nors naujo pasakyti... Ziustenas Merlenas aiškiai ieškojo dingsties, kad tik galėtų dabar palikti *Trilbi*

nuošalyje. Jis apsimetė, kad visai ja nesidomi, nusi-
suko nuo jos, net nežiūrėjo į tą pusę... Kad geriau
galėtų ją nučiuoti! Paskui jis puls vienu šoliu ir pa-
rašys paskutiniąsias scenas.

Trečiadienis.

Brangioji Ponia,

*esu tikras, kad šis laiškas jus apvils (kuo gi, dieve
mano?), todėl ir rašau jį bijodamas. Tačiau aš neprade-
čiau jo rašyti iš naujo, o jeigu jį perskaitysiu, tai
tik ištaisyti rašybos klaidas.*

*Mano brangiausioji Ponia, ačiū jums už tą pakilią
nuotaiką, kurią man atvežėte, ačiū, kad atvažiavote
į Strasburgą, kad jūs tokia, kokia esate iš tikrųjų,
ačiū už tūkstantį nenusakomų dalykų, kuriuos aš jau-
čiu nuo vakar dienos ir kurie ypatingai išaukštino ma-
no gyvenimo klausimą.*

*Už visa tai, už visas tas dovanas, gal būt, ir men-
kavertes jūsų akimis žiūrint, aš esu jums be galo dė-
kingas.*

*Vakar, kai grįžau iš Belioro, aš norėjau klykti iš
džiaugsmo, rėkti kaip laukinis — atsigriebdamas už sa-
vo drovumą. Mano automobilis darė vos 65 kilomet-
rus, o aš, brangiausioji Ponia — mažiausia 210, kaip
matote.*

*Bet pabandykime dabar nustatyti koordinatas,
o paskui vėl tebūnie, kas bus. Aš su jumis mačiausi
tik keturis kartus. Jūs man pasirodėte — ne, jokių ap-
rašymų — jūs man pasirodėte labai miela, ir tai, žino-
ma, jums atrodo visai natūralu. Man taip pat — bet
vėliau viskas pavirto stebuklu.*

*Man toks įspūdis, — nuo kada? nesvarbu — kad aš
surizikavau įžengti, ne — šokau be baimės ten, kur
samprotavimai, logika, traukos jėga neegzistuoja,*

o svaigulys ir pašėlęs greitis — būtina sąlyga. Taigi padarykime išvadas (aš matau, kad mano pastangos nustatyti koordinatas apgailėtinaai žlunga).

Kokios čia gali būti išvados? Manau, kad aš jus myliu, bet visai nežinau, kaip jūs į tai pažiūrėsite. Taip pat nežinau, kas praktiškai galėtų iš to išeiti, aš šiuo momentu pernelyg aukštai skrajoju, kad dėl to kvarščiau sau galvą. Aš pasižadėjau vengti žodžio „meilė“ ir jo giminaičių (kaip aš laikausi savo pažadų!). Gal būt, todėl, kad šis žodis pernelyg nuvalkiotas, gal ir todėl, kad, kreipiantis į jus, jis įgyja naują galią, naują jėgą, tokią neįveikiamą, jog aš ne iš karto drįsau jį pavartoti, kai norėjau pavadinti dalykus, egzistuojančius vos keletą dienų, netgi valandų.

Baigiu. Bis laiškas ir taip per daug supainiotas. Ką jūs apie jį pamanysite? Žinau, jūs nesijuoksite iš jo. Gal būt, perskaičiusi kilniai nusišypsosite. Jums aš pasirodysiu jaunas, romantiškas. Ir vis dėlto aš niekad dar taip nesistengiau būti objektyvus, teisingai sakyti tai, ką galvoju.

O gal jūs griežtai jį pasmerksite. Nes, galų gale, jam visai trūksta santūrumo. Jame yra kraštutinybių, vos leistinių sakyti po keturių susitikimų ir pusvalandžio intymumo vulgarioje aplinkoje. Jūs pykstate ant manęs už tai, Blanša?

Aš turėčiau, mieloji Ponia, dar daug ką jums pasakyti. Tik nežinau, ką būtent. .. Bet visų pirma norėčiau, kad jūs man pasakytumėte — ir greitai, tiesa? — ką manote apie laišką. Nes jeigu aš leidžiu sau per daug kalbėti vien apie save, apie savo jausmus, tai tik todėl, kad aš beveik nieko nežinau apie jus ir galiu jums tik reikšti savo troškimus, nuolankius troškimus, tokius, pavyzdžiui, kad leistumėte man dar ir

dar žiūrėti į jūsų akis, į tas akis, kurių spalva dabar taip giliai įsispaudė į mano atmintį, jog niekadęs neišdils. ..

Tomas

Ziustenas atsiduso, surado voką — apvaliame štampe buvo skaičiai: 52—10—12. Dveji metai po Remono, po kiek dar kitų... Ne visi gi išimylėję Blanšą vyrų rašė laiškus, turėjo būti ir tokių, kurie nerašydavo...

Strasburgas, ketvirtadienis.

Ačiū už jūsų laišką, brangiausioji Ponia, kur, kalbėdama apie save, pasitenkinate vos keletu brūkšnių, nes išleidžiate svarbiausias detales, pavyzdžiui, savo švelnumą, tą baisų švelnumą, dėl kurio jūs tiek pat kalta, kiek... na, sakysim, vėlyvis dėl savo nuodingų pradų.

Aš vos neatvykau į Paryžių sekantį sekmadienį po jūsų išvažiavimo. Man tai sukliudė padaryti labai jau niekingos aplinkybės. Mane tai sukretė, lyg būtų atsitikę kažkas nepataisomo. Po savaitės, kitos jūs mane pamiršite, tiesa, brangioji Ponia? Aš dėl to nuliūsiu, bet man bus malonu liūdėti.

(Tarp kitko: Štai jau penkios minutės, kaip aš jaučiuosi esąs labai laimingas. Prieš tai aš buvau, galima sakyti, paskendęs sielvarte. Ačiū, Blanša, už šią dovaną, kurią man duodate, kurią aš imu iš jūsų jėga, kaip ir visi kiti. Argi padorios moterys neturėtų taip pat duoti dovanų?)

Tą vakarą, kai jūs išvykote, aš vėl trumpai mačiau su Anri ir suspėjau jam pasakyti, kad Paryžiaus greitas išvežė jus, įsitaisiusią kamputyje prie lango, pavėlavęs (o stebuklas!) trisdešimt penkias minutes. Bet manau, jog jis nepastebėjo, kad mano kojos

buvo atsiskyrusios nuo žemės ir kad aš buvau įelektrintas stebuklinga elektra. Įmonėms kartais ypatingai trūksta išvalgumo.

Prieš tris dienas aš pabuvojau toje pačioje vietoje, kur pirmąkart pajutau jums kažkokį neapsakomą švelnumą. Aš turiu galvoje plentą į Paryžių ir tą keliuką, kuriuo mes truputį paėjėjome pėsti. Nors su manimi buvo draugas, man pavyko, padedant aplinkai, susikaupti taip, kaip aš norėjau. Atleiskite man šitą lamarinišką paistymą.

Gal aš būsiu Paryžiuje kitos savaitės sekmadienį; ar negalėčiau jums pranešti laišku arba telegrama ir prisistatyti pas jus apie vienuoliktą valandą ryto?

Dar vienas prašymas, labai nekuklus: ar nepranešumėte man savo telefono numerio ir valandų, kuriomis aš galėčiau tikėtis rasti jus namie, per daug netrukdydamas? Matote, brangioji Ponia, aš stengiuosi klastingai pagrobtį jūsų balso skambesį, jau pasigrobęs akių sparvą!

Man atrodo, kad šis laiškas yra kvailas ir jums nepatiks. Tai geriau jau baigti... Nes argi išsakysi, argi perduosi žodžiais, kas jūs esate man...

Iki greito pasimatymo, brangioji. ..

Tomas

Vargšas Tomas... Jis norėjo atvažiuoti į Paryžių, vaikytis savo meilę... „Man tai sukliudė padaryti labai jau niekingos aplinkybės...“ Vargšas Tomas, šis irgi, matyt, be grašio, gyvena tik iš algos. Ką jis veikė, šitas Tomas, provincialas, ir dar koks provincialas! Ziustenas ėmė peržiūrinėti melsvus lapelius, išmarginčius truputį netvarkinga rašysena, inteligento rašysena. ..

... Aš žinau, žinau, kad ši lapkričio septintoji, praleista su jumis Paryžiuje, ilgai ilgai duos peno mano svajonėms. Viskas mano akyse įgyja — arba tik atrodo, kad įgyja — fantastines proporcijas (tai ne iš įkarščio, Blanša, o greičiau iš prietaringumo). Manau, kad tai yra dar vienas būdas jums „išsaugoti“.

Visų pirma, patikėkite, Blanša, brangioji, kad aš nesistengiu užimti jūsų gyvenime per daug vietos. Aš norėčiau tikrai, kad jūs priimtumėte, kad jūs toleruotumėte šį... dalyką. Blanša, maldauju jus, teikitės priimti mano dovaną — Šį visiškai naują ir dar niekam netarnavusį jausmą...

... Aš rengiausi papasakoti jums apie save ką nors anekdotiško. Bet matau, kad, kai tik paliečiu šią temą, mane apima liūdesys. Mano gyvenimas yra taip panašus į vegetaciją. Ką aš galėsiu pateikti viešpačiui dievui, kai jis mane pasišauks-pas save? (Jeigu viskas ir toliau taip bus, tai laukti ilgai neteks.) Keletą miligramų nukleino rūgščių, jam visai nepavojingų. (Tarp kitko, aš visai nesiruošiu duoti dovanų amžinajam tėvui...)

Kas gi jis pagaliau yra, tasai Tomas? Mokslinis darbuotojas, chemikas kokioje nors laboratorijoje, ar kas? Stai laiškas nuo jo, atrodantis kiek kitaip... Ant popieriaus štampas... „Selekt“, amerikiečių baras... Žiustenas probėgšmais žvil^{telio} į puslapius, jis buvo be galo ilgas, tas laiškas, rašytas, matyt, nakti, buvo sužymėtos net valandos...

Pusė antios.

... Aš noriu pratęsti, leiskite man šią prabangą, paskutines minutes kartu su jumis iki aušros. Noriu dar tikėti, iki patekės saulė, iki prasidės kažkas, tikėti,

kad jūs įėjote į mano gyvenimą ir niekad iš jo> nebeišeisite, kad gyventi be jūsų man yra fiziškai neįmanoma, kad realistai — baisyos senmergės ir, bendraujant su jais, reikia būti labai apdairiam. Aš dėl to išgersiu tiek viski, kiek reikės...

Žiustenui sunku buvo toliau skaityti... Keliolika puslapių svaičiojimų... ir ne svaičiojimų, tai buvo meilės laiškas, ir viskas. Tomas, rodos, prisipažįsta, kad išgėrė viski virš saiko, kad kelneris kartkarčiais ateina pasižiūrėti, ar nenuvirto dar jo klientas į pastalę, ir, įsitikinęs, kad viskas tvarkoj, nueina sau. .. Bet naktis bėga:

Ketvirta valanda.

.. aš pasilieku sau neatimamą teisę jus mylėti tiek, kiek man patiks. Ach, Blanša, ar ne iš pilko dangaus jūs paėmėte spalvą savo akims? (Vieną viandokso¹ — šaukia kelneris.)

Bet pažadu jums neįkyrėti savo šūkalojimais. Jums aš noriu būti (kiek tik jums patiks ir net daugiau) draugas, kartais nereikalingas, užmirštas, bet visados esąs čia pat, po ranka, pasiruošęs ir kuklus, kaip budinti slaugė. Bet, kas ko verta, paaiškėjo tik praktikoje. Išbandykite mane. Prisiekiu jums, Blanša, mylimoji, kad aš būsiu labai geras draugas. Aš taip mažai suvartoju šimtui kilometrų. Mano išlaikymo kaštai tokie maži (10 eilučių kas du mėnesiai), be to, esu paklusnus kaip lordas. Tačiau turiu pridurti, kad manęs dar negamina serijiniu būdu.

Priimkite, o mano meile, šią draugystę, kurią jums siūlau ne kaip surogatą, o kaip praktišką dovaną, sulankstomą, portatyvią (ji lengvai telpa rankinuke).

¹ Stiklinė dirbtinio mėsos buljono.

Tuojau įteiksiu šiuos viski svaichiojimus jūsų namų durininkei, ji jau gal bus atsikėlus, ta moteris. Paskui pėdinsiu Rytų geležinkelio stoties link.

Patį paskutiniausią kartą, dievinamoji mano Blanša, leiskite man jums išsakyti savo meilę, tokią beviltišką ir vis dėlto tokią šviesią. Kas beatsitiktų, aš pasiliksiu jums be galo dėkingas.

Tomas

Brangioji Ponia,

ačiū už laišką. Jis viską, o podraug ir mane patį, nuostabiai taikliai padeda į savo vietą. Aš tai sakau be kartėlio ir be priekaištų.

Tačiau ateinančią sekmadienį aš atvažiuosiu į Paryžių. Man reikia jus matyti. Kur ir kada jūs norėsite.

Nuoširdžiai jūsų

Tomas

Ziustenas apmaudžiai atsistūmė su foteliu nuo stalo. Jis staiga pajuto solidarumą su visais tais vyrais, kuriais žaidė Blanša. Tomo laišškai jam priminė, kad būtų visai nebloga išgerti stiklą viski prieš pusryčius. Jis nuėjo į virtuvę. Šie keli laišškai buvo Remono romano trumpa santrauka: susitikimas, meilė iš pirmo žvilgsnio, išsiskyrimas; antras susitikimas, meilė, perinanti į ekstazę; giljotinos peilis. Galas. Šį kartą Blanša buvo greitesnė, guvesnė, ir, svarbiausia, jai užteko skonio, kad nėjo gulti su šituo savo „korespondentu“. Romantikas, provincialas. Vienas iš tų, kurie atvyksta į Paryžių nebūtinai Rastinjakais ir, kartą išsivadavę iš savo provincializmo, nebe mėgdžioja, o „yra“ paryžiečiai ir atneša savo juodžemio į Paryžiaus dirvą. Blanša jį gal sutiko pas savo draugus

Strasburge, kur ji buvo nuvažiavusi nežinia ko, pavyzdžiui, kad ir tų draugų aplankyti. Tomas pasitaikė jai ant kelio.

Ar yra kokie nors „moksliniai tiriamieji darbai“ Strasburge? Visai galimas dalykas, juk ten yra universitetas, yra profesorių... Tomas galėjo būti vienas iš tų herojų, kurie miršta nuo dar nežinomų ligų, patys likdami nežinomi, kaip tas kareivis po Triumfo arka. Vienas iš tų, kurie nešioja liustrino antrankovius, kaip sako Šarlis Dro-Panderas, Blanšos „Luna-parko“ ūkvedys, iš tų, kurie miršta be litaurų ir trimitų, be gėlių ir vainikų, kaip ir pridera mokslo skruzdėms. Ziustenas pajuto karštą simpatiją šitam Tomui, puikiai viską mačiusiam ir žinojusiam, kad Blanša labai greitai paliks jį pelyti savo užkampyje. O gal iš tiesų ją pažinti — nelaimė?

Nešinas stiklu viski, Ziustenas grįžo į biblioteką, patogiai užsirūkė pypkę... Iš esmės paėmus, šie „žmo-giškieji dokumentai“ neverti gerai parašyto romano. Jiems įdvasinti reikalingas menas. Ziustenas Merlenas pasinėrė į samprotavimus apie meną. Vieną dieną, kada jis liausis kūręs filmus, jis parašys, kaip jie kuriami. Kaip būdavo kuriami jo laikais. Dabar yra sinerama. Kaip menas prisitaikys prie sineramos, kaip jis pritaikys sineramą prie savęs, ką jis iš to peš? Tai, žinoma, ne rytdienos klausimas, tačiau Ziustenas jau dabar gailėjo seno darbo įrankio, kuriuo jis taip ilgai naudojasi ir kuris anksčiau ar vėliau dings. Jo meną užgriuvo progresas kaip neišvengiama lemtis. Tarp kinematografijos ir aviacijos iš esmės nėra jokio skirtumo: negalima kurti filmų, atsiliekant nuo progreso. Kokia laimė būti rašytoju ir turėti reikalų tik su kalba, lydinčia tave nuo pat gimimo ir gaivališkai besikei-

čiančia kartu su tavim per visą gyvenimą. Rašytojui niekas neprimeta spalvų, plačiojo ekrano, stereoskopinių nuotraukų... Ziustenas pagalvojo apie stereoskopinį kiną ir staiga neištvėręs pašoko ir ėmė žingsniuoti po kambarį... Vis dėlto įdomu būtų pabandyti!

Ziustenas išėjo į sodą, į kelią, į laukus.. , Rašytojo niekas neskiria nuo jo žodžių,— mąstė jis,— ar jis rašytų žąsies plunksna, ar mašinėle, ar kalbėtų į diktofoną. Minties perdavimo būdas neturi jokios reikšmės, svarbu pati mintis ir jos žodinė išraiška, galinti skambėti kaip ateities fantastika ar pranašystė... tai priklauso nuo pažiūros į daiktus. Viskas čia yra kūrybinio genijaus rezultatas... tuo tarpu jis, kinematografininkas, priklauso nuo techninio kinematografijos stovio, nuo mokslo.

Artindamasis prie plastmasinių medžiagų fabriko, tačiau be jokio ryšio su šia aplinkybe, Ziustenas Merlenas pagalvojo, kad, atsiradus naujoms "medžiagoms ir radarui sugebant iš tolo valdyti negyvus daiktus, skulptūroje irgi gali įvykti pakitimų. Statula vaikščios, sukinėsis, šoks... Muzika taip pat išplės savo ribas, ryšium su naujų instrumentų išradimu ir ištobulėjimu ausies, kuri sugebės suskaldyti garsą tarsi plauką. .. Tik viena literatūra ginasi, prilipusi prie žmogaus kaip jo nuosava oda, betarpiškai. Ziustenas įlindo į nedidelį atžalyną, nelauktai užėjo ant sąvartų ir pasuko atgal.

Parėjęs namo, jis valandėlę pagaišuliavo prie rašomojo stalo, paskui vaikščiojo, darinėdamas duris... Jis jautėsi išsekęs, neturėjo jokio noro imtis nei *Trilbi*, nei... nei nieko kito. Gal būt, kalti buvo laiškai, Tomas. O iš tikrųjų tai Ziustenas susikivirčio su Blanša, ir dėl to jam sugedo -nuotaika. Tarytum jis būtų turėjęs žmoną ir su ja susibaręs! Tačiau Blanša negalėjo

jo atsiprašyti, net jeigu būtų kalta buvusi... Galų gale Ziustenas nuėjo į garažą ir išvažiavo savo sitroeną. Tik tam, kad paragintų greičiau eiti laiką, kaip sukutį, bevirstantį ant šono. Jis pajuto būtiną reikalą užsukti savyje kažkokį vidinį mechanizmą, kuris vis silpnėjo, rodė, tuoj tuoj sustos! Reikėjo skubėti!

Saulė, vėjas... Sukoręs kokius tris šimtus kilometrų, Ziustenas su apetitu pavalgė kažkokiam restoraneleje ant Senos kranto ir grįžo namo tik naktį, nepaprastai patenkintas praleista diena ir tuo, kad pagaliau galės eiti miegoti, nes jau buvo naktis.

Dabar Ziustenas buvo pasiruošęs vėl imtis darbo. *Trilbi* jį šaukė, ir jis nekantravo vėl su ja susitikti kupinas naujų jėgų. Bet vos tik spėjo įsitaisyti prie rašomojo stalo, papuošto buteliu viski, jau ranka pati paniro į pintinę su laiškais ir ištraukė keletą surištų lapelių... Po šimts! Vėl Pjero Laburgado, žurnalisto, rašysena...

Blanša, mergyte mano, aš negrišiu. Aš girdžiu čia, kaip tu sakai: „Na ir kas? Kas man galvoj?“ Nepyk taip! Man tik vis rodosi, kad aš privalau tau pranešti, kai išvažiuoju kur, dėl visa ko, jeigu manęs prireiktų. Gavau pasiūlymą nuvažiuoti į Pietų Ameriką, aš leidsi suviliojamas ir, vos išlipęs į sausumą, net nepabuvęs Paryžiuje, vėl sėdau į laivą. .

Aha! Štai nors vienas, kuris nepaklūsta jos valiai. Blanša gal ir neklydo, rimtai nežiūrėdama į šį gerbėją... O sulenkto laiško viduje yra telegrama. . . Net dvi telegramos...

*kreipkis mano vardu į dr žale pjerą laburgadą
kreipkis mano vardu į advokatą garsoną pjerą
laburgadą*

Telegramos buvo iš Rio de Žaneiro. O štai kitas to paties Pjero Laburgado laiškas:

Blanša, aš tau telegrafavau vakar ir šiandien. Nieko nesuprantu, aš tiesiog einu iš proto. Kaip tu atsidūrei Elizejaus laukuose per demonstraciją? Kodėl faraonai tave mušė? Kas yra tas berniukas, kuriam sulaužė ranką? Gavau tokį sujauktą laišką iš Mišelio, tai iš jo aš sužinojau ir tučtuojau pasiunčiau telegramas. Man baisiai neramu. Jokiu būdu negaliu grįžti anksčiau nei po mėnesio, man ne dėl to apmokėjo kelionę į Pietų Ameriką, kad, vos atvykęs, jau sekančią dieną išsinešdinčiau atgal. Blanša, man taip neramu, kad aš tiesiog nežinau kur dėtis. Maldauju tave, nedelsdama telegrafuok, rašyk... Ar tu sunkiai sužeista? Ką sako gydytojas? Būtinai kreipkis į dr. Zafę, su juo gali būti rami: jei jis nebus tikras savimi, tat nukreips į specialistą. Ar tu kuo nors kaltinama? Kvaila istorija! Kreipkis šiuo atveju į advokatą Garsoną, kaip aš tau jau sakiau telegramoje. Dieve mano, su tavim nė minutės ramybės — arba tu esi ore, arba randi priemonių padaryti žemę tokią pat pavojingą, kaip ir padangę.

Blanša, mylimoji, kas su tavimi atsitiko?

Pjeras

Kas atsitiko Blanšai? Žiustenui irgi labai norėtųsi sužinoti. Bet jis nematė daugiau Pjero Laburgado laiškų, bent iš viršaus... Žiustenas paėmė geltoną prekybinį voką iš to pat pakučio, kuriame buvo Pjero Laburgado telegramos ir abu laiškai... Lapelis languoto popieriaus, išmargintas negrabia rašysena:

*Brangioji Ponia Blanša,
rašau apie save, kaip buvau žadėjęs. Jie mus išlaikė
ligi ryto, jums pasisėkė, kad taip greitai paleido. Labai
norėčiau vėl jus pamatyti, Ponia, papasakočiau jums,
kuo baigėsi Šita istorija. Baigiu darbą lygiai šešiomis.
Su viltimi lauksiu kiekvieną dieną.*

Zako

Kuo baigėsi šita istorija,,. Žiustenui irgi būtų
ne pro šalį išgirsti šitą istoriją, ir ne tik pabaigą, bet
visą iš pradžių. Iš kito, panašaus į pirmąjį, prekybinio
voko jis išėmė antrą lapelį:

*Nieko nepasakysi, Ponia Blanša, šį kartą jūs pati
prisivirėte košės. Kaip jaučiatės? Aš maniau, kad jie
paliks jus be sąmonės ant grindinio! Zoržui sulaužė
ranką. Bet tai dar ne taip baisu, nes, kada nematai
kraujo, tai ne iš karto supranti. Tuo tarpu jums krau-
jas bėgo tiesiog ant šviesios suknelės, net klaiku...
Ach, Ponia Blanša, kaip jūs mus išgąsdinote! Jūs kaip
praradote sąmonę dar Sent-Onore priemiestyje, taip
ir neatsigavote iki Malzerbo bulvaro, manėme, kad
jau atėjo jums paskutiniai. Na ir galvijai, tikri gal-
vijai. .. Aš nuėjau, kaip liepėte, į jūsų butą, tuo adre-
su, kurį man davėte, į Ke-o-Fler, taip pat ir telegramą
išsiunčiau. Atnešiau paštą ir padaviau slaugei, tikiuosi,
kad gavote. Aš sau leidau pridėti puokštelę žibuoklių:
Mes susitikome atsitiktinai, Ponia Blanša, policijos ma-
šinoje, bet mes dar pasimatysime, tiesa?*

Ar gyventi, ar mirti

Zako

Ziusteną tas nustebino ne mažiau, kaip kitados, tur būt, Pjerą Laburgadą. Ko Blanšai prireikė Elizejaus laukuose tą dieną, kai vyko demonstracija, jeigu ji buvo ten nuvykusi net du kartus? Patys laiškai be datų, o antspauduose data neįskaitoma. Niekto negalima suprasti, Blanša neužsiiminėjo politika, nei namuose, nei jai rašytuose laiškuose, niekur nebuvo nė mažiausios' užuominos, nė mažiausios žymės, kad ji nors kiek būtų domėjusis politika. De Golis ar kas nors kitas, Vengrija, Alžyras — visa tai, rodės, jai mažiausia rūpėjo. .. Ir, še tau, ją veža su demonstrantais policijos mašinoje į komisariatą, į ligoninę! Ziustenas tikrai jautėsi labai sunerimęs. Jis išėmė keletą laiškų iš pintonės, tačiau nerado juose net užuominos apie šią istoriją, abejingai permetė akimis meilės žodžių prirašytus puslapius ir nusivylęs išėjo į sodą. Apie Trilbi jis nebegalvojo.

Mėlynas Blanšos dangus leidosi iki pat žemės... Ziustenas žingsniavo po gazoną, sėte nusėtą laukinėmis saulutėmis, vėdrynais. Rankoje jis laikė atsineštą iš bibliotekos stiklą viski. Kitais metais reikėtų iš naujo pertvarkyti gazoną, perkasti žemę, persėti. . . Ko Blanša ėjo į tą demonstraciją? .. Tai temdė jos paveikslą. Ziustenas nebuvo patenkintas savimi, jam nebuvo kada kvaršinti sau galvos dėl Blanšos, kada visas jo dėmesys turėjo priklausyti tik vienai Trilbi... Jis išgirdo, kaip atsidarė ir užsidarė geležiniai varteliai, pranešdami, kad atėjo ponias Vaven. Mūro aptvaro viršumi vaikštinėjo katinas, kilnodamas kojas lyg cirko arklys, kai eina ispanišku žingsniu. . . Gebenė, tamsiai žalia vienodai mėlyname, plyname fone, prašėsi apkarpoma... Ziustenas tingiai žiūrėjo į katiną, į ropojančią sienomis gebenę, kai atsitiko negirdėtas dalykas...

Viršum sienos pasirodė galvos, pečiai... žmonės chaki uniformomis, su lopetomis... Kai jie šokinėjo nuo tvoros į sodą, kiti lindo pro geležinius pinučius iš laukų pusės. .. Išplėtes iš nuostabos akis, Ziustenas pamatė jų rankose, be lopetų, dar skardines dėžutes su užrašais „DINAMITAS“; kai kurie turėjo po pažastimis nedidelius baltus stulpelius, panašius į tuos, kuriais ribos ženklinamos... Nė vienas iš šių žmonių, rodos, visai nematė Ziusteno Merleno, nė vienas net nepažvelgė į jo pusę. Tą pačią akimirką Ziustenas išgirdo valdingą ponios Vaven balsą, kuriam antrino kažkieno stiprus bosas... Balsai vis stiprėjo, ir ponia Vaven užriko: „Gelbėkite!“... Ziustenas puolė nieko nelaukdamas. Prie sodo vartelių, pasišiaušusi, papūtusi visas savo raibas plunksnas, ponia Vaven stūmė abiem rankom kažkokį vyrą su minkšta skrybėle ir visai padoriu paltu.

— Ponas Merlenai! —klykė ponia Vaven,— jie nori namą išsprogdinti!

— Paimkite šitą.. —tarė Ziustenas, paduodamas poniai Vaven viski stiklą, dariusį jam keblumų nuo pat šios košmariškos scenos pradžios.— Kas yra, pone?

Žmogus kilstelėjo savo minkštą skrybėlę.

— Apgailestauju, pone,— tarė jis,— bet mums tvirtino, kad šis namas yra negyvenamas.. . Leiskite prisi-
statyti: Žakas Melpa, Naftos bendrovės inžinierius... Mes atliekame žvalgomuosius gręžinius, ir mūsų tyrimų ruožas eina kaip tik pro ponios Otvil namus, dabar priklausančius jums, jeigu tikėsime šitos moters žodžiais. Naftos bendrovė atlieka visuomenei naudingą darbą ir naudojasi tam tikromis teisėmis... Nacionalinių interesų požiūriu..,

— Spiaut man į jūsų nacionalinius interesus,— tarė Ziustenas Merlenas, paraudęs kaip virtas vėžys,— kas gi braunasi pas žmones kaip gangsteriai, kaip plėšikai, kaip banditai. Tai nemandagu. Parodykite savo dokumentus... O aš tučtuojau važiuoju ir pranešu žandarams...

:— Kaip jums patinka, pone. Važiuokite. Bent laiko negaišime. Jums gali kartais pasirodyti, kad mano dokumentai netvarkoje... Beje, jei būtų nuostolių, užtikrinu jus, kad jums bus atlyginta. Kompanija nesibylinės dėl to. .

— Spiaut man ant jūsų,— sviedė Ziustenas Merlenas,— tai viskas, ką aš galiu padaryti, jūsų banda pernelyg didelė. Aš ne Fanfanas Tulpė. Bet jūs esat Ku-Kluks-Klanas arba jo veislė. Važiuoju ieškot žandarų.

Ziustenas Merlenas spaudė iki šimto šešiasdešimt per valandą, tačiau žandarmerija nebuvo arti. Ir galų gale.,.

-r- Jie turi teisę,— tarė viršila,— mes nieko negalime jums padėti, absoliučiai nieko... Aš jus suprantu, pone... Bet mes nieko negalime padėti. Pakvieskite antstolį, tegu sustato teisių pažeidimo aktą... Tai šitaip, pone! Taip, aš jus suprantu gerai... Ne, absoliučiai nieko,...

Grįždamas Ziustenas suvažinėjo vištą. Gerai darė Blanša, kad ėjo, tegu ir plikomis rankomis, prieš policiją. Nesvarbu kokiais motyvais, čia visi motyvai geri. Tie špižiaus žmonės, tie galvų daužytojai, ta besišaipanti siena, įsitikinusi savo pergale ir šliaužianti ant jūsų kaip tanko vikšrai... Prieš juos mes tik vištos. Bejėgiškumas... Ziustenas vos nesitrenkė į sieną, atsi-

us

radusią priešais jį kelio posūkyje, tik per plauką nesu-
sidūrė su sunkvežimiu, aukštu ir ilgu lyg kita siena,
ir dūmė toliau. Jis išsivaizdavo, kaip Blanšą stumia
j juodą automobilį, išsivaizdavo policijos komisarą ir
tuos, kurie yra patys stipriausi... Ziustenas Merlenas
buvo žmogus labai ramus, galėtum lengvai suskai-
čiuoti, kiek kartų jis buvo praradęs savitvardą: kada
suzinojo, jog „Ji“ ištekėjo, kai jis tuo tarpu visai
net neįtarė, kad jos gyvenime yra kitas; paskui nacisti-
niam karo belaisvių lageryje,.. ir paskutinį kartą,
prieš keletą metų, filmų finansuotojo kabinete. Nuo
to laiko jis filmus statė savo paties lėšomis.

Važiuodamas jis nusiramino. Savo laimei. Kitaip
nežinia kas būtų buvę, jam pamačius sodą.:. Nei ga-
zono, nei saulučių, nei neužmirštuolių, netgi alėjų, ir tų
nebelikę... Išrausta, išknaisiota žemė, žiojėjančios duo-
bės viena prie kitos, juodos skylės, suverstį žemės lui-
tai ir čia vienur, čia kitur įkasti stulpeliai, tarsi kryžiai
ant ką tik supiltų kareivių kapų... Nei rožių, nei
lysvių... Didžioji liepa ir alyvų krūmai rodė savo
apnuogintas šaknis... Tarp šitos netvarkos ir sunio-
kojimo mėtėsi tuščios skardinės su etiketėmis: DINA-
MITAS. Reginys lyg karui praūžus. Ziustenas atėjo
jau mūšiui pasibaigus, nusiaubtame sode nebuvo nė
gyvos dvasios. Jis įėjo į vidų.

Virtuvėje, palinkusi ant skalbinių bako, raudojo
ponia Vaven. Ji taip verkė, jog jos rankos ir prikyštė,
rodės, buvo šlapios ne nuo vandens, o nuo ašarų.

— Atrodo, jie turi teisę,— tarė Ziustenas, ir jam
buvo malonu, kaip ponia Vaven ėmė koneveikti ir
siųsti prakeikimus.

— Teisę! — šaukė ji vos neplyšdama,— teisę! Kai
penkiolika eina prieš vieną, tai, žinoma, jie turi visas

teises!.. Kam tada, sakykite, reikalingi žandarai? Tik vargšams žmonėms areštuoti, štai kam! Akcinė bendrovė... akcinės bendrovės, nebijok, nepaimsi už parkaros... Visi jie į vieną dūdą pučia, visi! Kad ir tas storulis su skrybėle... Jiems ant visų tik nuspiauti... Šitie akciniai nebijo nieko, paimk juos, kad nori...

Garsiai kūkčiodama, ponja Vaven išbėgo į garažą. Ji nebegalėjo valdytis. Ziustenas pasižiūrėjo į duris, į skalbinių baką ir nuėjo į biblioteką. Pyktis atslūgo. Veidrodis su alaviniais rėmais atspindėjo jo išblyškusį veidą. Dangus taip pat buvo alavinis.

Ziustenas atsisėdo į raudonąjį krėslą. Galėtum pa? galvoti, kad tos jau pasenusios žinios apie Blanšos areštą sukėlė šitą sąmyšį. Pati Blanša dėl to pasidarė tik dar gyvesnė, dar artimesnė... Jie abu turėjo tų pat nemalonumų. Ziustenas Merlenas, išsekęs dėl pergyvento pykčio, nejučiomis užmigo krėsele. Iš ištiestos rankos iškrito ant kilimo užgesusi pypkė.

Jį išbudino šūkavimai! Pamanęs, kad anie vėl surgrįžo, Ziustenas čiupo pirmą po ranka pasitaikiusį daiktą— nedidelį, bet sunkų bronzinį Didro biustą—ir išbėgo į sodą...

Riksmi ejo iš kitapus tvoros, pro spragą sienoje, skiriančioje sodą nuo laukų. Pirmame plane, lauko pakrašty, stovėjo susispaudę į krūvą tie patys šaunuoliai, kurie andai nusiaubė sodą; tiesiai prieš juos stovėjo išsiskleidę grandine sodiečiai, apsiginklavę šakėmis... Abi puses skyrė švelniai sužaliavęs pasėlių laukas. Visi taip rėkė, jog net ausys plyšo! Švininis dangus kybojo prie pat žemės, tik palei horizontą pusračiu driekėsi šviesus plyšys. Batuoti šaunuoliai žengė žingsnį pirmyn, sodiečiai, drabstydamiesi keiksmiais,

pakėlė savo šakes. Anie žengė dar žingsnį ir atsistojo su batais ant švelnios žalumos. Sodiečiai, stovėję sklypo pakraštyje tarsi ant tvenkinio kranto, ėmė bėgti aplink, gaivališkai pasidalinę į dvi grupes. Jie bėgo dabar atstatę šakes, norėdami suremti priešą iš dešinės ir iš kairės, netrypdami javų... Šaunuoliai tučtuojau pasileido kiek kojos įkerta tiesiog per javus ir greit pradingo krūmokšniuose ant aukštumėlės kitame lauko gale. Sodiečiai nesivijo, tik, pasirėmę ant šakių, žiūrėjo, kaip priešas raito kulnus... Keiksmi ir šūkalojimai pamažu tilo kaip griaustinis audrai praėjus. Neskubėdami, užsimetę šakes ant pečių, nuolat vis atsigrėždami, sodiečiai taip pat pasitraukė ir greitai dingo iš akių.

Ziustenas atsiduso... Jis spaudė bronzinį biustą, kurį laikė už galvos, su tokia jėga, jog Didro nosis giliai įsirėžė jam į delną. Apimtas gaivinančio jaudulio, jis žingsniavo pirmyn ir atgal po sodą. Ponia Vaven buvo jau, tur būt, išėjusi, kitaip ji, išgirdusi triukšmą, būtų išbėgusi pasižiūrėti. Tačiau dėl visa ko jis nuėjo į virtuvę ir prisiminė, kad nuo vakar dar nieko burnoj neturėjo, O ši diena su visais savo įvykiais staugai jam pasirodė nepaprastai ilga. Ponia Vaven iš tikrųjų nebuvo virtuvėje, bet po skalbinių baku ruseno jos palikta ugnis, ir Ziustenas nusprendė, kad ji dar grįš, atneš ko užvalgyti. Šauni toji Ponia Vaven, tarė sau Ziustenas ir, nieko nelaukdamas, suleido dantis į gabalą duonos su sūriu, į storą sumuštinį, kokį duoda užkandinėse. Šitie klumpėti siluetai, šakių smaigaliai, tikra valstiečių sukilimo scena... Jie neleido gangsteriams darbuotis, neleido savo javų laukų paversti karo reginiu, ne! Šaunuoliai rado su kuo pakalbėti — pasirodo, ne visur jie buvo stipriausieji. O kas, jeigu

aš padėčiau į šalį *Trilbi* ir griebčiau į nagą *Zaku-Krokanaq?* Puiki mintis! Mano geriausias filmas! Gal būt, jis labiau atitinka šiandieninio pasaulio eigą, negu romantiška *Trilbi* fantastika? Ziustenas vienu mauku prarijo stiklą raudonojo vyno ir skubiai grįžo į biblioteką,

Ten jis tuojau surado *Zaku-Krokanaq...* Tiesą sakant, ši knyga jam atėjo į galvą tik todėl, kad jis matė ją čia, Blanšos bibliotekoje, Ir vėl Blanša, staiga nusileidusi iš savo mėnuliškųjų polėkių ant žemės, jam pakuždėjo šitą temą.

Ziustenas atsisėdo priešais didžiulį rašomąjį stalą. Aureolė virš jo galvos liepsnojo nuo vidinio kunkuliavimo. Jį tarsi kas perliejo botagu! Vienoje rankoje laikydamas knygą, kitoje plunksną, jis pradėjo rašyti pastabas...

Vakarop, pačiame darbo įkarštyje, ponias Vaven pasibeldė į bibliotekos duris...

— Ponas Merlenai!

— Kas, ponias Vaven?

— Laiškas, pone....

Laiškas? Kas jam galėtų čionai rašyti, jeigu niekas nežino adreso. Nebent reikalų vedėjas. Nemalonumai, be abejo.

Įėjo ponias Vaven, laišku nešinas:

— Tai laiškas, gražintas nesuradus adresato, ponias Merlenai. Ir kur tik jo nebūta! O adresų ant voko, tik pažiūrėkite! Matyt, adresatas paskutinį kartą išvyko, nepranešęs kur... Visur jie dirba išsijuosę, tie paštininkai, visame pasaulyje! Ar palikti jums laišką? Laiškanešys jį atnešė šiuo adresu todėl, kad čia gyveno

„Žaku - Krokanaq“ — Etjeno Lema (1836—1907) romanas apie valstiečių sukilimą 1830 m. revoliucijos išvakarėse.

siuntėja... Ir kiek aš jam kalbėjau, kad ponias Otviljau nebegyvena šiuose namuose, o jis vis sako, kad pašte, girdi, nežino, kur jos ieškoti, ir kad laišką išmes... Tai ir paėmiau... O valgyti ar nenorite, ponas Merlenai? Aš mačiau, kad viskas tebestovi neliesta... Taip ir susirgti galima! Jūs, be abejojimo, žinote, kas darėsi ten už sienos, ant lauko. Aš irgi žinau, ir iki šiol dar negaliu atsipeikėti... Tačiau pavalgyti vis tiek reikia!

— Aš nealkanas, ponias Vaven, aš truputį užkandau... Iki rytojaus, ponias Vaven, aš, matote, esu truputį pavargęs...

Ziustenas pamažėli ją išstūmė pro duris ir užsidarė, nenuleisdamas akių nuo laiško. Vokas buvo išmargintas adresais, perbrauktais, iš naujo užrašytais, vėl perbrauktais... Viskas, ką dar buvo galima įskaityti, tai tik adresato pavardė pačiame viduryje: *Ponui Z.—L. Otviliui*. Ir kitoje voko pusėje: *Siunt. Blanša Otvil, Pjeisaš, Seną ir Vaza*, Blanša rašė savo vyrui! Štampas... Štampas bylojo: 1957... daugiau buvo neįskaitoma... Laiškas, matyt, klaidžiojo ištisus metus, o gal ir daugiau! Stambi rašysena, tiesi ir šokinėjanti, rašalas blyškus ar išblukintas laiko. Vis dar stovėdamas prie durų, Ziustenas mašinaliai pasuko raktą... Jis tuoj turėjo padaryti paskutinį nepritinkantį darbą, ir patį negražiausią: siaurutis popierių piaustomasis peilis aštria metaline geležte, Blanšos peilis, labai dailiai prarėžė voką. Ziustenas iš jo išėmė kelis lapelius. Popierius rašomajai mašinėlei... tas pats blyškus rašalas ir stambi, šokinėjanti, labai aiški rašysena... Jis skaitys laišką, kurį Blanša rašė savo vyrui, ir tai yra baisu, kaip ir atplėšti telegramą, gal būt, nešančią jums tragišką žinią...

Mano Drauge,

tai panašu į geležinkelio katastrofą. Atsitiko taip, kad aš sėdau kaip tik į tą traukinį. O dabar įsivaizduokite kasyklų darbininką, užgriūtą bedirbant ir jau nebelaukiantį pagalbos. Tai irgi aš. Aš gryname ore, po atviru dangumi ir spindinčia saule, aplink mane gyvenimas, žmonės. Aš žinau, kas tai yra agonija sergant krūtinės angina, bet tai niekai, palyginant su sielos agonija.

Taip, taip, suėmė visus. Komisariate buvo visai ne taip, kaip rodo filmuose. Mane tai jie labai greitai paleido, ir šie ponai dargi pasijuto labai nejaukiai, kad taip neapdairiai mane buvo pačiupę. Vienas jaunas berniukas paprašė mane nueiti į jo namus ir perspėti, kad jį areštavo. Paskui aš jį vėl sutikau. Ir vėl nuėjau į Elizejaus laukus, šį kartą todėl, kad to norėjau. Stai ga mane pagriebė sukuryš, bloškė į priekį, aš įsikniau-, biau nosimi į policininko uniformą taip arti, jog aiškiai įžiūrėjau audinio siūlus, gelumbė man braižė veidą, o paskui kažkieno ranka mane atstūmė, išskėstais pirštais įsirėmusi į skruostą, kad patogiau galėtų smogti antrąja ranka. Jie mane paliko tįsoti ant grindinio labai apgailėtinoje padėtyje.

Nuo to laiko aš esu visados prieš uniformą. Tai atradimas tokio dalyko, kuris visiems žinomas. Kaip gaminami vaikai. Kad žemė yra apvali.

Keista. Jie turi turėti veidus. Aš mėginu juos atpažinti gatvėje. Tačiau ant kaktos jiems neparašyta. Gal jie tokie gražūs, kaip Marlonas Brando. Jie valgo, prausiasi, vaikščioja į teatrą, perka pašto ženklus... Kuris nors iš jų, gal būt, išgelbėjo mergaitę, skęstančią besimaudant kur nors vasarvietėje. Jie važiuoja

vasaroti. Kryžiuočiai, inkvizitoriai, laužai ir požeminės vienutės, nukankintieji ketvirčiuojant ir tie, kuriems įkaitinta geležimi išdegintos akys... Kaip mūsų dienomis, kada net virtuvės yra elektrifikuotos, galima išdeginti akis įkaitinta geležimi? Prisimenate „Nesąžningo teisėjo kančias“, kurias mes kartu matėme Briagės miesto muziejuje? Jis guli ant stalo, o aplinkui susibūrę žmonės, specialistai, susikaupę lupa jam gyvam odą; bet juk jautį, ir tą pirmiau papiauna, o pasakui lupa. Viena jo koja jau raudona, nulupta, oda nusmaukta kaip kojinė... Kančia suteikė nusikaltėlio veidui šventojo bruožų. Jo teisėjai ramūs ir negailestingi. Jie atlieka savo pareigą. Prisimenate nepaprastą paveikslą? Aš jo niekadęs neužmiršiu... Pažeminimas apnuoginantis, bejėgiškumas, netgi negalėjimas pasirinkti mirties, kokios norėiūm. Atsimenate, koks nepanašus teisėjo veidas paveiksle, ten, kur jį areštuoja, ir ten, kur kankina? Piktadarys ir šventasis... Tai buvo XV šimtmeetyje. Įsivaizduoju kongresą šiuolaikinių budelių, suvažiavusių iš viso pasaulio kampelių pasikeisti patirtimi. Ausinės prie kiekvieno krėslo ir sinchroninis vertimas į penkias ar šešias kalbas. Žurnalistai, fotografai. ..

Kodėl aš negaliu įsivaizduoti tų kongresistų veidų? Juk kiekvienas iš jų turi veidą, ir jie nenešioja gobtuvų. Nei geltonų žvaigždžių. Kažkada mano kiemsargė atnešė man kačiuką, ji nuėmė jį nuo gretimo namo palangės todėl, kad ano namo kiemsargė katinėlį mušė. .. Nuo mušimo jam buvo paraližuotos pasturgalinės kojos. Toks švelnutis, minkštutis mano rankose. Aš padėjau jį ant pagalvės, atnešiau pieno. Jis nenorėjo būti ant pagalvės ir nusirito ant parketo, kur kiekiau. Kiek aš jį kėliau ant pagalvės, o jis vis ritosi žemyn. Aš

susierzinau, man pradėjo plakti širdis, turėjau iš visų jėgų valdytis, kad jo neprilupčiau, nenusukčiau jam sprando, nesviesčiau į parketa, į sieną... Jis buvo toks silpnutis ir toks užsispyręs; jaučiau delnais jo griaučius ir galėjau daryti su juo ką noriu. Iš jo išaugo didelis ir gražus katinas, bet vėliau mums teko skirtis, nes jis teršdavo kambariuose ir, taip darydamas, dargi įžūliai žiūrėdavo man į akis. Tai ne literatūrinis paveikslas. Aš jums pasakoju apie tą keistą pagundą, kurią turėjau tada, kai jį laikiau ant rankų tokį romų, silpnutį, minkštutėlį.

Yra tokių, kurie rizikuoja savo gyvybe. Sukelti savy tokią drąsą nesunku, bet aš nematau priežasties tai daryti. Tie, kurie pasirinko šį žaidimą iš potraukio, tui būt, yra laimingi, kai jiems pasitaiko proga pažaisti. Taikiame gyvenime jie tampa gangsteriais, o kare, mažame kare, tolydžio vykstančiame viename ar kitame žemės rutulio kampelyje,— didvyriais. Žaisdami jie kursto save, didžiuojasi, kad gali pareikalauti iš savęs daugiau, nei galėtų iškęsti gyvulys, nes žmogaus valia yra stipresnė už bet kokią fizinę kančią. Jie sako, kad nejaučia jokios neapykantos tiems, prieš kuriuos kariauja... Tai kodėl kariauja? Kodėl jie neina ant ešafoto, kodėl nesutinka kęsti bet kokias fizines ar moralines kančias, kad tik nereikėtų eiti į karą? Dro-Panderas sako: nuobodulys, potraukis į avantiūras... Tai tegu sau vyksta į mėnulį pasikarti! Ar jūs mėginote kada klausti, dėl ko jie aukojasi? Aš mėginau... Jie negalėjo man atsakyti. Tai juk ne dėl Prancūzijos, ne dėl idėjos, ne dėl kokio nors žmogaus. Aš sakau jums: jie taip daro todėl, kad nežino, kur pritaikyti savo jėgas. Kaip rašytojas, kuris turi talento, o visiškai neturi ko pasakyti. Didžiaširdžiai banditai? Ne įaugi jūs

tikite, kad yia įmanoma gyventi tarp žiaurumo, nežmoniškumo, antžmogiškumo ir neprarasti žmoniškumo, supratimo, ką gali žmogus pakelti žmoniškumo ribose? Jie praranda šį jausmą, jie praranda nuovoką. Juose aš nieko daugiau nematau, kaip tik vieną kultą—• draugystės kultą. Krauju sutvirtintą. Tai per brangi kaina už žmoniškumo jausmą. Tegul jie verčiau tyrinėja urvus, viršukalnes ir tarpžvaigždines erdves! Duokite jiems šią žalią mėšą! Vžimkite juos kaip vaikus, antraip jie pradės krėsti kvailystes.

Matote, mano Bičiuli, aš imu manyti, kad fizinės sveikatos perteklius gimdo protines ligas, ir fiziškai gražūs žmonės, tiek vyrai, tiek moterys, man tučtuojau kelia įtarimą, kaip semito tipas antisemitui. Netiesa, kad sveikame kūne ir siela esanti sveika. .. Mes nesame rojuje, o praradus įgimtą nekaltybę ir skaistumą, fizinis tobulumas ir gera visų organų veikla veda į gyvuliškumą. Neatsikirtinėkit išsigimėlių žiaurumu, parsidavėlišku ir klastingumu, kad jie, girdi, keršiją už savo fizinius trūkumus. ..—jie irgi yra tik aukos kitų, per daug sveikų ir stiprių.

Mano mielas, mano nuostabus Bičiuli, man yra pažadėta kelionė į tokį „Luna-parką“, kur dar nėra lankytojų, aš jau pusiau gyvenu žvaigždžių ir begalybės tikrovėje ir štai aš paslystu ant mėšlo. Dar blogiau—• aš lieku tįsoti ten su visais nenaudėliais, skystabūdžiais, ne žmonėmis, o šlykščiomis mazgotėmis, kokiomis esame mes visi ir net neblogai jaučiamės tame mėšle. Bet kai mes skrisime į žydrynę ieškoti dangaus ugnies, gal būt, tada, jeigu yra gerasis dievulis, dangus užgrius mums ant galvos. Nebent tik iš erdvės gelmių ateis mūsų pasitikti būtybės, mažtančios ir nuostabios, ne kaip mes, ateis mūsų pasitikti, išgrėžusios

iš savo pusės žydryneje tunelį, ir išmokys mus gyventi ir būti laimingus.

Trumpiau... Aš išvykstu. Kol kas dar ne į žydrynę. Mane domina nafta. Jos ieško prie Paryžiaus, aš mačiau baltus Naftos kompanijos stulpelius miške ir palei kelius. Aš vykstu ten, iš kur geriausiai matyti, kaip sukasi žmonių paleisti motorai, žmonių, pašėlusiu greičiu sukančių pasaulį. Man davė lėktuvą. Viena privati kompanija, sužinojusi apie mano kuklius reikalavimus, nutarė nekreipti dėmesio į mano širdį... Mano tarnybos lapas be priekaištų. Aš pamatysiu iš arti „olimpines kančių žaidynes“. Ir aš jau iš anksto nuobodžiauju — taip gerai žinau, iš ko tai padaryta, tokios paprastos yra visos sudėtinės dalys, tarsi mes gyventume akmens amžiuje, tarsi pats skridimas būtų dar tik raganų vaizduotės padarinys. Skraido vieni, o kuria lėktuvus kiti.

Gal aš būsiu vargšas mažytis Ikaras, kuris nukrinta ir dingsta vandenyje ar smėlyje, ir niekam dėl to ne bėda... Žvejys ir toliau žvejys, artojas ars, piemuo žvalgysis į dangų, o avys pačios atgręš nugarą likimo aukai... Na ir tegu, aš bandysiu. Aš juk lakūnas — bandytojas.

Drauge mano, nepykite ant manęs, kad, laukdama anos, kitos kelionės, aš jus palieku dėl dabartinės. Man būtina reikia pamatyti jų veidus. Pamatyti, ar jų kakta paženklinta. Ar galima juos pažinti gatvėje. Jie ten, kur karas. Ten, kur liepsnoja karas, visados yra paniekinta žmogaus kančia. Kraujas šaukiasi kraujo, o stipresnysis triumfuoja. Aš būsiu ten, kur dykuma laišo Libijos ir Tuniso sienas... Dykumoje, kur karo išjudintos klajoklių gentys plaukia per beribį smėlio

okeaną. Iš ten vyksiu, kur galėsiu. Man reikia žinoti. .. Kitaip man būtų perdaug baisu, siaubingai baisu.

Spaudžiu jus prie savo sergančios širdies — ir tu gerai žinai, mielas mano, kad, pakol gyva, aš visados prašysiu tavęs dainuoti.

Blanša

Laiškas drebėjo Ziusteno rankoje. Tas laiškas nepasiekė adresato... Kur jis dabar, Blanšos vyras? Kas jis toks, Blanšos vyras? Kas per žmogus? Kokia jo profesija, ką jis veikia? *Pakol gyva, aš visados prašysiu tavęs dainuoti...* Ką tai reiškia? Blanša tarytum žinojo, kad jis, Ziustenas, gyvens tąja Trilbi, kurią vienas vyras buvo pavertęs beprote lakštingalų karaliene. .. ji lyg kalbėjo taip, kad ją suprastų jis, Ziustenas, jog nuo dabar ji, o ne kas kitas, įkvėps galią vyrams. .. ne, vienam vyrui nuostabiai dainuoti. Bet dėl to jai reikėjo tik paprastai gyventi, ir viskas! Ji nebuvo Svengali ir visai neturėjo paslaptingos galios... Tačiau vien tik dėl to, kad ją sugundytų, lakštingala pračiulbės taip, kaip dar niekad nebuvo čiulbėjusi. O ta užuomina apie Ikarą! Ar negalvojo jis irgi apie Ikarą, ar negalvojo, kad šių dienų Ikaras — moteris? Ir štai Blanša aiškiai aprašo Bregelio „Ikaro kritimą“, juk tai vienas iš ypatingai Ziusteno mėgiamų paveikslų! Jis įsivaizdavo jį, įsivaizdavo mažytę Ikaro koją, kyšančią iš vandens, vos vos įžiūrimą, jos galėtum ir nepastebėti, jeigu nežinotum, kad ji yra čia, nutapyta paveiksle, tarp abejingo pasaulio, dėl kurio užsimušė šis žmogus. O jeigu Blanša nukristų su savo lėktuvu ar parašiotu į smėlio jūrą, į patį karo sukurį? Kokia mirtis jos lauktų? *Kai mes skrisime į žydrynę ieškoti dangaus ugnies...* Ir vėl disproporcija tarp jo gyvenimo

paskirties ir tos didybės, begalybės. .. Bet šį kartą jam prieš akis — didybė Blanšos baimės, tikros, siaubingos, ne metafiziškos baimės. O jam tuo laiku buvo Trilbi galvoj! Blanša tolydžio plakė jį, jos baimė buvo protinga ir teisinga, baimė, kokią jaučia ir išreiškia kiekviena gyva ir normali būtybė. Staiga Ziustenas pasijuto išsekęs: dingo mintys, tikslas, aistra darbui. Jis yra tik mazgotė, tik skuduras ir visai neblogai jaučiasi mėšle, kuriame gyvena, kaip ir visi kiti. Jis sunkiai pakilo, laišką rūpestingai įdėjo į voką ir padėjo ant Blanšos rašomojo stalo, pagalvojo, kad, galimas daiktas, ji rašė jį kaip tik čia, ir išėjo... Gavo tučtuoju grįžti: nuniokoto, sunaikinto sodo reginys jam buvo nepakeliamas. Jis nežinojo, ką su savim daryti, kur dėtis. Gal užtraukti miegamajame užuolaidas ir pamėginti užmigti? Pirmą išsimaudyti, paskui miegoti. Jis nuėjo į vonios kambarį, prisileido vandens ir staiga susigriebė užstumiąs sklendę... Tai buvo kvaila, kadangi namuose nieko nebuvo, ir, kad sau tai įrodytų, jis ne tik atstūmė sklendę, bet ir duris plačiai atidarė.

Nusimaudymas jam labai padėjo. Jis grįžo į miegamąjį, išsitiesė ant lovos ir gerai numigo iki nakties. Pabudęs užsivilko chalata ir išėjo į terasą. Apsigausi rūko skara, naktis buvo tokia maloni, jog Ziustenas apsiavė ir išėjo į sodą. Oras buvo tykus, kybojo šiltas, lipnus rūkas... Ziustenas apėjo sodą atsargiai, nes tarp tokių duobių galima ir sprandą nususukti. Nafta čia! Juokinga! Na, nieko, užlygins duobes, ir viskas bus kaip buvę. Pavasarį žolė auga greitai, jis vėl pasodins gėlių, ir būtinai šitą naują rožę, gavusią premiją Bagatelėje: rožę „Martina-Donel“. Atrodo, kad ji turi dabartinių rožių formą ir nepalyginamą senų laikų rožių kvapą. Rožė raudona, tamsiai, labai tamsiai rau-

dona, Ziustenas priėjo, prie geležinių pinučių, pro čia jis stebėjo tada valstiečių ir batuotų šaunuolių susirėmimo sceną. Migla šlavė lauką savo sijono pridurkais, siaustė baltus stulpelius... Ar tik nepasirodė jam? Ziustenas prigludo prie pinučių, bet ne, jokios abejonės: baltieji Naftos kompanijos stulpeliai iš tiesų stovėjo, suskirstę visą lauką, .. Juos, matyt, sukasiojo vakare, kai visi žmonės ramiai sau vakarieniavo. Ir niekam neatėjo į galvą palikti sargybinius.

Čia niekuo nepadėsi. Nei įsiūčiu, nei šakėmis. Lėtai grįžo Ziustenas Merlenas namo... Jeigu jis būtų apsirengęs, tai būtų sėdęs į mašiną ir patraukęs kur akys veda, pavyzdžiui, nuvažiavęs į Paryžių. Reikėtų apsirengti. Reikėtų atidaryti vartus. Išstumti mašiną. Et, geriau eis gulti. „Nacionaliniai interesai"...— ir sugalvok tu man... Jeigu rastų naftos Blanšos sode ir apsėtuose valstiečių laukuose, ar Blanšai, valstiečiams ir jam pačiam būtų dėl to geriau gyventi? „Akciniams" būtų geriau gyventi. Reikėtų, kad Blanša paskubėtų parnešti į žemę dangaus ugnį. Bekvapę, spindinčią. Banditai! Privatinės nuosavybės sąvoka pasiduoda, traukiasi prieš „akcinius", rytoj jie įeis nesibeldę į jūsų miegamąjį, atsiguls į lovą... taip, taip! Privatinė nuosavybė! Jie nesivaržo lipti per sienas, jeigu tai reikalinga *ju* naftai. Jis atsiguls į Blanšos lovą. Kur ji išvyko ieškoti žmonių su paženklinta kakta? Sios gražios rožinio medžio sienos, giliose išpiovose įsispraudę langeliai su trumpomis užuolaidėlėmis, ant tualetinio staliuko žali ir rausvi opalinio stiklo flakonai. . . Blanša išvyko, ir jos lovoje, jos vietoje vartosi, laukdamas miego, storas išblyškęs žmogus.

Ziustenas atsikėlė ir nuėjo į vonios kambarį ieškoti migdomųjų vaistų. .. Vaistų nerado. Na ir namai!

Radijo, ir to nėra! Kas per sumanymas miegoti vakare, o ką gi jis veiks per visą naktį? Be naftos banditų ir Blanšos laiško, kas dar jam galėtų sukti galvą? Trilbi? Zaku-Krokanas? Šie vardai prarado savo galią jam, -ir, juos tardamas, jis nebejautė jokio jaudulio... Gal jis alkanas? Ziustenas vėl užsivilko chalata... Per visą dieną jis suvalgė tik storą sumuštinį su sūriu.

Jis perėjo biblioteką, mažąjį prieškambarį, valgomąjį... Kambariai ten viršuje tušti, niekam nereikalingi... taip, jam niekad jos jų neprireiks, ir mintis apie šiuos kambarius jam buvo nemaloni. Virtuvėje jis baigė valgyti sūrio likučius, nesiryžo dargi pasišildyti ponios Vaven atneštą sriubą. O miego vis nesinorėjo. Beprasmiška stengtis.

Bibliotekoje Blanšos laiškas voke, aprašinėtame skersai išilgai įvairiomis rašysenomis, įvairiomis kryptimis, gulėjo ant vidurio stalo. Ką su juo daryti?.. Gražinti jo, atplėšto, vis tiek jau nebegali. Gal Blanša Paryžiuje, Ke-o-Fler? Ne taip jau sunku būtų ją suieškoti per Nekilnojamojo turto bendrovės agentūrą, pardavusią Žiustenui namą. Pasakytų, kad turi jai persiųsti laišką. „Norėčiau turėti ponios Otvil adresą, matote, kartais ateina laiškų, kuriuos reikėtų jai persiųsti...“ Nebent ji būtų kur nors pasaulio krašte ar dangaus aukštybėse... Jos vyras... Tai jam ji pranešė, kur keliausianti, jam... O gal ne jam vienam? Ne visi laiškai grįžta atgal, neradę adresato. Ką jis veiks visą naktį? Ką jis darys apsiginti nuo kankinančios nemigos? Ziustenas atsisėdo į raudoną krėslą. Visos knygos jam "buvo atgrasios... Jis pakilo. Nuėjo prie rašomojo stalo. Prisitraukė pintinę su laiškais ir išvertė ją ant stalo... Ir, kadangi buvo prietaringas, jis užsimerkė ir ištraukė vieną laišką iš pakučių ir palaidų laiškų

krūvos, ištraukė lyg kortą iš kaladės pas burtininę, lyg kortą prie lošimų stalo Monte-Karle: tegu ji pasako, koks likimas jo laukia, tegu ji lemia jo laimę ar nesėkmę...

Atleiskite, Ponia, kad jums rašau. Man reikia su jumis pasikalbėti, Blanša. Tik ar išklausysite mane? Kodėl visados kitus, visus kitus, o manęs niekados, niekados manęs,...

Tai buvo labai seniai, daug metų prabėgo nuo to, kai mes abu... bet ar leisite man po šitiek metų nors iš tolo apie tai užsiminti? Gal jūs išbraukėte juos, gal jie jums nebeegzistuoja,- vieną rytą nuplovėte juos nuo savo veido, štai ir viskas. Aš sakau seniai, sakau daug metų, ir man darosi aišku, kad tai, kas man rodos ištisas gyvenimas tarp anos valandos ir manęs tokio, koks esu šiandien, iš tikrųjų negalėtų būti tuo, kuo man atrodo-, jūs esate jauna, Blanša, nesvarbu, kaip jūs žiūrit į vyrus ir į veidrodžius.

Ištisas ilgas gyvenimas nuo to paskutinio karto, kai aš laikiau tave šitaip savo glėbyje. Abejingas, mechaniškas, normalus gyvenimas. Rytą keliuosi, vaikštineju ten ir atgal, prausiuosi, rengiuosi, skutuosi, kai turiu laiko; dar iš mudviejų laikų aš išsaugojau įprotį sakyti sau: ne, ne rytą, nusiskusiu vakare, dėl Blanšos. Išeinu. Perku laikraščius, visus laikraščius. Atsimeni? Aš skaitydavau visus laikraščius iš eilės, ir tai vesdavo tave iš kantrybės. Ateinu į kontorą — skaitau laikraščius. Vis ta pati kontora, nors mes ir išsikėlėme. Tie patys baldai, kuriuos tu išrinkai mano darbo kabinetui apstatyti, kad klientai kalbėtų: čia, matyt, žmogus su skoniu. Aš nepakeičiau profesijos,

tebedirbu-tą patį darbą. Tie patys draugai, nelabai gausūs. Pagaliau... kai kuriuos praradau begyvendamas, nes draugai kaip plaukai: vieni žūsta, kiti iškrinta, o nauji neatauga. Turiu kitą sekretorę: šita visai ne tokia, kaip anoji, kuri versdavo tave laukti prie mano kabineto durų. Šita įleistių tave iš karto. Jeigu ateitum. .. Visa tai nėra labai įdomu, ir, jeigu jau kartą tau rašau, gal būt, visai ne tai turėčiau tau sakyti.

Zinai, visuomet taip: žmonės ilgai nesimatė, sva/o;'o,.. na, sakysim, vienas iš jų svajotojo... apie susitikimą, jie Šimtą sykių iš anksto pergyveno tą susitikimą, vaizdavosi, ką sakys viens kitam, vaizdavosi pauzes. O paskui... Susitiko, pakalbėjo apie šį bei tą. Išsiskyrė. Kas liko, pasakys kitą kartą. Rytoj. Tai yra, po dešimties, po dvidešimties metų. Jeigu bus dvidešimt metų, dešimt... arba net...

Žmonės visados turėtų susitikti taip, lyg ruošūsi rytoj mirti. Mus žudo tas laikas, kurį manome turį prieš akis. Ką aš sakiau? Tai baisūs plepalai. Argi tu negirdi, kaip plaka už šių žodžių mano širdis? Aš gerai žinau, dėl ko taip yra. Kaip visados... Žodžiai mane vilioja paskui save, arba, tikriau,-aš leidžiuosi suviliojamas, apsimetu, kad mane suviliojo. Todėl, kad aš taip ilgai tylėjau apie tai, ką noriu pasakyti ir ką arba pasakysiu, arba nepasakysiu. Dieve mano, ar galėsiu dar kada nors prie tavęs nusirengti?

Tarp kitko, dėl to žodžių viliojimo: tai grynai mechaniškas reiškinys; yra žodžių, glaudžiai susijusių su tavo gyvenimu, ir, juos sutikęs, taip nudžiungi, kad imi kalbėti visai ne apie tai, ką norėjai pasakyti... Aš parašiau kaip visados... ir padėjau'daugtaškį, pastebėjai? Čia aš buvau pasiruošęs cituoti *Tristaną Carą*.

¹ Rumunų poetas, gimęs 1896 m.

Kaip visados, drauguži mano, pragaro vartai užklijuoti ant vaistinės buteliuko... *Kiekvienas turi savo klasi-
kus, ar ne? Citatoms. Ir pažiūrėki: aš susilaikiau nuo
šitos manijos, užtat penkiomis eilutėmis Žemiau pradė-
jau apie ją pasakoti. Na kaip? Atpažįsti mane? Ne, aš
nelabai tepasikeičiau. Gal kiek sustorėjau. Ne per
daug. Aš žiūriu savęs. Todėl, kad apie tave galvoju.
O jeigu ji pamatytų mane pilvotą? — pagalvoju, ir
mane išmuša šaltas prakaitas. Štai kaip. Tu esi mano
gydytojas, mano gimnastikos mokytojas, mano veid-
rodis, mano gėda ir mano sąžinė. Nieko čia naujo
nėra. Aš sakau tau, kad nelabai tepasikeičiau.*

*Ir vis dėlto, ar tu nors kartą savęs paklausei, kas
įvyko tą dieną, kai man staiga pasakei: ne, užteks pa-
galiau, baigta, neįkyrėk man daugiau, niekad... ar
klausei? Tarp kitko, mes juk kartais susitikdavome, lyg
nieko nebūtų įvykę, mes kalbėdavomės kaip geri drau-
gai — tu manęs nė karto apie tai nepaklausei. Tu
kalbi su manim, tu žiūri į mane, aš esu čia. Tu neži-
nai, kad kalbi su numirėliu, kad žiūri į numirėlį. Ne, aš
visai neperdedu. Kodėl tu visados sakai, kad aš per-
dedąs. Numirėlis negali perdėti.*

*Atleisk. Žinoma, tu nieko nesakei. Tai ir vėl mano
žodinė manija. Aš negaliu susilaikyti. Girdžiu tave iš
čia. Atleisk. Aš taip nenorėčiau tavęs erzinti. Galų ga-
le, tai viskas, ką aš dabar galiu padaryti... Ne, nežiū-
rėk į mane taip, aš visai nenoriu sakyti: viskas, ką
galiu dabar padaryti, tai tik tave erzinti. Matai, tu
man visados priskiri piktus kėslus. O, atleisk, aš ir vėl
pradedu.*

*Blanša... nes tu man esi Blanša... viskas, kas pa-
liko iš mūsų artimumo, tai galėjimas tave vadinti Blan-
ša. Rašau tau rytą, sekmadienio rytą, tu labai toli,*

kokiamė nors mėnulyje, viename iš tų mėnulių, po kuri vaikštai savo mažomis kojytėmis. Mėnulyje, kur yra telefonas: tu ką tik buvai tokia maloni, paskambinai man per kosmines užtvarys, tu kalbėjai su manimi, sakei: Čia aš... Tu man pasakojai, ką veiki toje tolimoje žemėje. Aš tave taip puikiai girdėjau, lyg būtum kalbėjusi čia pat kambary. Tu paklausei: O tu? Ir aš tau papasakojau, kaip praleidau vakar dieną, papasakojau su visomis smulkmenomis, lyg tai būtų svarbu, lyg tu žinotum, kaip aš praleidžiu visas kitas savaitės dienas; aš tau sakiau, koks nuobodus buvo tas pasitarimas, skirtas vienuoliktą valandą, paskui du kartus atidėtas, kaip aš turėjau trankytis vėlai naktį keliais, tiesa, pamiršau pasakyti, kad lijundros nebuvo. Ir aš tau netgi nepasakiau: aš myliu tave! Taip ir nepasakiau. Juk telefonu aš galėjau turėti drašos, argi ne? O rašte vis tiek parašiau tai! Paskutinis kartas, nepyk.

Reikėtų būti grubiam. Vadinti daiktus jų tikraisiais vardais. Šiaip ar taip, tu juk neduosi man antausių. Kiek laiko aš buvau tavo meilužiu? Savaitę, porą valandų, visą gyvenimą? Žodžiu, buvau tavo meilužiu. Tu gal pamiršai tai, o aš ne. Atleiskite, ponija.

Padūkęs daiktas — aš maniau, kad tai niekad nesibaigs, kad visada taip ir bus; aš kelsiuosi, rengsiuosi, eisiu į kontorą, diktuosiu laiškus, priiminėsiu klientus... ir vis tik dėl akių, tik kad tu turėtum laiko atsipūsti, padykaduoniauti namie, pabūti truputėli viena, pasidaryti manikiūrą (rodos, ir dabar matau, kaip tu sėdi prie tualetinio staliuko, tau ant nagų džiūsta lakas — tą savaitę tu vartojai labai šviesų laką — ir mosuoja ore išskėstais pirštais, kad tik, gink dieve, ko nors nepaliestum...). Juk aš grįšiu po šito daugtaškio, paimsiu tave ant rankų ir nunešiu į lovą, ir dar, ir dar

kartą, ir taip be galo.. Ach, nebegaliu apie tai kalbėti, ne iš drovumo, ne, bet man stačiai skaudu, na, na, aš visai neverkiu... mano amžiuje! Bet man kvailai sudrėko akys, gavau nusiimti akinius, nes viskas buvo lyg miglose. Na štai, praėjo.

Ar tu kada nors klausei savęs, kaip aš susitvarkiau? Ką, gana biaurus šitas žodis, šitas įprastas, šitas tikslus žodis? Juk taip yra sakoma panašiais atvejais, ar ne? Reikia kalbėti, kaip visi žmonės, kad nekristum į akis. Ir jeigu tu savęs neklausei, tai, matyt, todėl, kad manei, jog aš susitvarkiau. Jeigu tu manęs neklausei. • Tai Štai, mano miela,— ne, aš nesusitvarkiau. Visai nesusitvarkiau.

Nežiūrėk į mane taip. Akimis, kokiomis tu žiūri, kai telefonu kalbi su vyru, kuris tavęs nemato. Bet aš tai matau tave. Netgi mėnulyje. Vis tiek, kuriame mėnulyje. Nejau tu manai,, kad gali nuo manęs pabėgti? Pasislėpti? Nėra tokio tolimo mėnulio, žmogaus akis mato be galo toli... tiktai žiūrimasis objektas toldamas darosi vis mažesnis ir mažesnis, bet tu, būdama... objektas... Palauk, juk taip ir sakoma: meilės objektas.

Kartais aš ištariu veiksmažodį „mylėti" su įsiūčiu, grieždamas dantimis, ar girdi tu mane ten, mėnulyje? Kaip aš tariau: mylėti? Bitą veiksmažodį, kuris tiek daug vartotas, perėjęs per milijonus lūpų, išdžiovinęs ne vieną rašalinę. Jis tapo visai padoriu žodžiu, įėjusiu į galantišką, apšlifluotą žodyną damoms vartoti. Jį gali ištarti nerausdamas prie vaikų. Tik ne aš, girdi? Tik ne aš. Kai aš sakau mylėti, man šilas žodis atrodo nešvankus, lyg tos fotografijos, kurias Pale-Ruajaly pardavinėja iš po skverno, bruka į rankas pasileidę

žmonės. Mylėti! Tik pamanykit, yra tokių žmonių, kurie taria šitą žodį kaip... kaip... tiesiog negaliu įsivaizduoti kaip ką. Klausyk, Blanša, jeigu nori žinoti, trumpai sakant, aš visai nesu susitvarkęs. Taip, jau kartą esu tau sakęs, žinau. Tu mane pažįsti, aš esu žmogus pasikartojantis. Tai irgi nešvanku. Kazarmišką juokavimas. Ne, paprastos pagyros. O, leisk man truputį pasigirti. Argi tai ne viskas, kas man beliko...

Cia laiškas buvo nuplėštas. Blanšos? Ar paties laiško rašytojo? Voke buvo dar vienas lapas, to paties popieriaus, gal to paties laiško tęsinys, o gal gabaliukas kito laiško, šiaip ar taip, tos pačios rašysenos:

.. *Ar šalta mėnulyje? Ar tu turi batus, kokių reikia užgesusiose žvaigždėse? Ar pasiėmėi bent šildytuvą? Ar mėnulyje yra karšto vandens? Karštas vanduo — tai vienas iš nuostabiausių dalykų gyvenime. Tai tu taip sakei, aš prisimenu, tai tavo žodžiai, brangūs tavo žodžiai. Jis maloniai nuteikia kūną, kai jam šalta, jis malšina skausmą. Kur tave nunešė tavo mažos, opios kojytės? Kur priglaudi savo galvą? Ar turi nors gerą kambarį? Juk yra mėnulyje kambarių? Aš norėčiau tau nusiųsti gėlių. Buvau pas Baumaną ir sakiau: „Ar galima nusiųsti kamelijų į mėnulį?“ Pardavėja, manęs gerai nenugirdusi, atsakė: „O taip, pone, per „Interloralį“! Mes siunčiame gėles visur... Tik nežinau, ar yra kamelijų Lunevilyje... Jeigu kamelijų nėra, tat jai nuneš orchidėjų, tai damai... taip, yra rausvų orchidėjų... dabar augina orchidėjas visokiausių rūšių.“ Ir kad tu būtum mačiusi, koks pasitenkinimas švietė jos veide, kad firma gali patenkinti kiekvieną pirkėjo užgaidą...*

Ar mėnulyje yra gėlių? Ar yra kamelijų? Rausvų!

ar kitokių. O kai tu truputį nesveikuoji, ar turi iš ko pasigaminti žolių arbatos? Ar mėnulyje mėtos skanios? O gal ten yra tik liepžiedžių... Liepžiedžių arbata — tai gana mėnuliška. Norėčiau turėti fotografiją, nutrauktą mėnulyje. Zinai, fotografiją savo albumui... Įkiši kampus, į keturis įstrižus plyšelius, dažnai tai senos nuotraukos, vienas kampas nulūžęs... vėliau jas kas nors atras, ir, nors gerai ffksuotos, fotografijos irgi sensta, net gulėdamas užverstoje knygoje. Šiaip taip perskaitys seną įrašą, mano negrabiai pakeverzotą; Blanša geria liepžiedžių arbatą mėnulyje... Tarp kitko, tu juk ne viena mėnulyje? Tu man nieko nesakei, bet ten turi būti koks nors žmogus, bent kad būtų kas pledą nešioja. Taigi fotografijoje už tavęs, truputį nuošaly, išlaikydamas pagarbų atstumą, kaip žmogus, žinantis, kad fotografuoja ne jį, stovi vyras, tas tavo bendras... koks nors sportinis tipas... aš noriu pasakyti, praėjęs visus reikalingus fizinius bandymus, moksliskai kalbant, kad turėtų teisę būti tavo bendru, nešioti ant rankos tavo pledą mėnulyje, žinoma, pagarbiam atstume...

Nors, kita vertus, kodėl būtindi mėnulis? Kai yra Marsas ir Venera. Kas tau labiau tiktų prie veido? Marsas ar Venera? Nes tu, žinoma, iš aukšto pažiūrėtum į Romą, Briuselį arba Romoranteną... Aš tuo tarpu pūvu ant žemės, laukdamas, kol imsiu pūti po žeme. Esu mandagus klientams. Stengiuosi būti korektiškas panelei Mari — tai mano sekretorė, šįryt labai susinervinusi, kadangi jai nesiseka su rašomąja mašinėle, kuri nuolat užsikerta. Aš glostau stalo paviršių ir, jį glostydamas, vėl matau tą rūškaną dieną — žiema ėjo galop, kažkur netoliese Zakobo gatvėje buvo senienu parduotuvė, atsimenu, kaip tu liepei nukelti

tuos visus niekučius, išstatytus ant stalo, visas vedžvudiškas ir bronzines statulėles ir pasakei: „Manau, kad čia kaip tik toks stalas, kokio tau reikia,,. gražus paviršius...” Tą dieną tu man sakei „tu” net prie parduotuvės. Mes atrodėme kaip jaunavedžiai.

Ar yra jaunavedžių mėnulyje? O senienu parduotuvė? Anglišku baldu, su gražiu, gerai nupoliruotu paviršiumi, žiūrėtum sau kaip į veidrodį... Ir taip saldu padėti ant jo blizgančio lako rankas, galvojant apie tave, tarytum iš tikrųjų- tave glostytum.

Atleiskite, Ponia, aš daugiau ne...

Čia keletas eilučių buvo rūpestingai užbraukyta kitu rašalu, tamsiai mėlynu. Kieno? To žmogaus ar Blanšos? .. juk čia kalbama apie Blanšą. Parašas irgi užbraukytas, piktai. Žemiau parašo, po ne tokiais riebiais brūkšniais, buvo dar galima išskaityti kažką panašaus į prierašą:

O! Per tave aš iš naujo perskaičiau „Trilbi”. Tai nežmoniška versti mane ją skaityti iš naujo. Su manim viskas vyksta atvirkščiai: jeigu aš nebedainuoju, jeigu nebegaliu dainuoti, tai tik todėl, kad mano žmona man nebe išsakinėja...

Ziustenas įdėjo laišką atgal į voką. Jis suvaitojo, lūpas sučiaupęs. Jis pavydėjo, baisiai pavydėjo meilės, kurios neturėjo. Šviesos rate po balta opaline lempa didysis kino režisierius Ziustenas Merlenas, garsus visame pasaulyje, padėjęs galvą ant Blanšos biuvaro, verkė nuo nervinės įtampos ir nuovargio...

Saulės spindulys, įslydęs pro plyšį tarp užuolaidų, rado jį užsikniaubusį ant laiškų, pavargusį, lyg sudaužytą. Kuri valanda? Pusė aštuntos... Jis atitraukė dideles raštuotas užuolaidas, ir saulė lyg liūtas puolė į kambarį, kratydama savo spindinčius karčius ant paauksuotų knygų nugarėlių, ant suveltos Ziusteno aureolės, ir užgesino mėnulišką baltos opalinės lempos šviesą. Gražumas oro! Ziustenas pažiūrėjo minutėlę į laiškus, išmėtytus ant stalo, paėmė pintinę, sužėrė juos ten, pastatė pintinę žemėn, pasiražė ir baisiai nusiziovavo. Gana niekais užsiimti! Jis darosi juokingas, kvailai juokingas!

Dušas, ir Ziustenas vienomis glaudėmis darė mankštą, giliai kvėpavo, gulėsi, kėlėsi... Kokia košmariška naktis! Jis išvyks visai dienai... Nuvažiuos, pavyzdžiui, į Barbizoną, kodėl ne... Pagaliau Ziustenas dar ne visai buvo nusikratęs *Trilbi*, ir staiga jį pagavo smalsumas pamatyti tas vietas, kur vyksta romano veiksmas.

Fontėnblo jis sutiko pažįstamų, jie jį nutempė į „Angleter“ viešbutį išgerti stikliuko, papietauti, ir jis grįžo namo tik labai vėlai, juk Fontėnblo velniškai toli. Žmonės, kuriuos jis ten sutiko, neįkyrėjo per

daug, jam buvo dargi malonu išgirsti paskutines naujienas apie Paryžių, apie kiną... Kai išvažiuoji kuriam laikui, malonu paplepėti su žmonėmis, tiktai paplepėti ir tiktai neilgai.

- Blanšos būstas jam pasirodė liūdnas kaip moteris, kuri jūsų ilgai laukė ir nesulaukusi užmigo... Nuolanki, nepriekaištaujanti — ir jūs tik dar labiau pajuntate savo egoizmą. O iš tikrųjų, tai ponია Vaven atliko pagrindinį namų valymą, ir namuose nuo to pasidarė kažkaip liūdna... Taip, ponია Vaven pasinaudojo Ziusteno išvykimu ir sutvarkė kambarius, o sutvarkytas kambarys atrodo liūdnai mažiausia visą parą, pakol jūs vėl viską sujaukiate. Kėdės sustumdytos į pasienius, stalas valgomajame šviežiai nublizgintas, ir vazos nebėr, kuri visada jį puošdavo... Ta netikėlė ponია Vaven išmetė paskutines gėles, skintas prieš nuniokojant sodą, žinoma, ta dingstimi, kad jos jau seniai nuvytusios.

Tas pats ir bibliotekoje: visi daiktai išjudinti iš vietų, pastumti kas į dešinę, kas į kairę, suardant natūralinę tvarką... Ir raudonasis krėslas, ir baltoji opalinė lempa, ir knygos, įstumtos giliau į lentynas... pašluostė nieko neaplenkė. Bet veltui ponია Vaven perstatinėjo baldus, daiktus, vėdino visus namus — Blanša po senovei buvo čia, buvo visur. Ji buvo tarsi ištirpusi aplinkoje kaip cukrus skystyje: jos nesimatė, tačiau ji buvo čia ir teikė savo skonį kiekvienam daiktui. Ziustenas galėjo tiktai konstatuoti: iš tikrųjų, taip buvo.

Ziustenas sėdo prie rašomojo stalo. Jis lig valiai šiandien prisisiautėjo, išsidūko... Juk taip yra sakoma apie jaunus žmones: jie, girdi, išsidūksta. Jis išsi-

blaškė, aplankė Barbizoną, susitiko su gana maloniais žmonėmis ir dabar vėl buvo pasiruošęs imtis *Trilbi*. Žinoma, *Trilbi*, o ne *Zaku*. Buvo dar tik pradžia vienuoliktos, prieš jį visas vakaras, visa naktis. Ziustenas jautėsi gerai tinkąs darbui. Jis šoko stačia galva į pačią savo scenarijaus tirštumą.

Lili Bilis atpažįsta Trilbi... Dieviškoji Svengali — tai Trilbi! Ir štai jame vėl atgyja jausmai, tylėję net penkerius metus, jis atbunda lyg po narkozės, staugdamas iš skausmo — ši tobula būtybė, ponja Svengali, pasirodė esanti Trilbi, kurią kitados palaikė neverta jo, kurią jam pagrobė. Reikia, kad jo atrastosios meilės protrūkis pasireikštų su atominės bombos jėga, kad tokio švelnaus, taip gerai išauklėto berniuko skausmas, pyktis prasiveržtų stulbinančiai, kaip gatvės keiksmas nekaltos mergaitės lūpose, kaip piktžodžiavimas pilnoje bažnyčioje... Trilbi! Nėra nė vieno, kas būtų vertas plauti jai kojas, juk ji — Svengali, ji mina po savo tobulomis kojomis prietarus ir mokslo dėsnius kaip tą pagalvėlį, kurį jai padeda atsistoti, kai ji dainuoja! Iš vienos pusės Trilbi ir Liti Bilis — tyri kūrybinių jėgų nešėjai, o iš kitos — Svengali, „katė-voras“, vejantis juos iš jų rojaus. Bet jis žino, kad visa jo galia valdyti Trilbi yra netikra, kad Trilbi — tik nesąmoningas instrumentas, kuriuo žaidžia jo genijus, ir kad ji, žinoma, myli Liti Bilį. Svengali serga, jis negali diriguoti orkestro, bet jį pasodina ložėje priešais sceną, ir iš čia jis laikys dainininkę Svengali savo žvilgsnio valdžioje... Štai jis, su juoda barzda, mirtinai išblyškęs, raudonų ir auksinių ložės užuolaidų fone... jis žiūri į publiką, jis pažįsta Liti Bilį... Scenoje pasirodo ponja Svengali su auksine tunika, su mažyte žvaigždžių karūna ant galvos... Po jos kojų" deda

pagalvėlį. .. Svengali mato iš savo ložės", kaip Liti Bilis žiūri į Trilbi, ir jo veidą iškreipia beprotiškos neapykantos grimasa, jis iššiepia dantis lyg žvėris ir miršta! Miršta, tarytum atkeršija! Jis paleidžia savo instrumentą, dainininkę Svengali, ir štai scenoje — tik Trilbi! Geroji, paprastoji Trilbi, kuri nemoka dainuoti ir nesupranta, kur ji yra... „Dainuokite, ponija, dainuokite gi!" —maldauja dirigentas... Ir Trilbi ima dainuoti seną dainelę, kaip anais laikais dailininko ateljė, ir dainuoja jinai, tiesiog juokingai iškraipydama melodiją... Baisus daiktas!.. Teatras kaukia, juokas, patyčios, Trilbi veda už kulisų, o tarp raudonų savo ložės užuolaidų vypso pastiręs lavonas — keršytojas, Svengali...

Tai būtų filmas prieš srovę. Senamadiškas, opalinės spalvos. Visa jo jėga — vien tik meilė. Tada, buvo laikai, jog žmonės iš meilės mirdavo, tikrai mirdavo. Meilė išvarydavo gyvenimą iš dėsnių ir taisyklių vagonų, dėl meilės jėgų rasdavosi sutrikimų, prieštaraujančių mokslui ir giliai įsišaknijusiems visuomeniniams įpročiams. Nereikia, kad šis filmas vengtų vaizduoti antgamtiškus dalykus ar kad juos aiškintų. Paprastas, lengvas, paviršutiniškas gyvenimas, grizetės, kiemsargės, dailininkai ir išdaigos ateljė, malonus gerai išauklėtas berniukas, iš kurio pirštų naiviai ir paprastai trykšta genijus... Kuklumas, žibuoklės... Bet štai ši meilė susiduria su kliūtimis, ir prasideda kataklizmai, siaučia potvyniai ir gaisrai! .. O Trilbi? Paprasta jaunutė darbininkė, kuriai vaidendavosi balsai. Teisingasis dangau, kaip Ziustenas norėtų sukurti šitą filmą ir mirti iš džiaugsmo, jeigu jis pavyktų! .. Ar būtų tuščias šis filmas? Kas gi drįstų rodyti „antgamtinių" jėgų buvimą gamtoje? Pranašiškas, štai koks būtų šis tuš-

čias filmas... Jis būtų kvailas jau vien savo nedrausumu, nes nuojautoms, vos pasireiškiančioms, toli iki tikrovės. Tam tikromis sąlygomis energija, kurią mes nešiojame savyje, gali išsiskirti, ir kai kurie reiškiniai... Tarp kitko, Dro-Panderas savo laiške sakė tą pat ar beveik tą pat. Pažiūrėsime, pažiūrėsime!

Beprotė lakštingalų karalienė, geroji, gražioji, šventoji Trilbi, jau nebemokanti dainuoti, miršta Liti Bilio namuose, slaugoma jo motinos, apsupta savo senų draugų, ji miršta nuo nesuprantamo jėgų išsekimo. Kas labiausiai Ziusteną trikdė — tai paslaptingas Svengali portretas, kurį Trilbi gauna nežinia iš kur... Portretas toks gyvas, jog mirštanti Trilbi vėl patenka į Svengali valdžią ir tyliai dangiškai gieda savo gulbės giesmę... Kuriam galui šis portretas? Ne, Ziustenas Merlenas privers dainuoti Trilbi, privers ją atgauti dainavimo dovaną be šitos teplionės, be portreto... Ji dainuoja, ji užmiega, Liti Bilis, klūpodamas ant kelių, ją šaukia: „Trilbi! Trilbi!“ Tačiau atsakydama ji šnibžda: „Svengali... Svengali... Svengali...“ Ir štai ji mirė, mirė dieviškoji Trilbi... Ar reikia parodyti, kaip Liti Bilis lydi ją į kapus, parodyti jo paskutinį nusiminimą, kad jis dukart ją prarado: juk Svengali, o ne jo vardą sušnibždėjo mirštančioji. Ji buvo jo vergė, jam priklausė. Liti Bilis ima merdėti, jis nebegali piešti, jis pusiau pamišęs... Tarytum menas nugalėjo visus kitus jausmus, ir Svengali genijus buvo stipresnis už jo žemiškąjį pavidalą, už jo niūrią sielą... Viskas jam atleidžiama, nes jis genialus.

Meno antgamtinės jėgos. Pažiūrėsime, pažiūrėsime. Nes jau dabar skridimas į mėnulį tapo realia galimybe, ir pasaulis yra ne kas kitas, kaip „Luna-parkas“ begalinėje erdvėje. „Luna-parkas“ su planetų karuselėmis,

kometų tirais, susiduriančiomis žvaigždėmis, svaigančių nuolydžių ir pakilimų rusiškais kalnais... Pritraukiamoji atrakcionų jėga! Vienintelės žmogiškosios būtybės pritraukiamoji jėga yra stipresnė už visas kosmines jėgas kartu paimtas — jėga, kuri nė po mirties neišnyksta, kuri užpildo nebūtį.

Ziustenas Merlenas laikė atmintyje atskirus *Tribi* filmo elementus, kaip vaikas laiko sugniaužęs saujoje šimto sū monetą: ko tik negalėtum su ja padaryti! Jis bus skolingas už visa tai Blanšai, jos namų aplinkai, jai rašytiems laiškam... Kurgi jie, tie laišakai? Pintinės ant stalo nebebuvo.

Ziustenas jos paieškojo ant grindų, šalia stalo, po stalu, apsidairė aplink... Kurgi ji? Jis pašoko... Ponia Vaven apsišvarinta iš pagrindų! Jis puolė į virtuvę — gal dar ne per vėlu!.. Mažasis prieškambaris, valgomasis, patamsyje už baldų keliskart užkliuvo... Virtuvėje jis uždegė šviesą: šalia viryklos stovėjo pintinė... Jis tuoj suprato, ir kodėl virtuvėje taip šilta—irHkodėl-pmtin^

gabaliuko nebebuvo joje. Drebančiomis rankomis Ziustenas atidarė viryklos dureles: balti pelenai, kelios žarrijėlės— tai viskas, kas likę iš malkų ir sudegusių popierių...

— Ne! — sušuko Ziustenas Merlenas. — Ne! Nenoriu!

Jis pasitraukė atatupstas, krito į kėdę, jo aureolė pietu atsistojo ant galvos, akys buvo išmeigtos į viryklos pakurą, kur liepsnos liežuvėliai vėl atgijo ir silpnai plazdėjo, šokinėjo rateliu lyg žvakutės ant sukaktuvinio pyrago.

— Ne,— pakartojo jis tyliai,— aš nenoriu!

Visa, kas turėta rankose gyva, kas buvo nepagelte,

nepasenę. .. Viskas sunaikinta, viskas nesugrąžinamai žuvę. Galvažudystė, žmogžudystė per neatsargumą, paklydusi kulka, nesvarbu — tai nelaimingas mirtinas atsitikimas, galas viskam. Lavonai, lavonai. . . Blanša, jos gyvenimas, jos artumas, Trilbi, filmas... Viskas praryta ugnies. Mažos liepsnelės susiliejo į vieną didelį ugnies liežuvį, kuris plaikstėsi sau vienas, tarytum visa tai, kas dar galėjo ten degti, savaime skubėjo pranykti. Ant viryklos vėl buvo užstatytas skalbinių, bakas. Ponia Vaven buyo gera šeimininkė ir sąžininga moteris: Ziustenas jai liepė pakūrenti viryklą, kad pradžiūtų sienos, ir ji ne'tik pakūreno, bet, pasinaudojusi proga, kartu ir vandenį užvirino skalbimui. Virtuvėje sklido niekuo nekalta šiluma, viryklos pakuroje ugnies liežuvis, jau bejėgis, gęstantis, tingiai laižė pelenus po kvailu skalbinių baku. Ziustenas, besėdėdamas ant kėdės, išgirdo varpais skambinant. Juodoje viryklos angoje nieko nebebuvo matyti. Jis pakilo ir, vilkdamas kojas, kaip ligonis, perėjo valgomąjį. . . Varpai, varpai, varpai. . . Ak, jis jau nebesižinojo, kaip pilna jo galva, ausys — ar tai gedulingi varpai, ar aliarmo signalas, ar sirena...

Tik prieškambaryje būdamas, jis pastebėjo languose raudonus gaisrus... Ziustenas atidarė duris į sodą: po judančiu, raudonu dangaus skliautu iš visų jėgų plyšojo varpai, sirenos! Gaisras! Sirena kaukė, pritildama ir vėl iš naujo užrikdama dūžtančių indų skambesys, kuris vis stiprėjo sulig kiekvienu varpo dūžiu... Gaisras! Anapus sienos, keliu bėgo, šaukė žmonės, dūmė automobiliai, motoroleriai... Ziustenas nubėgo prie vartelių, išėjo į kelią...

— Fabrikas dega!., nesustodamas riktelėjo kažkas į jo klausimą.

Ziustenas šoko į mašiną ir po akimirkos jau dūmė ta pačia kryptimi, kaip ir visi.

Degė plastmasių fabrikas, kuriame dirbo kaimo gyventojai. Policininkų prilaikoma minia lyg tamsus, gyvas erškėčių vainikas spaudėsi aplink šį milžinišką laužą, vulkaną, spiaudantį liepsnas, šį pikta lemiantį fejerverką. Tirštas ugnies kraujas tekėjo sijomis, ir norint buvo galima studijuoti pastato struktūrą, jo griaučius pagal šią ugninę schemą... Pačiam viršuje plaukštėsi suplyšusių, raudonų liepsnos vėliavų skutai... Maži juodi siluetai bėginėjo katastrofos gėlmėse... Visas kitas pasaulis skendėjo tamsoje, nebuvo nei dangaus, nei laukų. Staiga pastato vidus įgriuvo, nuvirto sijos, ir debesys kibirkščių, siūbtelėję į viršų, apšvietė veidus, sustingusius, apsiniukusius, kaip naktis... Policininkai spaudė atgal minią... Sirenos kriuguodamos skelbė, kad atvyksta naujos gaisrininkų komandos. Po akimirkos, nežiūrėdami į žmones, jie jau ritino per minią, tyliai prasiskiriančią prieš juos, ilgą žarną, kuri gulė paskui juos ant žemės...

Ziustenas Merlenas nelaukė reginio galo... Jis pa-traukė prie savo Citroeno, kurį buvo palikęs gana toli nuo gaisro, dykvietėje. Kuo toliau jis ėjo nuo liepsnų, tuo labiau šviesėjo naktis: gaisras paskandino tamsoje gamtą, panašiai kaip rampa, apšviesdama aktorius, paskandina jiems tamsoje žiūrovų salę. Pagaliau danguje vėl pasirodė žvaigždės ir mėnulis, nekreipdami dėmesio į raudoną gaisro pašvaistę. Ziustenas sėdo į mašiną, įjungė motorą...

Keliu vis dar ėjo žmonės į gaisrą... Toji baisi nelaimė turėjo būti matoma iš toli, žmonės traukė iš visur. Ziustenas važiavo atsargiai, žmonės ėjo visu kelio pločiu, kaip Paryžiaus gatvėmis per manifesta-

is

cijas. Skambėjo balsai, suirzė, neramūs. Bet pagaliau viskas nurimo, ir Ziustenas galėjo paspausti akseleratorių... Laiškai... Krūvelė senų, pelenais pavirtusių laiškų uždegė paraką. Kraupu... Kraupi kaimo šventė. Kraupu. Laiškai atsikeršijo. Mirtinai išblyškęs. Sven-gali veidas pasirodė raudoname liepsnų aksome... Blanšos „Luna-parko“ atidarymas! Užkurta jos namų virykloje ugnelė buvo signalas startui. Iškilmingas atidarymas. Ponia Vaven, nieko neišmanydama, uždegė bombos dagtį, fabrikas suliepsnojo. Ziustenas Merlenas važiavo *Padvėsusio arklio* link. Ko? Kurių galų, ko veikti ten? Nieko. Nieko. Nieko, nieko... Ne, bet ko jam ten reikia? Vėjas veržėsi pro atdarus automobilio langus... Pro šalį bėgo medžiai, grūsdamiesi per kits kitą nuo važiavimo greičio, bet miškas vis nesibaigė... Pagaliau mašina išniro į atvirą lauką ir kaip siundomas žvėris prazvimbė pro restoraną, jau užsigesinusių šviesas, sucypusi pasigrėžė stačiu kampu ir ėmė kopti į kalną, švaistydamosi it padūkus posūkiuose, urždama padangomis per asfaltą. Ziustenas Merlenas kilo į Brokeną, į Raganų kalną. .. ir kilo ne vienas, kažkas jį vijosi, jis girdėjo, kaip kaukši kanopos: tu-tu-tup! tu-tu-tup! tu-tu-tup! Ar jį kas vijosi pagauti, ar tai padvėsę arkliai dūmė šuoliais į viršų, į kokią savo sueigą? Tai raganos jojo padvėsusiais arkliais! „Kas čia dabar,— galvojo Ziustenas,— aš gi nesu Lorkos pjesės personažas, aš tik važiuoju į *Padvėsusio arklio* kempingą, todėl, kad man reikia kur nors pasivažinėti...“ Ir jis vis girdėjo užpakal savęs šuolių garsus.

Paskutiniame posūkyje dar kartą sucypė ratai, ir pro mašiną šmėstelėjo — kaip šmėsteli geležinkelio sargo namelis pro greitąjį traukinį — „klumpė“, kurioje

blykstelėjo ir vėl užgeso žiburėlis; kaip vėjas, praskridęs per aikštelę, Ziustenas staiga sustojo prieš baltąjį kubą su užrašu BARAS. Tuoj nutilo už jo kanopų bildesys. Ziustenas iššoko iš mašinos...

Vėjas pagriebė jį, čiupo už plaukų, už drabužių skverną, suko spirale kelnes aplink kojas. Jis buvo viename lygyje su debesimis, ir rūko tumulai draikėsi kaip suveltai plaukai senų raganų, mažyčių moterėlių, pasislėpusių savo pačių didžiulėse garbanose, savo žilose kudlose, susipynusiose, blausiose; jos kliuvo už palapinių viršūnių ir užstojo mėnulį, veltui bandžiusį pro jas prasiskverbti. Ziustenas, palinkęs visu kūnu į priekį, nužingsniavo prieš vėją ten, kur virš debesų ir rūko rausvėjo dangus: plastmasės degė puikiai, ir gaisras nudažė dangų gražia, saldiniškai rausva spalva! Įsižiūrėjęs aukštyn, Ziustenas užkliuvo koja už virvės, kuria buvo pritvirtinta palapinė, ir išsitiesė kiek ilgas ant žemės. Tarsi koją kas būtų pakišęs... Ir staiga jis vėl išgirdo: tu-tu-tup! tu-tu-tup... toli toli kaukšėjo šuoliuojančios kanopos. Vaiduoklių ir šmėklų naktis, kada žmogui apsireiškia paslaptinga formulė, .. Jis vaikštinėjo labirintu tarp brezentinių sienų, su panika širdyje lenkė kampus, sakydamas sau: niekad, niekad iš čia nebeišeisiu! O tu-tu-tup vis dar girdėjosi, tik daug arčiau, vis arčiau ir arčiau... Ar jis sapnavo, ar iš tikrųjų matė pravažiuodamas šviesą „klumpės“ langeliuose? Siuo metu bet kokia žmogiška būtybė jam būtų padėjusi nugalėti panišką baimę... Jis klaidžiojo labirinte, matyt, vis sukosi ratu, vis ėjo aplink. Pamatęs išrikiuotas išviečių eiles, jis atsiduso, ir atviros durys pradėjo ploti, jam pasirodžius... Ziustenas bėgo, jis skubėjo pasiekti kelią. Staiga, lyg kokiais burtais, atsirado priešais jį takelis į „klumpę“.

Aukštos, aštrios žolės, dagiai, kibo į kelnes: „Neik ten, Ziustenai, neik ten!“ Pagaliau jis pribėgo „klumpę“... Ne, jis neapsiriko, viduje degė šviesa. Ziustenas prisėlino prie langelio ir prisiplojo prie stiklo: jis pamatė žvakės šviesoje nisisukusį žmogų. Gal būt, tai baronas... Gal būt, gal būt. Sėdėdamas ant per žemos jo ilgoms kojoms kėdės, žmogus rašė pasidėjęs ant kelių nedidelį lagaminėlį, atstojantį jam stalą... Ziustenas ilgai stovėjo ir žiūrėjo, kaip žmogus rašo... Gal Blanšai? Kam gi daugiau galima rašyti, jei ne Blanšai? Jis nepabeldė-į stiklą. Tyliai, labai tyliai jis nutolo, bijodamas, kad jo kas nepastebėtų, bijodamas pamatyti, kaip baronas atsistoja, pažvelgia į jį... Pažvelgia, prabyla į jį tas buvęs žmogus, tas tuščias kiautas... Ziustenas pasuko atgal, ir mintis, kad šis vaiduoklis gali rašyti Blanšai, jį suerzino... Rašyti Blanšai, kalbėti jai apie meilę!

O kiti?... Iš bet kurios vietos, kur tik jie būtų, iš viešbučio „Terminius“, iš „Amerikiečių Baro“, iš laboratorijos, iš observatorijos, iš buto Paryžiuje ar kitame pasaulio gale, iš savo kabineto — kiekvienas galėjo imti ir parašyti Blanšai... Visa gauja šitų vaiduoklių gali rašyti Blanšai, moteriai iš kūno ir kraujo, gyvai, tikrovėje egzistuojančiai... Ziustenas priėjo prie mašinos. Ji stovėjo aukščiausioje aikštelės vietoje, kur vėjas suko savo didžiąsias karuseles, bet jos sukosi vis lėčiau ir lėčiau, pasiruošusios visai sustoti: vėjas pūtė jau iš paskutinių... Mėnulis buvo panašus į elektros lemputę prasto viešbutėlio numeryje, o rausvi gaisai danguje baigė blėsti... Laikas uždaryti „Luna-parką“, spektaklis baigėsi, gal būt, dėl to, kad nebuvo žiūrovų.

Ziustenas sėdo į mašiną, apsigrėžė... Atsargiai važiavo žemyn juodu, blizgančiu mėnesienoje keliu. Tu-tu-tup, tu-tu-tup... Vėl prasidėjo. Padvėsę arkliai jį persekioja! Ziustenas paspaudė greičiau... arkliai neatsiliko. Citroenas dūmė kiek įkabindamas, išvažiavo į centrinę magistralę, ir kuo greičiau jis važiavo, tuo ryškiau, dažniau bildėjo kanopos, jos vis artėjo ir artėjo, ir Ziustenas pamatė, kaip pro jį prašvilpė sūkuryš. .. Kanopų bildesys nutilo kažkur toli, priekyje. Pasirodė ryškios šviesos... Sakle, mokslinis-tiriamasis centras.

Didžiulė teritorija, aptverta aukštais, baltai dažytais geležiniais pinučiais, apsupta šviesų grandine. Tai buvo panašu į koncentracijos stovyklą, naktį stipriai apšviestą saugumo sumetimais... Kiekvienas gyvas ar negyvas daiktas, išdrįsęs prisitarti prie pinučių, atsidurtų šioj negailestingoj šviesoje... Visados keista matyti šviesą, uždegtą tuštumoje, niekam nereikalingą. Teatro salė be žiūrovų. Ziustenas sustojo prie raudono šviesoforo Krist-de-Sakle kryžkelėje ir atsigrėžė: to-lumoje mokslinio-tiriamajo centro žiburiai, išsilenkę pusračiu, priminė punktyrą, nusidriekusį jūros pakraščiu Nicoje... Taip, galėtum pamanyti, kad ten jūra, Žydrasis krantas su savo pramogomis... Kvaila styp-soti čia ir laukti žalios šviesos, kada keliai iš visų pusių tušti. Buvo vėlu, labai vėlu... „Kur aš važiuoju? — pagalvojo Ziustenas...— Reikia manyti, į Paryžių.“ Jis paliko Blanšos namus net neužrakinęs durų, neužgesinęs šviesos, ten liko visi jo daiktai, Trilbi... Už jo sustojo sunkvežimis. Pagaliau sužibo žalia šviesa. Ziustenas važiavo plačiu, dyku keliu. Pasaulis buvo tuščias. .. Gal būt, ten, moksliniame-tiriamajame centre, drąsūs ir nežinomi Tomai rizikuoja savo gyvybe dėl

mūsų... Ak, visko esama Blanšos „Luna-parke“: ir kuklių tyrinėtojų, ir visame pasaulyje žinomų kino režisierių.

Ron-Puen-de-KIamaro kryžkelėje — raudona šviesa.. Nė gyvos dvasios. Tik tas pats sunkvežimis jį vėl pavijo. Ziustenas nenustygo vietoje, kai staiga iš dešinės, skersiniu keliu, išniro ilga sunkvežimių virtinė. Pirmajame Ziustenas aiškiai matė vairuotojo alkūnę, išsikišusią pro langelį.. Bet sekančiose mašinose nebuvo nieko! Jos važiavo vienos! Ziustenas iškišo galvą pro langelį... Jau geriau tegu jį vejasi padvėse arkliai!

— Pagal radarą važiuoja...—prašneko iš aukštos savo kabinos sustojusio šalimais sunkvežimio šoferis.— Kad tik jie nesugestų,—jūs įsivaizduojate, kas būtų, jeigu jiems staiga šautų į galvą pasukti į čia?

. Sunkvežimiai važiavo vienas paskui kitą, griežtai išlaikydami nustatytą atstumą. Jie jau buvo toli, kai vėl užsidegė žalia šviesa... Šoferis triukšmingai įjungė sankabą, ir didžiulė balta jo riedančio šaldytuvo siena su užrašu MĖSA aplenkė Ziusteno automobilį.

Abipus plataus apšviesto plento naujasis Paryžius kėlėsi iš tamsos karalystės, iš žemės gelmių, iš debesų, iš fantazijų... Kur kas greičiau pastatyti namą, nei išauginti medį, dar kol kas neišrasta priemonių ištraukti juos iš po žemių, sučiupus už žalių garbanų. Bet juos atveža visai gatavus, iš kitur..

Ziustenas buvo aukščiau Paryžiaus ir matė jį tik pro namų tarpus. Neaprėpiamas Paryžius, apsisiautęs paslaptingo skraiste..Plentas perėjo į'siaurą gatvelę, ir viskas baigėsi: Paryžius įsiurbė Ziustena, jis atsidūrė po gaubtu, po Paryžiaus dangum, po tuo stikliniu gaubtu, koku uždengiami sūriai, ir Paryžius

gulėjo ten kaip griujero, kaip kamambero ar rokforo markės sūris... arba po gaubtu, koku užvožia padėta ant židinio sustojusį laikrodį... po gaubtu, saugojančiu jaunosios vainikėlį ar šakelę su įvairiaspalvėmis rojaus paukštytėmis. Paryžius po savo dangaus gaubtu buvo visa tai kartu.

Ziustenas važiavo Paryžiaus gatvėmis. Jis buvo baisiai įsimylėjęs Blanšą.

Paryžiaus gatvės buvo tuščios. Monpamase išsiriaviavusi eilė taksi, šviesos kavinėje „Dom“, kavinėje „Kupol“... Ziustenas nenorėjo grįžti namo, į nuosavą vilukę netoli Invalidų. .. Geriau kur nors į viešbutį. Taip, paskui bus matyti. Kas? Ak, tai. .. Jis važiavo pamažėle, galvodamas, kur galėtų tokiu metu sustoti^ išgerti puodelį karšto pieno... Gal Režanso kavinėje, Teatr-Franse aikštėje. Koks keistas daiktas Paryžius... "Visi šie namai ir retkarčiais pravažiuoja taksi, atsitiktiniai praeiviai, lyg būtų visiškai normalu būti Paryžiuje, gyventi čia. Jie visi prie to pripratę." Taip būna ir po kiekvieno mirties. Kai mūsų kur nors nėra, tai iš viso nebėra.

Ziustenas sustojo prie Režanso kavinės. Viduje nebuvo nė gyvos dvasios. Oficiantas jį pažino, nusišypsojo, nors buvo pavargęs, ir nuėjo ieškoti karšto pieno: — Aš pažiūrėsiu, ponas Merlenai, ar yra, — tarė jis.

Ziustenas atsisėdo, buvo visai vienas nesutvarkytoje salėje. Vaikščiojo pro šalį žmonės, jie ėjo lyg iš restoranų užkulisių, be grimo, nuvargę, gal būt, virėjas, indų plovėjas.. . Paryžius, kaip keista, Paryžius... Laikraštis mėtėsi ant suoliuko. Jau beveik du mėnesiai, kaip Ziustenas bebuvė skaitęs laikraščius. Jis išlanks-

tė jį, pasitiesė ant stalo. Didelė antraštė pirmajame puslapyje skelbė:

*JAU DEŠIMT DIENŲ APIE BLANŠĄ OTVIL
JOKIŲ ŽINIŲ*

ir žemiau smulkiu šriftu:

Vis dar negaunama jokių žinių apie lėktuvą, kurį vairavo Blanša Otvil ir kuris dingo Sacharos plotuose. Jau dešimt dienų mūsų aviacija raižo erdves virš dykumos, bet iki šiol dar nepavyko užtikti jokių lėktuvo pėdsakų ir jau nebėra daug vilties atrasti Blanšą Otvil dar gyvą. _

Prancūzijos aviacija gedi, nes Blanša Otvil buvo viena iš šauniausių ir drąsiausių mūsų lakūnų-bandytojų...

Nekilnojamojo turto pardavimo bendrovės agentas įteikė poniai Vaven raktus: gal ji apsiimsianti rodyti pirkėjams pono Ziusteno Merleno namą? Tačiau Pjersas — tikras užkampis, užtat namas taip ir stovėjo uždarytomis langinėmis: niekas nėjo jo apžiūrinėti.

Vietoje seno, iki pamatų sudegusio fabriko statė naują. Tokia jau medžiaga plastmasė — greit užsidega. Tuo pačiu metu, šalimais, vyko darbininkų gyvenvietės statyba: balti nameliai su raudonais stogais, visi kaip vienas. Kalbėjo, kad ponas Veneskas — tikrasis fabriko šeimininkas, nors buvo ir akcinė bendrovė — ketinąs įsikurti kur nors netoliese ir kad jis, tikriausiai, susidomėsiąs namu uždarytomis langinėmis. Bet, matyt, tai buvo netiesa. Maža ką žmonės kalba. Jei ir gyvens kas šiame name, tai tik ne ponas Veneskas, kuris, tarp kitko, nusipirko žemės sklypą ne Pjersė, o kitoje įmonės pusėje, ir netgi jau pradėjo statytis vilą paties moderniausio stiliaus: plačios durys, dideli langai, visur, kur tik galima, stiklas. Ponas Veneskas vedęs žmogus, jo žmona laukiasi antrojo kūdikio, jis nė už ką negyvens toje senoje trobelšėje. Žinoma, ne.

Tačiau Ziustenas Merlenas dar kartą pasirodė Pjerse: pas ponią Vaven, kambariuke už krautuvėlės, kuris buvo kartu ir virtuvė, ir miegamasis ir kur ji turėjo pastačiusi televizorių, pirktą išsimokėtinai. Vieną vakarą mažyčiame ekrane ji pamatė poną Merleną, ir tai buvo taip nelaukta, jog ji net sušuko: „Dieve mano, gi čia jis! ..“ Ponios Vaven sesuo, atvykusi su savo maža dukrele praleisti kalėdų švenčių, taip pat negalėjo atsitokėti iš nuostabos. Kaip, taigi čia ponas iš tų namų, kur priešais krautuvę, tas pats ponas, kuris išvyko net neužgesinęs šviesų, neužrakinęs durų, palikęs visus savo daiktus? Taip, tai jis, tai jis, bet patylėk, Žana, o viešpatie, jis kažką sako, aš negirdžiu, ką jis sako!..

Ziustenas Merlenas sėdėjo greta kažkokio kito pono prie stalo, bibliotekos lentynų fone, ir ramiai rūkė pypkę. Ponas Merlenas buvo juodai baltas, aplink akis juodi ratilai, apvaliuose, baltuose skruostuose juodos duobutės, labai balta, plati, iškili kakta ir aureolė už galvos... Ponia Vaven labai jaudinosi, ji dar nebuvo spėjusi apsiprasti su televizija ir jos netikėtumais, užtat pamatyti poną Merleną, kuris išvyko nepasakęs jai nė žodžio, ir matyti jį šitaip, įprastą pozą, kokioje tiek kartų buvo mačiusi, sėdintį raudonajame fotelyje ir papsintį savo pypkę — ak, tai buvo kažkas nepaprasto... Ponas Merlenas neatrodė, kad jaustųsi esąs pas ponią Vaven, ir kalbėjo su kitu ponu taip, tartum niekas jų nei matytų, nei girdėtų...

— Ponas Merlenai,— kalbėjo tasai ponas, žemas storulis su styrinčiais šepėčiu ūsais,— visų pirma leiskite jums padėkoti Prancūzijos radijo ir televizijos vardu, kad sutikote mane priimti ir duoti interviu savo išvykimo išvakarėse, pačiame darbu įkarštyje,

ruošiantis šiai didžiai ekspedicijai. Po jūsų paskutinio filmo *Gyvenimas prasideda rytoj* sėkmės, neturinčios pavyzdžio dargi jūsų kūrybiniame kelyje, kokie jūsų tolimesni planai, ponas Merlenai?

Ir ponias Vaven išgirdo pono Merleno balsą — ak, tai iš tikrųjų buvo jo balsas! — ir tuk-tuk, jo pypkės tuksenimą į peleninės kraštą. . .

— Aš vyksiu filmuoti į Afriką, į dykumą... Paga-minsiu filmą, kuris parodys nepaprastas pionierių pa-stangas, ieškant naftos Sacharos gelmėse... Rytoj aš išvykstu su savo trupe į žvalgomąją kelionę. Aš no-rėčiau. . .

Bet antrasis jį pertraukė — koks storžievis!

— Tikiuosi, tai nebus dokumentinis filmas?

— Ne... Filmą bus meninis... Tačiau jam reika-linga rimta dokumentacija. Aš tikiuosi išsigauti giliai į dykumas ir į žmones. Ką aš išsivaizdavau ir ką šiuo klausimu sužinojau čia, Europoje, yra per daug fanta-tiška, kad būtų panašu į tiesą..." Apie dykumos kla-joklius, skrajojančius kaimus... Tuaregų grožį, jų val-dovo feodalinių valdų platybes... Šiuolaikinį karą ir .vaišingumo įstatymus, liepiančius elgtis su belaisviu ar belaisve kaip su garbės svečiu... Išsivaizduoju mo-teri, prancūzė, moterį jauną, drąsą ir neatsargią, pa-tekusią į jų rankas... Moterį, panašią į Blanšą Otvil...

— Blanšą Otvil? Ką jūs spėjate, tikrai sakant? Kad ji nežuvo su savo lėktuvu Sacharoje? Kad jai buvo pri-verstinis nusileidimas ir kad ją paėmė į nelaisvę FLN¹?

Ziustenas Merlenas, ramiausiai sėdėdamas fotelyje, atsakė:

— ... kad ji gyva. Niekas nematė jos lėktuvo su-

¹ Nacionalinio išsivadavimo frontas — politinė organizacija, va-dovaujanti nacionaliniam išsilaisvinimo judėjimui Alžyre.

dužusio. Nei jos lavono, nei skeleto. Jeigu ji nukrito •dykumoj, jeigu ji turėjo eiti ir eiti be galo tuo mėnulišku dykumos peizažu... auksiniu sidabrinu peizažu. .. su šešeliais, kurie mėnulio pilnatį daro panašią į žmogaus veidą, kai matom nuo žemės... Bet kaip visa tai atrodo, kai ten esi! Šitoje nežmoniškoje platybėje, kur žmogus tegali pasigelbėti vien tik savo dvasios jėga! Blanša turi šitą jėgą. Šių dienų Ikaras — moteris. Blanša Otvil, lakūnė-bandytoja iki susirgimo širdies liga, pašventė savo gyvenimą atradimams, užkariavimams, kovai... Gal būt, ji pateko į nelaisvę kuriai nors slaptai musulmonų sektai ar vienai iš daugelio besivaidijančių religinių brolijų... Gal ji gyvena tarp tų klajoklių, tikrų viduramžių buityje. Jeigu tik ji nepabėgo iš nelaisvės, jeigu tik vėl nebrenda per dykumos smėlį, jeigu tik nesutiko savo kelyje kokio nors europiečių karinio dalinio... O gal ji jau matė karą iš arti ir ligi dugno išragavo kančių taurę? .. Ir kas gi yra fizinė kančia prieš dvasios kančias! Blanša Otvil....

— Jūs ją pažinote asmeniškai, ponas Merlenai?

Ach, ir vėl tas — negali nė minutės pabūti, ne-trukdęs ponui Merlenui kalbėti! Vis lenda su savo klausimais!

— Taip, labai... jeigu norite. Tik niekad jos gyvos nemačiau. Ir aš norėčiau ją rasti, šią gyvą moterį.. .

— Bet, — vėl įsikišo antrasis, — savo filme, ar kaip? .. Man atrodo, kad tikrovėje. . .

Ši kartą Ziustenas Merlenas pertraukė savo pašnekovą.

— Filme,— tarė jis,— filme... mes juk apie filmą kalbame. . .

Staiga Žiusteno Merleno veidas, parodytas stambiu planu, užėmė visą ekraną, ir jis truputį primerktomis nuo akinančios prožektorių šviesos akimis pažiūrėjo tiesiai į poniją Vaven! Akimis su juodais ratilais, net į skruostus iširėžusiais, po balta raukšlėta kakta... Ponia Vaven patraukė toliau nuo televizoriaus savo kėdę ir susigraudinusi apsiašarojo...

— Mes rasime Blanšą Otvil gyvą,— atsakė jis poniai Vaven, ir jo veidu pradėjo bėgioti kibirkštelės (tai sunkvežimis pravažiavo pro šalį).— Ji turėjo skristi vienoje iš pirmųjų raketų į mėnulį, apie tai jau buvo kalbėta biografijoje, išspausdintoje ryšium su jos dingimu. ..— Ponas Merlenas nukreipė akis.— Žemė, žemės trauka, matyt, sulaukė Blanšą... Nelaimingas atsitikimas, ar ne? .. Po to Blanša turėjo eiti pėsčia, eiti ilgai, be kompasu. Įsivaizduokite, ką ji turėjo pergyventi. .. Juk ji buvo pripratusi skraidyti, aprūpinta viskuo, ką gali duoti šiuolaikinė technika! Bet galų gale ji ras ir vandens, ir žmonių... Ji grįš, ji nepavėluos į kelionę po tarpžvaigždines erdves! Manau, kad čia nieko nėra neįmanomo, tiesa?

Stambus planas dingo, ir ponija Vaven vėl pamatė poną Merleną, sėdintį savo fotelyje šalia mažojo stulio su pakirptais ūsais.

— Aš nė kiek neabejoju, kad jūs kiekvieną dalyką" padarysit įmanomą, ponas Merlenai! O kaip, ar pavadinimą jau turite savo naujam filmui?

— Taip... Luna-parkas...

— Aha! .. Luna-parkas! Ir paskutinis klausimas: kam jūs manote pavesti Blanšos Otvil rolę?

Ekrane stambiu planu pasirodė apgniaužusi pypkę

Merleno ranka, putni, nejudri, rami ranka, ir tuo pačiu metu girdėjosi jo balsas:

— Ogi Blanša Otvil rolę turi vaidinti pati Blanša Otvil...

Ponia Vaven baisiai nustebo, o kartu su ja ir milijonai televizijos žiūrovų... Vadinasi, ponas Merlenas išties mano, kad toji ponia tebėra gyva? Ekrane buvo matyti, kaip nustebo Ziusteno Merleno pašnekovas, nes jie ir vėl sėdėjo greta. ..

— Jūs neprilygstamas, ponas Merlenai, tiesiog neprilygstamas! Blanša Otvil — Blanšos Otvil rolėje! Bet jeigu ponas Merlenas taip nusprendė, tai aš neabejoju, kad taip bus. ..

Ziustenas Merlenas pirmą kartą nusišypsojo:

— Aš taip nusprendžiau. Nebenoriu, kad mano personažai, kad mano herojai... ir herojės... o Blanša Otvil yra herojė... žūtų mano filmų pabaigoje, nebeneriu liūdinti savo žiūrovų, kurie yra mano draugai. Blanša Otvil gyvena ir gyvens. Ir ji dar nuskris į mėnuli ..

Vaizdas išnyko, ir Ziustenas Merlenas dingo iš ponios Vaven kambarėlio.

Ponia Vaven uždegė šviesą. Šiandien ji nebenorėjo žiūrėti televizoriaus, ji norėjo, kad atmintyje liktų pono Merleno paveikslas...

— Rodos, jau neatsilieku nuo gyvenimo,— tarė ji seseriai Žanai,— ir vis tiek — išpūdis pašėlusiai didelis. ..

Mažytė, paguldyta gretimame kambaryje, pradėjo rėkti:

— Mama! Pakelk mane! Mama...

Ji rėkė taip ilgai ir taip garsiai, jog motina gavo eiti pas ją. .. Mergytei buvo vos dveji metukai, ir

todėl, kad buvo ne namie, ne savo lovelėje, ji vis nemiegojo, zirzė, pyko...

— Eikime su ja pasivaikščioti...— tarė ponia Vaven,— indus suplausime paskui. Apmuturiuok tik ją gerai... Jau nebesninga, pabus šaltame ore ir miegos, kai pareisime.

Jos išėjo. Motina nešė mažytę ant rankų. Apsnigtas Pjersas buvo neatpažįstamai pasikeitęs, visas juodai baltai margas, žerėjo tūkstančiai-kibirkštelių, lyg televizoriaus ekranas. Vos išnešta į orą, mažytė liovėsi verkusi. Ji žvelgė į naktį, priglaudusi savo šlapią skruostelį prie motinos veido. Pirmą kartą gyvenime ji matė bekraštį nakties dangų, plytintį virš laukų, žvaigždes ir tą daiktą, apvalų, geltoną, didelį...;

— Kas ten? — tarė ji pagaliau, rodydama pirštu į dangų.

— Mėnulis, mažyte, mėnulis. .

— Duok man mėnulį, mama...

Abi moterys ėmė juoktis, o mažoji vėl pravirko, bet taip tyliai, taip graudžiai, taip beviltiškai, jog jos nebežinojo nė kaip ją maldyti, prižadėjo jai ir mėnulį, ir žvaigždes, ir Paukščių taką...

— Neverk, mažyte, neverk. Kai būsi didelė, tu nukrisi į mėnulį, kaip ponia Blanša...

Jos nuėjo iki plastmasių fabriko, atstatomo vietoje ano, sudegusio pavasari. Nuo čia jos pasuko atgal, ir dabar jau ponia Vaven nešė mergytę, pagaliau nurimusią, užmigusią, šiltą, gerutę. Sustingusiame, tuščiąme ir žeriničiame pasaulyje kybojo minkšta kaip tūbas ar vata sniego tylą. Nė gyvos dvasios... Niekad šiose vietose nesutiksi žmogaus! Jau Blanšos Otvil namai iš už mūrinių sodo sienų iškišo savo stogą, užklotą storu sniego patalu. Krautuvėlės durys, įleidu-

sios abi moteris ir vaiką, užsidarė, ir mėnulis, didelis,
išdidus, liko pagaliau vienas su Blanšos namais.

Jeigu tik tas šešėlis sode nebuvo žmogaus šešėlis.
Sustingęs jis stovėjo priešais namus ir žiūrėjo į juodus
langus.

Paryžius, 1959.

9. fpuOae

ЖийНА-пАРК

На ЛИТОВСКОМ НЭИКе

7 — 3

Redaktorius D. Urbos

Viršelis dali. *Z. Vasilenkallės*

Techn. redaktorius *A. Jurėnas*

Korektorė *D. Mectūnaitė*

Pasirašyta spaudai 1962.VII.9. Leidinio Nr. 3569, Tiražas
25 000 egz. Popierius 84 X 108 1/32 — 2563 pop. l.= 84 sp. 1;
696 leid. 1. Spausdino Valstybinė „Raidės“ spaustuvė Kaune,
Spaustuvininkų g. II. Užsak. Nr. 1884.

Kaina 50 kp